

SODUR

XXI AASTAKÄIK • 21.02.39. • NR. 7-8

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 7-8 — 1939.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages.
Vabariigi 21. aastapäeva puhul	145	A propos du 21-me anniversaire de la Ré- publique	145
10. üksik Jalaväepataljon 25. 02. 19 — 25. 02. 39	148	10-me Bataillon autonome d'infanterie. 25 février 1919—25. février 1939	148
2. Diviisi Laatsaret 1919—1939	152	L'hôpital de la 2-me Division. 1918—1939	152
TAKTIKA ALALT.		TACTIQUE.	
— Taktikalise ülesande nr. 6-a lahendus	154	— Solution du problème tactique No 6-a	154
— Mp-rühm taktikalise ülesande nr. 6-a lahenduses	156	— Solution du problème tactique No 6-a Activité de la section de lance-mines	156
— Esijärgurühmade lahingurivistusest pea- letungiolukorras metsasel maastikul	158	— De la formation de combat des sections du premier échelon en offensive sur terrain boisé	158
<i>TRT</i> : Õhujõud välisriiges	159	<i>TRT</i> : Les forces aériennes à l'étranger	159
<i>Kpt. J. Vint</i> : Varutoiduannus	161	<i>Capitaine J. Vint</i> : Vivres de réserve	161
<i>P. L.</i> : Pudemeid ühe innuka isamaalase elust ja tegevusest	167	<i>P. L.</i> : Souvenirs de la vie et de l'activité d'un patriote ardent	167
<i>Mjr. V. Jakobson</i> : 2. Jalaväepolgu II patal- jon Lätimaal Liepna (Lipno) teedesõl- me kaitsel 16. 08 — 16. 09. 19.	169	<i>Commandant V. Jakobson</i> : Défense du noeud routier Liepna (Lipno) en Letto- nie par le 2-me Bataillon du 2-me R. I. 16 août — 16 sept. 1919.	169
BIBLIOGRAAFIA.		BIBLIOGRAPHIE.	
— <i>E. V.</i> : Hispaania kodusõja õpiseid kait- selahingu alal	173	— <i>E. V.</i> : Enseignements de la guerre ci- vile en Espagne sur le combat défensif	173
— <i>m.</i> : Võitlus vastase suurtükiväega	177	— <i>m.</i> : Combat contre l'artillerie de l'ad- versaire	177
— Sõjaväelisi teateid välisriigest	180	<i>Informations militaires de l'étranger</i>	180
Sündmusi Vabadussõjast	181	Evénements de la Guerre d'Indépendance	181
Juriidilisi küsimusi	184	Questions juridiques	184
Male	185	Echecs	185
Ametlik osa	185	Partie officielle	185

Kaanepilt: Riiklik ülesehitustöö eeldab ajakohast riigikaitset — Vabariigi President ja Sõjavägede Ülemjuhataja manöövrit jälgimas.

Vastutavtoimetaja major **Alfred Luts**.
Telefon nr. 477-20/40.

Tegevtoimetaja kapten **Martin Nurk**.
Telefon nr. 477-20/163.
Kodune tel. nr. 477-20/13-22.

Väljaandja: „SÕDUR“, Sakala nr. 33, Tallinn.
Tegevtoimetaja kõnetunnid
iga päev k. 0800—1200.
Talitus avat. iga päev kella
0800—1500 ja laupäeviti
0800—1300.
Telefon — Sõjaväe 163.
Tarvitamata ja tagasisaat-
miseks märkimata käsi-
kirju alal ei hoita.

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:
Aastas — kr. 6.00.
Poolaastas — kr. 3.00.
Veerandaastas — kr. 1.50.
Üksiknumber — kr. 0.20.

„Sõdur“ ilmub kuni 4 korda kuus.

SÕDUR

Nr. 7-8.

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

21. 02. 1939.

XXI AASTAKÄIK

VABARIIGI

21. AASTAPÄEVA PUHUL.

Möödunud aastal samal ajal pühitsesime oma iseseisvuse taassaavutamise 20-dat juubeliaastapäeva.

Neist päevadest on möödunud nüüd jällegi üks aasta ja 24. veebruar s. a. tähistab juba meie iseseisva elu 21-st aastapäeva. Seega esialgse mulje järgi käesoleval aastal pühitsemisele kuuluv aastapäev jääks nagu varju oma tähtsuselt nende aastapäevade kõrval, mis kannavad juubeliaastapäevade ilmet. See on muidugi asja väline külg. Sisuliselt aga on igal kõne all oleval aastapäeval suur tähtsus ja määramatu väärtus. Harilik igapäevane elu oma muredega, tegevustega ja toimetamistega ei anna meile aega ega võimalusi meelde tuletada ja küllaldaselt hinnata seda suurt ja väärtuslikku saavutist, mis kannab nimetust

vaba ja sõltumatu Eesti

ja mis peab kustumatu tulukusena põlema iga eestlase hinges.

Ka on kaksikümmend üks aastat küllalt pikk aeg selleks, et juba hakkavad kustuma järk-järgult, kuid progressiivse kiirusega edenevalt mälestused ja elamused neist heroilisist sündmusist kahekümne ühe aasta eest, kui täitus eesti rahva sajandeid helitatud unistus ja lootus — olla peremees oma maal.

Kui aga see on nõnda juba asjaosaliste enestega, siis mida peab ütleva nooremate generatsioonide suhtes, kes ise ei ole neid

sündmusi läbi elanud? Kuidas süüdata ja säilitada nende hinges eesmainitud tulukest?

Ei ole kahtlust, et see on vanemate generatsioonide püha kohus. Seepärast — kui igapäevane elu meile selleks ei anna rohkem võimalusi — siis vähemalt üks kord aastas, ja nimelt meie iseseisvuse aastapäeval, tuleme kokku selle õilsa eesmärgiga, et tuletame meelde meie iseseisvusvõitluse sangarlikke jõupingutusi ja süvendame üksteises ja kõigis veenet, et Eesti püsib jäädvalt vabana ja iseseisvana.

Meie esivanemad suutsid seda teha, s.o. kanda edasi rahvusliku vabaduse aadet põlvest-põlvedesse, olles seejuures sunnitud käima koos oma hiites ja kogumiskohtades salaja, vargsi ööpimeduses. Meid aga ei takista selleks keegi ega miski, seepärast kasutagem seda võimalust ja täitkem oma kohustused rahva ja riigi vastu siiralt ja kõhklemata.

Nii näeme siis, et Eesti iseseisvuse taassünni aastapäeva pühitsemine käesoleval aastal ei evi vähemat tähtsust kui mõni juubeliaastapäev. Vähe sellest. Ta tähtsus on isegi suurem võrreldes mõne teise aastapäevaga, sest peagu samale ajale langeb veel kaks tähelepanuväärivat tähtpäeva sel aastal.

Käesoleval aastal koos riikliku elu aastapäevaga pühitseb ka meie riigipea oma isikliku elu aastaid-tähistavat päeva. Sel aastal 23. veebruaril meie esimene kodanik Vabariigi President

Vabariigi President
KONSTANTIN PÄTS
 oma töökabinetis.

Konstantin Päts VR I/1 ja III/1 saab 65-aastaseks,

ja seetõttu eelolevat aastapäeva on meil eriti põhjust rõhutada teiste aastapäevade hulgas. Nagu need kaks tähtpäeva on teineteisega seotud, nii on ka K. Pätsi elukäik olnud tihedalt seotud eesti rahva ajalooa. Tabavalt iseloomustab seda A. Jürima raamatus „Eesti Vabariigi President Konstantin Päts“: „Käesoleva sajandi algusest on suurimaks tähisteks seadjaks, võitlejaks ja rahva juhiks meil olnud Konstantin Päts. Tema eluloos peegeldub tükk eesti rahva ajalugu. Neid ei saa teineteisest lahutada, sest nii sügavad on need vaod, mida Konstantin Päts on künnud eesti rahva ajalukku. Konstantin Päts on olnud põllumeheks riigipõlul. Ta on pidanud läbistama kõik selle töö rasked staadiumid algusest peale. Ta valmistab pinna, millele külvas Eesti riikluse seemne ja millest Kõige kõrgema õnnistusega on võrsunud hea lõikus kogu Eestile käesolevas põlves ning kaugele tulevikku.“

Missuguse tahtejõu, südide ja kiindumusega K. Päts kõike seda on teinud, selgitavad kõige paremini sõnad, mida ta ise ütles kord põllumeeste kongressil:

„Vaevane on see pind, kuhu saatus meid on paigutanud, kuid sügavale oleme omad juured siin ajanud. Iga paelõhe,

soomülka, raba ja liivakingu sisse on meie tahtmise terasjuur puurinud, ja siit ei kisu seda välja mingi jõud. Meie isade higiga on see pind rammutatud, meie isade ja meie põlve verega on ta vabaks võidetud. Kõike jõudu pingutades loome siin oma iseseisvat riiki. Täis rõõmu, julgust, tahtejõudu ja uhkust oma maa ja rahva vastu teeme seda tööd adraga ja kui tarvis, siis ka mõõgaga. Midagi pühamat, kallimat, ilusamat ja armsamat ei suuda me mõttelend kujutada, kui seda on meie isade maa siin tõsise mere kallastel. Tema pind jäägu igavesti vabaks ja meie rahva omaks.“

Need ideaalid, mis K. Päts on seadnud oma noorusaastail, on jäänud paleusteks talle ka ta vanaduspäevil. Halle juukseid kandes ta on säilitanud oma noorusliku tahtejõu ja visaduse, milledele on lisandunud veel väärtuslikud elukogemused. Eesti riigi ja rahva huvides on, et K. Päts saaks rakendada oma teadmisi ja kogemusi veel kaua Eesti hüvanguks. Nende soovide täitumist lootes õnnitleme südamest väsimatut riigi- ja rahvajuhti tema 65. sünnipäeva puhul.

Teine põhjus, mis rõhutab sel aastal pühitsetava vabariigi-aastapäeva tähtsust, on asjaolu, et 12. veebruaril meie vabadussõjaaegne ja praegune Sõjavägede Ülemjuhataja kindralleitnant

*Sv. Ülemjuhataja
kindralleitnant
JOHAN LAIDONER
oma töökabinetis.*

Johan Laidoner VR I/1 ja III/1 sai 55-aastaseks.

Kindral Laidoneril on määratumaid teeneid meie riikliku iseseisvuse otsesel kättevõitmisel. Kõneldes meie Vabadussõjast või praegustest relvastatud jõududest, kerkib tahtmata silme ette kindral Laidoneri kuju. Eesti Vabadussõda ning Eesti Vabariigi relvastatud jõud ja kindral Laidoner — need on üksteisega seotud ja üksteisele nõnda lähedased, et raske on neid kujutella eraldi. Lühidalt — kindral Laidoner on kujunenud meie vabadusvõitluse sangarlikkuse sümbolseks esindajaks ja Eesti relvastatud jõudude suurimaks juhiks. Tema isikulised omadused — avar silmaring, loomulik mõistus, loogiline mõtlemisviis, tasakaalus, erapooletus ja inimeste tundmine — on võimaldanud tal Vabadussõja keerukates poliitilistes ja sõjalistes olukordades võtta õiget suunda, korraldada ja juhtida otstarbekalt relvastatud jõude ja luua nii võitlejais kui ka teiste kodanike hulgas tõsist usaldust relvastatud jõudude võimetesse ja riigi tulevikku. Seepärast ka hiljem, igakord kui meie riiklikus elus on üles kerkinud ähvardavaid kõuepilvi, on kindral Laidoner jällegi uuesti kutsutud kaasa aitama hädaohu likvideerimiseks.

Väga kujuka pildi annab sellest A. An-

derkopp oma kirjutises „Mõned laastud J. Laidonerist kui inimesest“, mis ilmunud koguteoses „Johan Laidoner. Mälestusi kaasaeglasilt“. Ta kirjutab:

„1. detsembri õhtu 1924. aastal. Riigikogu koosolek, erakorraline erakordsete sündmuste puhul. Täis pinget, teadmatust, umbuskugi homse päeva vastu...“

Kõnetooli astub, seekord Ülemjuhatajana, ainuke kord kindrali mundris Riigikogus, Laidoner. Rahulikult sammub see sitke kogu, ja juba esimesed rahulikud sõnad ta suust toovad kuulajasse rahu, kindluse, optimismi. „Meie saatus rippus niidi otsas,“ nii iseloomustas ta hulljulget verist katset, kuid ühtlasi kinnitas iga ta sõna: homme rahulikult igaüks oma töö juurde, hädaoht on möödas.

Sel õhtul kuulis seda Toompea täiskiilutud saal, järgmisel päeval luges seda kogu erutatud maa. Kindlusetunne valdas kõiki. Laidoner oli kõnelnud.“

Nüüd on kindral Laidoner juba peagu 5 aastat järjest juhtinud Sõjavägede Ülemjuhatajana meie relvastatud jõude ja selle tulemused on hindamatud. Meie sõjaväelaste suurim südamesoov on, et ta veel kaua saaks püsida sellel kohal, aidates kaasa meie kaitsejõudude väärtuse tõstmisele ja ühtlasi sellega ka meie kalli kodumaa paremale tulevikule.

10. Üksik Jalaväepataljon

25. 02. 19. – 25. 02. 39.

Tegevus Vabadussõjas.

23. veebruaril s. a. 10. Üksik Jalaväepataljon pühitseb oma 20. aastapäeva.

10. Üksik Jalaväepataljon põlvneb 1. Jalaväepolgu III pataljonist, missugune formeeriti vahiteenistuse ülesannete täitmiseks Tallinnas ja ümbruskonnas. 1. Jalaväepolgu III pataljon ehk teiste nimetustega polgu III (E. K. L.) pataljon, III (Vahi-) pataljon ja III (Ülemäära-) pataljon moodustati peamiselt Läänemaa kaitseliitlastest, kes valdadest käsutati välja oma toidumoon ja kraamivarustisega. 12. 02. 19. aruandest nähtub, et pataljoni koosseisus oli 21 ohvitseri ja 1179 meest ja et ööpäevase toimkonnana pandi välja 4 ohvitseri ja 400 meest.

1. Jalaväepolgu päevakäsuga nr. 10 08. 01. 19. a. polgu III pataljon (E. K. L. meestest), nagu teda päevakäsus nimetatakse, „komandeeritakse majanduslikust küljest“ 09. 01. 19. a. alates I Tagavarapataljoni juurde.

Pataljoni sellest ajajärgust kerkib silme ette rida kaitseliitlasi-talunikke, vanemaid ja nooremaid, rikkamaid ja vaesemaid, kõigil ühine siht — oma jõuga aidata kaasa kodumaa ülesehitamisele.

Pärast ümbernimetamist pataljoni elujärg eriliselt ei muutunud.

Päevakäsuga 24. veebruarist 1919. a. nimetatakse „Tallinna Eesti polgu kolmas pataljon, mis Tallinnas vahiteenistust peab“ — Vahipataljoniks. Selle otsuse 1. Diviisi Tagavarapataljoni päevakäsus avaldamise päev — 25. veebruar 1919. a. — on kujunenud Vahipataljoni järeltulija 10. Üksiku Jalaväepataljoni aastapäevaks.

Pataljoni vastutusrikkaid ülesandeid arvestades püüdis vastane tema meeskonna moraali lõhestada propagandaga. Nii levitati Läänemaal ja Haapsalu linnas kaitseliitlaste kogumispunktides kommunistlike lendlehti, milles kutsuti pataljoni saadetavaid mehi vastuhakkamisele. Vaatamata sellasele kihutustööle olid kokkutulnud mehed ustavad ja kohusetruud.

Mobiliseerimise alla kuuluvate meeste teenistusse võtmisega vabanesid kaitseliitlased järkjärgult vahiteenistuse kandmisest. On andmeid, et viimased neist vabastati oktoobris 1919. a.

Vahipataljoni osatähtsus meie riigi ülesehitamisel ei olnud tolleaegsetes oludes väike. See on leidnud hindamist ka Sõjavägede Ülemjuhataja poolt, kes oma resolutsioonis märgib:

„Vabariigi sõjavägede nimel tänan Lääne maakonna kaitseliitu tema ohvrimeelsuse eest isamaa heaks. Ühes sellega tuletan meelde seda suurt toetust, mis Vabariigi sõjavägi sai Lääne maakonna kaitseliidult Vahipataljoni näol, kes kaua aega suurt osa etendas üldises korrapidamises Tallinnas.“

Hiljem Vahipataljon elas läbi mitmed organisatsioonilised muudatused. 22. 08. 19. määrati Vahipataljon Tagavarapolgu koosseisu. Peale Vahipataljoni oli polgu koosseisus veel Öppe- ja Tagavarapataljon. Vahipataljon polgu koosseisus teostas endiselt vahiteenistust, pannes ööpäevase toimkonnana välja 564 meest.

Tegevus rahu ajal.

Sõjategevuse lõppemisega algas sõjaväe demobilisatsioon. 01. 06. 20. likvideeriti Tallinna Tagavarapolk. Öppepataljonist kujunes Allohvitseride-kool, Vahipataljonist Tallinna Vahipataljon, kuna Tagavarapataljon likvideeriti.

01. 07. 22. formeeriti 10. Jalaväerügement, mille koosseisu arvati Tallinna Vahipataljon III pataljonina. Tollest ajast ühes vahiteenistusega algas ka õppetöö noorte ja reameestega.

01. 10. 28. sõjaväe organisatsiooni ümberkorraldamisega likvideeriti 10. Jalaväerügement ja selle III pataljonist kujunes tänini püsinud 10. Üksik Jalaväepataljon.

Üksiku pataljonina vabaneti lõplikult vahiteenistuse kandmisest ja algas intensiivne väljaõppetöö.

Sõdurite meelelahutus ja sport. Väeosa oma puhaste ruumide ja lugemisnurkadega ning kaunistatud ümbrusega pakub rahulikku vaba aja veetmist. Pealinna väeosana ulatub sõdurite meelelahutamise võimale ka väeosast väljaspoole. Eriti väärivad selles mõttes märkimist Sõdurite kodu kultuur- ja meelelahutustoimkonna poolt korraldatavad üritused, nagu: üldteaduslikud loengud, lauluharjutused, võimlemis-

harjutused jne. Nimetada tuleb siin eriti lauluharrastust ajateenijate hulgas. Läänud aasta kevadel esines laulurühm garnisoni väeosade vahelisel lauluvõistlusel — ning tuli teiste väeosade rühmade hulgast esimeseks, võites garnisoniülema rändauhinna.

Sportlikku tegevust ja sõdurite arenemise võimalusi on väeosa alati silmas pidanud ning kõigekülgselt püüdnud edendada. Väeosa kaadri hulgas on tuntud sportlaste nimesid, kellest mõnea nüüd küll juba on võistlustest eemale jäänud, kuid spordi alal on õhutajaiks sõdurite keskel. Erilist tähelepanu viimaseil aastail pannakse sõdurite kehalisele arenemisele sõjaliselt seisukohalt; nii on üld-võimlemise tundide arvel võetud enam rakendusvõimlemist ja muid sõjalise iseloomuga harjutusi.

Võistlustel diviisi ja garnisoni väeosade vahel väeosa meeskonnad ja üksikud sportlased on toonud hulga ränd- ja individuaalauhindu ning väeosa on olnud alati arvestatav vastane võistlusväljal.

Kergejõustiku ja sõjalise iseloomuga võistlustel pataljoni meeskonnad on võitnud diviisis mitmel korral esikohad. Kolm viimast aastat järjest väeosa jalgpallimeeskond on hoidnud enda käes diviisi- ja garnisoni-meistri nime.

Pataljonis on organiseeritud igast kutschest võimlemisrühmi, kes on esinenud väeosa poolt korraldatud pidudel. Isegi kaugeemale oma pidudest on ulatanud sõdurite

Koltn. J. Lepp VR II/2 ja 3.
10. Üksiku Jalaväepataljoni ülem.

esinemine. Edukalt esines võimlemisrühm läinud aasta kevadel „Estonias“ ja sai loa sama aasta suvel esineda ka Soomes.

Ohvitseridekogu on liitnud kogu liikmed tugevaks lahkeliideta pereks, kus valitsemas täielik arusaamine ja usaldus. Vastastikune usaldus on tiivustanud ohvitserkonna töötahet ja tööroomu.

Ohvitserkonna lasketaseme tõstmiseks toetatakse rahaliselt kogu poolt O L Ü't.

Kogu juures asuva res-ohv. sektsiooniga on loodud tihe kontakt.

Reservohvitseride Sektsioon loodi pataljoni juurde 28. 05. 33.

Sektsiooni tegevuse esimesed aastad olid pühendatud peamiselt organiseerimistöodele ja sidemete loomisele pataljoni kaadriohvitserkonnaga.

Järgnevat aastail toimusid aga juba korrapärased õppused. Need õppused on kestnud pidevalt edasi kuni käesoleva ajani ning on kõigiti kaasa aidanud

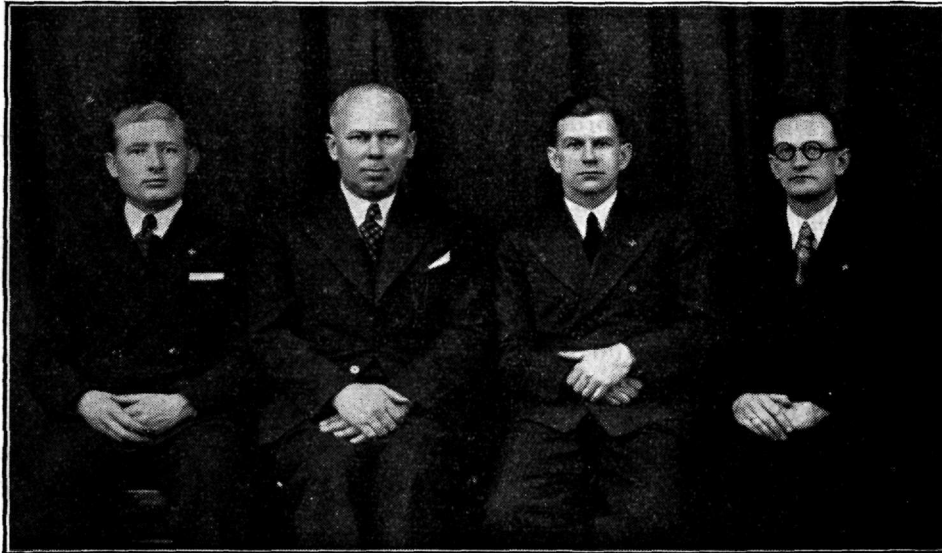

10. Üksiku Jalaväepataljoni Ohvitseridekogu juhatus.
Paremalt esimene — juhatusesimees major K. Ant.

seksiooni koondunud res-ohvitseride sõjaliste teadmiste täiendamisele.

Üleajateenijatekogu kui endise 10. Jalaväerügemendi üleajateenijate kogu otsene järglane pühitseb väeosa 20. aastapäeval oma 15. aastapäeva, olles seega vanemaid üleajateenijatekogusid sõjaväes.

eranditult ühingu liikmeiks. Ühingu laskealane tegevus on olnud asutamisest peale elav. Väeosa on ühingut majanduslikult järjekindlalt toetanud nii relvade muretsemises kui ka rahaliselt. Lasketaseme tõstmiseks ühing on korraldanud igal aastal rea treeninglaskmisi mitmest relvaliigist

10. Üksiku Jalaväepataljoni Reservohvitseride Sektsiooni juhatus.

Vasakult paremale: res-lipnik G. Lindemann, res-ltn. L. Tint, res-ltn. J. Tarendi (esimees), res-lpn. V. Sumeri.

Selle aja jooksul on kogu suutnud väljajõuda nn. katsetamise ajajärgust ja suunanud oma tegevuse otstarbekohastele aladele.

Tingituna asukohast langevad kogu ülesannete hulgast kulukad alad, nagu kursused, loengud, meelelahutus jne., mis võimaldab suunata majanduslikku jõudu mujale, nagu laenu-hoiukassale, stipendiumile ameti õppimiseks, raamatukogule ning spordi ja laskespordi arendamisele.

Ohvitseride laskespordi ühing on asutatud 1932. aastal. Väeosa ohvitserid on

ning treeningu lõpul omavahelisi võistlusi. Laskespordi ergutamiseks on Tallinna Linnavalitsus järjekindlalt annetanud ühingu auhindu.

Üleajateenijate laskespordiühing asutati samuti 1932. aastal. Väeosa allohvitserid harrastasid innukalt laskespordi juba enne ühingu asutamist. Ühingu loomisega algas laskurite järjekindel ning teadlik ettevalmistustöö. Ühingu algusaastal oli ühingu tegevuse arengule takistuseks relvade puudumine. Ühingu juhatus hak-

INGLISKEELNE AJAKIRI

Iga vihik oma ette tervik. Soodne hind kr. 1.— kuus teeb ta kõigile kätte saadavaks.

Saadaval meie raamatukaupluses

THE READER'S DIGEST

koosneb artikleist, mis võetud 500 maailma ajakirjast. Kuna ta kõiki alasid käsitleb, on ta igale inglise keelest huvitatule meeldivaks ajaviiteks ja ühtlasi soodseks vahendiks keele õppimiseks.

KLUGE & STRÖHM
TALLINN, PIKK 9.

kas kohe otsima võimalusi ühingu nõuetele vastavate relvade muretsemiseks. Selleks toetas ühingu kõigepealt väeosa, muretsedes ühingu mõned relvad ja andes ka rahalist toetust. Suuremat rahalist sisetulekut on saanud ühingu poolt korraldatud pidudest. Ühingu eesmärk on koolitada allohvitserest häid laskureid, kelle laskealased teadmised ning praktilised oskused oleks eeskujuks sõdurite õpetamisel. Lasketaseme tõstmiseks ühingu juhatus on igal aastal korraldanud sise- ja välis-treeninglaskmisi. Et ergutada laskureid püsivamale tööle ning tõsta lasketagajärgi, on treeningharjutusel ja harjutusteseeria laskmisel parimaid tagajärgi saavutajaile anetatud auhindu.

Ühingu juhatus on alati püüdnud laskureile leida võistlusteks võimalusi. Igal aastal on korraldatud võistlusi omavahel Tallinna linnavalitsuse ja väeosa poolt väljapandud rändauhindadele. Koos väeosa OLÜ-ga on ühingu rida kordi võistelnud K. L. Põhja Malevkonna laskurklubiga, kes ühingu on vääriliseks vastaseks.

Läinud aastal võistles ühingu Sidepataljoni ÜLÜ-ga, keda võitis kahe relva tagajärgede kogusummas ja omandas R. Lange rändauhinna esimest korda. Ühingu on võtnud osa kahel viimasel aastal Inglise (S.M.R.C.) väikekaliiberklubide korrespondents-võistlusist, saavutades läinud aastal Eestis 6. koha ning ülemaailma osavõtnud 268 meeskonna hulgas 46. koha.

Vabadussõja alates on 10. Üksik Jalaväepataljon ja tema eelkäijad väeosad teostanud linnas korda ja julgeolekut. Tollest ajast on väeosa loonud linnavalitsusega tihedad sidemed. Tänu linna administratsiooni ja väeosa juhtide sõbralikule vahekorrale ja vastastikusele lugupidamisele need sidemed on alatasa kõvenenud ja süvenenud. Linnavalitsus oma juhiga on alati kaasa elanud väeosa tähtpäevadele.

10. Üksiku Jalaväepataljoni Üleajateenijatekogu juhatus.

Vasakul esireas — esimees vao. O. Kivi.

Nii annetas Tallinna linn väeosa 10. aastapäeval 1929. aastal pataljonile lipu. Ka hilisemal tähtpäeval on linnavalitsus väeosa meeles pidanud väärtuslike kingituste ja rändauhindade annetamisega ning oma osavõtuga austanud pataljoni pidupäevi.

20. aastapäeval avaldab 10. Üksik Jalaväepataljon kõigile sõpradele ja endisile ülemaile, kes pataljoni heakäekäigule kaasa on aidanud, südamlikku tänu ning astub järgmisse aastakümnesse heas usus, et sõbralikud vahekorrad jäävad kestma ka tulevikuski.

Kas olete mõtelnud ?
omaenda ja oma perekonna tulevikule ?

EKA

elukindlustuspoliis tagab Teile muretuid vanadusepäivi ning pakub Teie perekonnale õnnetuse korral ainelise muretuse.

2. Diviisi Laatsaret 1919–1939.

Kapten med. R. Teder.

2. Diviisi Laatsareti ajalugu algab I Tartu Sõjaväehaigla formeerimisega 28. 02. 1919. Tõulke selleks andis järjest suurenev tegevus Vabadussõja rinnetel ja asjaolu, et Tartus puudus tollal veel suurem kliiniline keskus sõjahaavatute ja -haigete vastuvõtmiseks. Ülikooli kliinik Toomel (praegused Nais-, I Sise- ja I Haavakliinik) oli puudulikult sisustatud, sest juba tsariaegsed vene võimud olid hinnalisemad esemed evakueerinud Permi ja Voroneži, pealegi olid ruumid võrdlemisi kitsad ja ei suutnud sõjaväelasi-haigeid mahutada, seda enam, et ravil oli ka eraisikuid. Garnisoni haigla, linnahaigla ja erahaiglad olid samuti väikese mahutavusega. Eraorganisatsioonid ja ühisabi tegid kõik mis võimalik (haigeid oli isegi eramajadesse paigutatud), kuid ruumide kitsikus, arstimisabinõude ja õpetatud sanitaarpersonaali puudus andsid ennast järjest raskemini tunda. Haiged olid mööda linna laiali ja koostöö üksikute raviasutiste vahel küllalt kokkukõlastamata. Tuli leida väljapääsutee, ning toleaege 2. Diviisi arsti dr. H. Silbermanni ettepanekul otsustas Sv. Tervishoiuvalitsuse ülem dr. A. Lossmann avada haigla ülikooli kliinikutes Maarjamõisa väljal (praegused Närvi-, II Sise- ja II Haavakliinik), milline otsus Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri poolt heaks kiideti, kinnitati ja vastava käsuga teostati.

Haigla asutamisel oli palju raskusi, sest ruumid, kus enne seda olid viibinud läti Volmari-polgu osad, olid mustad, veevärk ja elekter rikkis, inventar ära viidud jne. Hea tahtmise juures saadi siiski raskustest üle. Kõige tähtsama, remondi, võttis endale

Tartu Maavalitsus, Inventar (mööbel, söögiabinõud jne.) ning veo- ja liiklemisvahendid rekvireeriti. Pesu saadi osalt prof. Ros-tovtsev'i erakliinikust, osalt Naisseltsilt, pr. Raamo'i koolilt, Vene Punaselt Ristilt ja mujalt. Arstiriistad ja sidumismaterjal saadi Keskapteegi laost, osalt Inglise, Ameerika, Taani ja Soome abistamisorganisatsioonidelt. Haigla personaal määrati Sv. Tervishoiuvalitsuse poolt või võeti kohapeal teenistusse ning haigla formeerimine lõpetati 06. 03. 19., millal juba tulid sisse esimesed haavatud.

Esimese koosseisu järgi oli haiglas 9 arsti, 13 velskrit, 27 halastajaõde, 6 kantseleiametnikku ning 250 sanitari.

Voodite arv oli algul 700, nendest 350 sisejaoskonnas ja sama palju haavajaoskonnas. Sisejaoskonna alla võeti praegune Ülikooli II Sise- ja Närvikliiniku maja; haavajaoskond mahutati praegusesse II Haavakliiniku hoonesse. Meeskonna eluruumeks olid puust barakid haigla juures. Meditsiinipersonaal elas suuremalt jaolt linnas; 12 õde elas Riia tänavas nr. 135 ühiselumajas.

Juulikuus 1919. a. suurendati voodite arvu 1000 peale, kuid ka sellest ei jätkunud, et haigeid mahutada ja avati veel 300 voodiga osakond Tähtvere mõisas terveksaajatele, mis 1920. a. ümber muudeti nakkushaigete jaoskonnaks.

Sõja ajal ja ka 1920. aastal oli tööd niivõrra palju, et arstid viibisid haigemajas terve päevade viisi, sagedasti ka öösi, eriti haavajaoskonnas, kus lõikusi toimetati päeval ja öösel.

1919. a. langes suurem osa tööst haavajaoskonnale, sest sõjas vigastatute arv oli kaunis suur: 6. märtsist kuni 1919. a. lõpuni võeti vastu 5304 isikut, nendest 3124 haavatut või põrutatut (60% üldarvust), kelledele tehti 677 suuremat operatsiooni (narkoosi all).

1920. aastal muutus haigla töö ja kord täiesti: sõja lõpuga vähenes vigastatute arv, kuid samal ajal hakkas vene Põhja-Lääne armee lagunemisel meie piiridesse Venemaalt sissetoodud plekilise ja korduva soojatõve taudide tõttu haigemajja tulema suurel hulgal nakkushaigeid. Seepärast muudeti aegamööda ka I Tartu Sõjaväehaigla täiesti ümber nakkushaiglaks. Nakkushaigete arv oli ajuti nii suur, et ei jätkunud nende jaoks voodeid: haiged pidid lamama

MUNK

*Kvaliteedi tunnus-
märk lauatarvetele
hõbedast
ruuhõbedast
alpakast*

J. KOPPE

TALLINN · PIKK 27

2. Diviisi Laatsareti ülemarst admin. kolonel med. H. Silbermann oma lähemate abillistega.

koridorides madratsite või ka õlgkottide ja lekkide peal. Kuivõrra rasked olid need haigused, näitab ka surevus tollal: 1920. a. jooksul suri 237 inimest, kuna sõja-aastail 1919. a. oli kõigist haavadest ja haigustest surnute arv ainult 132.

Suure ja raske töö pärast suurendati ka meditsiinipersonaali: märtsikuus 1920. a. oli ametis 22 arsti, 31 velskrit ja 46 õde. Aasta lõpuks haigete arv hakkas vähenema. Sõjaminiistri päevakäsu 20. 12. 20. põhjal I Tartu Sõjaväehaigla formeeriti ümber 2. Diviisi Laatsareteks, mis viidi üle prof. Rostovtsev'i endise erakliiniku majja — Savi tän. 10, kus Vabadussõja ajal oli asunud III Tartu Sõjaväehaigla. Peab ütleva, et need ruumid olid väga halvas seisukorras, kuid teisi ruume linnas laatsaretile anda ei olnud võimalik, olgugi et diviisiarst oli korduvalt katsumud seda küsimust lahendada. Töötati välja ka uue haigla ehitamise projekt, kuid ainelistel põhjustel lükati see tagasi. Nendes ruumides püsis laatsaret ligi 12 aastat. Viimaks õnnestus tolleaegse 2. Diviisi

ülema kindral Reek'i korraldusel saada sobivamaid ruume ning 16. 12. 32. laatsaret kolis oma praegustesse ruumidesse.

20 aasta jooksul on ravitud I Tartu sõjaväehaiglas ja 2. Diviisi Laatsaretis 39 894 inimest; nendest tervus ja lasti puhkusele kokku 27 151 (68,1%), teistesse ravilatesse viidi üle 5269 (13,2%), teenistusest vabastati 3109 (7,8%), suri 447 (1,1%), neist 1919. a. 132 ja 1920. a. 237.

Haigla esimeseks ülemarstiks oli dr. A. Trusa, kes 1. augustil 1921 lahkus erru; tema järglaseks kuni 1. jaanuarini 1923 oli san-al-kpt. dr. A. Liin ja siis kuni 15. märtsini 1924 san-al-polk. dr. V. Lindenberg; sellest ajast peale on laatsareti ülemarstiks 2. Diviisi arst adm. kol. med. H. Silbermann.

Ülaltoodud silmas pidades võib ütelda, et 2. Diviisi Laatsaret suutis täita möödunud 20 aasta jooksul oma kohuseid isamaa ja sõjaväe vastu ning püüab täita oma kõrgeid ülesandeid ka edaspidi.

Taktika alalt.

Taktikalise ülesande nr. 6 lahendus.

Kompani kallaletung metsas.

Kompül 1./11. olukorra hinne.

I. Ülesanne.

1) Tegevuse iseloomult ülesanne on kallaletung metsas. Sissemurre vastase asetusse teostub vahetuli enne koitu — pimeduse kattel, mis nõuab kallaletungi lähtealuse sissevõtmist ja kõigi korralduste tegemist veel enne pimenemist.

Kallaletung pärast sissemurret areneb päevastes valgustustingimustes, kuid tihedas metsas, kus tuleb alaliselt valmis olla lähimaavõisilusteks.

2) Ajaliselt: kell on praegu 2115. Kuna päike loojub kell 2115 ning pimeneb kella 2245 paiku, siis jääb veel valget aega 1,5 tundi. Arvestades kallaletungi lähtealuse sissevõtmiseks ning rühmaülematele vajalike korralduste tegemiseks aega ca 1 tund, nähtub, et kõik kompüli käsud kallaletungiks peavad olema antud hiljemalt kella 2145-ks.

3) Ruumiliselt: pataljoni märgi sügavus on 1 km, mis nõuab kompanilt selle vallutamist järk-järguliselt.

II. Oma jõud.

1) Kompani on orgaanilises koosseisus; käsutuses rk-rühm, mp-jagu ja pi-jagu.

2) Kompani allüksustest on ainult II rühm vastasega tihedas kontaktis ja tunneb eelolevat maastikku, mistõttu öise retke teostamiseks tuleb määrata II rühm. Kuid sel juhutumil II rühm pole enam võimeline teostamiseks esijärgus koidikul algaval kallaletungil. Järelikult esijärku tuleb määrata I ja III rühm.

3) I ja III rühm tuleb toita otsekohe pärast pimenemist, kuna II rühmale tuleb õhtusöök välja jagada pärast retkeülesande teostamist.

4) Kompanil on laskemoona alal 0,25—0,75 tü, mida tuleb täiendada otsekohe täie normini.

5) Kompani on olnud päev otsa lahingus ning vajab puhkust, mida tuleb võimaldada kallaletungi lähtealusel — niivõrra, kui võrra võimaldab seda arenev olukord.

III. Maastik.

1) Maastik kompani asetusrajoonis on lame, kaetud tiheda segametsaga, mis võimaldab varjatud liiklemist ka päeval. Nähtavus kuni 50 m, mis nõuab kallaletungi lähtealuse sissevõtmist vähemalt 50 m kaugusele metsa kirdeservast.

2) Maastik kallaletungi lähtealuse ja vastase asetuse vahel kujutab endast hõreda võsaga kaetud heinamaad, mille 150 m sügavus võimaldab (ööpimeduse kattel) selle märkamatu läbimist. Siin on kompüli võimalik ise anda rk-dele tuleülesandeid, mis pärast ta neid rühmade vahel ei jaota.

3) Mõllatsi metsa kujutab endast tihedat segapuumetsa, kus kompüli rk-tule tsentraliseeritud juhtimine on raskendatud. Järelikult pärast Mõllatsi metsa sissemurdmist tuleb rk-d anda jagude kaupa esijärgurühmade käsutusse.

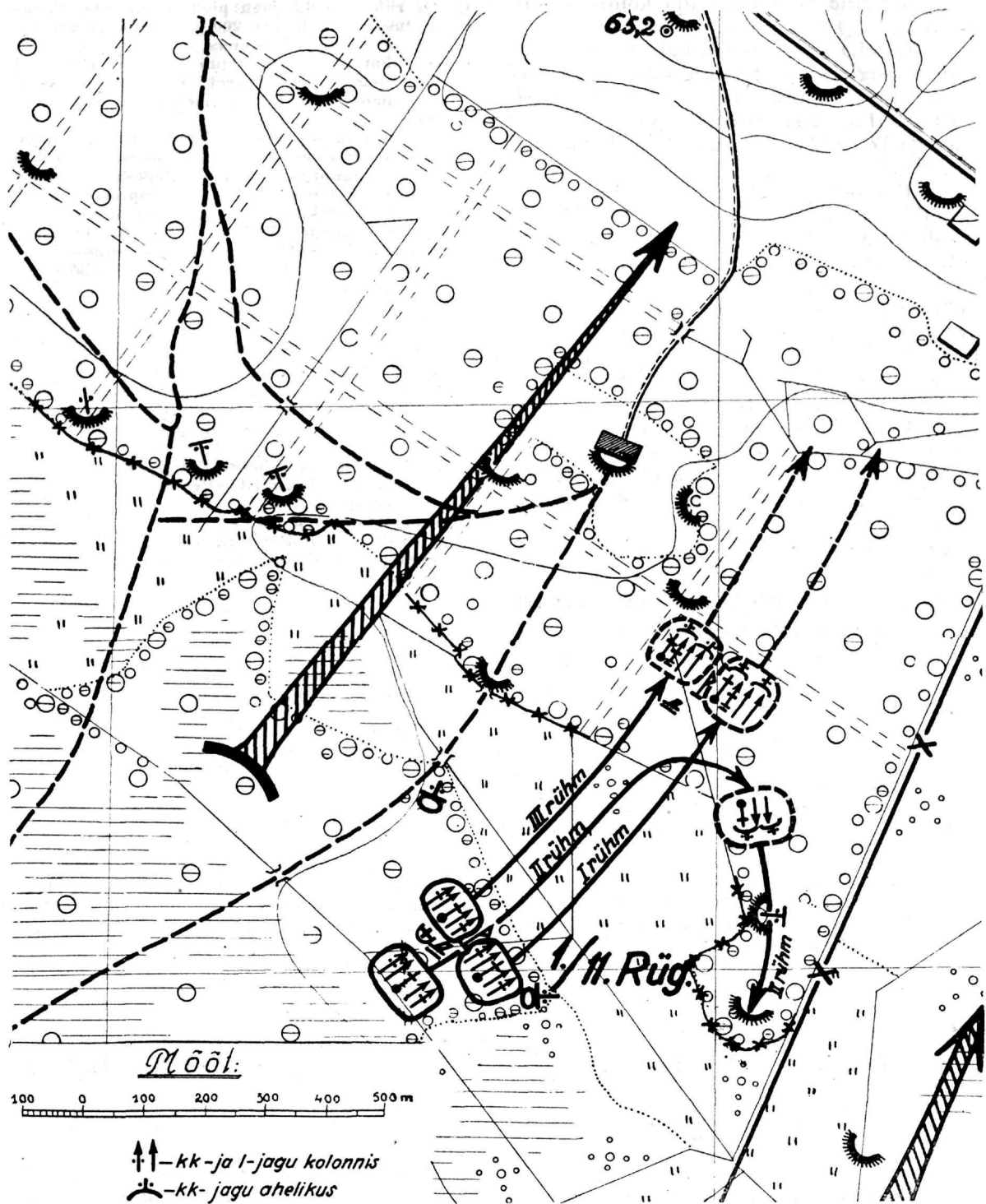
4) Kompani kallaletungisuunaks on määratud metsa siht (vt. skeem), kui soodne orientiirese metsasel maastikul. Sellele vaatamata on eksimused tiheda metsa tõttu võimalikud ja kuna ühtlasi siht lõpeb keset metsa, tuleb rühmadele suunad määrata ka kompassiga.

5) Põigiti metsa läbib algul põiksiht ja hiljem kraav, mis esinevad rühmadele soodsete peatumisjoontena metsa järk-järgulisel vallutamisel.

IV. Vastane.

1) Vastane asub kaitsel. Kompani pealetungisuunal on vastasel kindlaks tehtud esijärgus 3 rindelt okastraataiaga kaetud tulepesa ja metsa sisemuses, nimeta talu rajonis — 2 tulepesa. Kui ootamatu sissemurre ei õnnestu, siis nendest tulepesadest vasakpoolne surutakse maha patüli käsutuses olevate rk-de poolt, kuna mõlema parempoolse (Mõllatsi metsa kagunurgas oleva) tulepeša mahasurumiseks tuleb valmis olla kompani käsutuses olevate rk-de ja mp-dega.

1./11. Rüg. asetus kallaletungi lähtealusel ja lahingurivistus metsa läbimisel.

2) Kompani sissemurderajoonis pole vastasel tehtud kindlaks okastraataeda. Kuid tingituna metsasest maastikust võib vastasel ka selles rajoonis olla hästi moondatud

okastraataed või ta võib seda sinna öö keskel ehitada. Järelikult tuleb valmis olla vastase okastraataia läbilõikamiseks, milleks esijärgurühmade

käsitusse tuleb määrata à 0,5 jagu pionere ühes vastava arvu traadi-lõikamiskääridega.

3) Vastane võib takistada kompani kallaletungi:

a) Öösel, enne kallaletungi algust — retkede teostamisega. Seega vastase tegevuse õigeaegseks avastamiseks peavad esijärgurühmad võimalikult kaugele ette nihutama kuuldepostid.

b) Kallaletungi alates — avastades meie liikumise ning avades ettevalmistatud tüketuled. Järelikult kallaletungi tuleb alustada lasuta, lähenedes vastasele märkamatuult ning likvideerides iga vastupanu vaikselt. Enne-aegse tulistamise vältimiseks tuleb kallaletungi teostada laetud ja kaitsevinnastatud, kuid tühjendatud padrunitesadega püssidega.

d) Pärast sissemurret — teostades vastulööke. Järelikult kompüli käsutuses peab olema varu, millega tuleb ühtlasi pärast sissemurret puhastada Mõllatsi metsa kagunurgas asuva toetuspunkti rajoon.

Kompül 1./11. otsus Mõllatsi metsa kaguosa vallutamiseks.

I. Mulje vastasest.

Vastane asub kaitsele Mõllatsi metsa edelapoolsele joonel. Tema positsioon koosneb üksikute sügavusse järgustatud toetuspunktidest.

II. Manöövr-idee.

Sisse murda Mõllatsi metsa kahe rühmaga esijärgus rajoonis (vt. skeem), välja tungida põiksihini, kus peatuda ning pärast metsa kagunurga puhastamist varurühma poolt jätkata pealetungi suunas (vt. skeem).

III. Jõudude jaotus ja ülesanded.

1) Esijärku, alates vasakult I ja III rühm. Asetus kallaletungi lähtealusel — vt. skeem.

- 2) I rühm alusrühmana + 0,5 jagu pionere, murrab vastase asetuse rajoonis (vt. skeem) ja arendab edu metsas sihi suunas asimuut 33°).
- 3) III rühm + 0,5 jagu pionere, murrab vastase asetuse II rühmast 200 m kagus ja arendab edu asimuut 33° suunas.
- 4) II rühm — varus, liigub III rühma järel ja kohe pärast sissemurret likvideerib vastase vastupanu Mõllatsi metsa kagunurga rajoonis.
- 5) Rk-rühm ja mp-jagu — kuni esijärgurühmade sisse murdmiseni Mõllatsi metsa on valmis metsa kagunurgas olevate tulepesade mahasurumiseks. Pärast sissemurret mp-jagu on valmis tule ülekandmiseks nimeta talust kagus olevatele tulepesadele, kuna rk-rühm läheb jagude kaupa esijärgurühmade käsutusse.
- 6) Minu KP — vt. skeem; kallaletungi ajal — III rühma juures.

IV. Luure.

- 1) Enne kallaletungi:
 - a) II rühm pimeduse saabudes murrab vastase asetuse kompani sissemurde rajoonis vangide võtmise eesmärgil ja teeb kindlaks, kas vastasel on ses rajoonis traat- aeda.
 - b) I ja III rühm teostavad öö kestes vastase tegevuse jälgimist ette nihutatud kuuldepostide abil.
- 2) Kallaletungi ajal:
III rühmast piilkond liigub metsa kaguserval, jälgides 17. Üpat. osade pealetungi arenemist ja vastase tegevust Aravuste suunas.

V. Täitmine.

- 1) Kallaletungi lähtealus sisse võtta täna kella 2245-ks.
- 2) Kallaletungi teostada lasuta: esijärgurühmad lähenevad vastase asetusele vaikselt, okastraadi olemasolul lõikavad viimasesse läbikäigud ja murravad sisse vastase asetuse ootamatult.
- 3) Püssid on täägistatud ja kaitsevinnastatud; padrunitesad on tühjad.

VI. Varustamine.

- 1) Soe tolt välja anda: a) I ja III rühmale — kella 2300—2400; b) II rühmale — pärast retkülesande täitmist.
- 2) Laskemoonaga täiendada enne kallaletungi lähtealusele asumist.
- 3) Komp. HP — vt. skeem. Kallaletungi ajal velsker liigub I rühma juures.

Mp-rühm taktikalise ülesande nr. 6 lahenduses.

Taktikalise ülesande nr. 6 lahendusest, mis toimetusele saadetud, pälvib huvi miinipildujate kasutamise detailsem käsitletu, mis alljärgnevatel ridadel on leidnud valgustamist. Toimetus.

Käesolevaga püüan selgitada mp-rühma tegevust „Sõduris“ nr. 50-52 — 1938 ja nr. 3-4 — 1939 ilmunud taktikalise ülesande nr. 6 lahenduses, tõmmates vaid jä-

medamaid jooni, kõrvale jättes tegevuse tehnilise külje.

Esmalt peatun mp-rühma organisatsiooni juures. „Sõduris“ ilmunud taktikalistes ülesannetes on näidatud mp-rühmas 4 miinipildujat, välja arvatud taktikaline ülesanne nr. 5 („Sõdur“ nr. 20-21 — 1938), kus mp-rühma koosseisus on toodud 2 miinipildujat. Viimane oleks vastuvõetavam

lahendus, kuna mp-rühma nelja miinipildujaga tuleb lugeda liiga suureks. Võrdse arvu miinipildujate juures määrab tulevõimsuse üksuste arv, aga mitte suur miinipildujate arv üksuses. Mp-rühma kahe miinipildujaga suudab välja paisata küllalt suure arvu laskemoona, sest miinipilduja maksimaalseks tulekiiruseks võime lugeda kuni 25 lasku minutis. Kui rühmas on 2 jagu à 2 mp., siis tuleb jaoülemal tihti oma jagu iseseisvalt juhtida. Silmas pidades mp. võrdlemisi reegliterikast tulejuhtimise viisi ja tulevõimsuse olenevust tulejuhtimisest, ei saa jätta sellast võimast üksust, mille tulevõimsus lähedail kaugusil vastab peagu kergekahuripatarei tulevõimsusele, jaoülema juhtimisele.

Ülesande lahendamisele asudes võtame, et pataljoni käsutuses on 2 mp-rühma à 2 mp. Vaatleme I mp-rühma tegevust, mis antud kallaletungiks 1. komp. käsutusse.

Rühmaülem saab kompülilt käsu: „Mp-rühmal olla valmis alates kella 0145-st maha suruma vastase tulepesi Mõllatsi metsa kagunurgas. Pärast esijärgu rühmade sissemurret Mõllatsi metsa olla valmis tulega toetama kompani edasitungi metsas. Alates kella 2245 olla valmis tule avamiseks öise retke toetamiseks märkidele nr. 1 ja nr. 2 (näitab kaardil või maastikul). Tule väljakutseks märk nr. 1-le madalalt vasakule ja märk nr. 2-le madalalt paremale lastav punane rakett.“

Rühmaülemal on valget aega 45 minutit; selle aja jooksul tuleb tal valida vaatluspunkt (VP) ja tulepositsioon (TP), luua side TP ja VP vahel, toimetada märkide luuret ja valmistada laskeandmeid.

VP ja TP valikul rühmaülem arvestab, et: 1) VP-st oleks hea vaatlus; 2) VP ja TP asetus võimaldaks lihtsamate tulejuhtimise viiside tarvitamise; 3) üleviimanurgad märgilt märgile oleksid väiksemad; 4) TP meeskond oleks vastase tule eest varjatud. On selge, et VP tuleb valida metsa servale, kust näha märkide rajoon; TP valida metsa sisse 200—300 m; VP ja TP vahel tuleb luua traatside.

Pole soovitatav, et kompül määraks mp-rühma VP ja TP asukohti. Kui selleks näib olevat erakorraline vajadus, tuleb piirduda ka ainult rajooni määramisega. Rühmaülem otsustab ise, kust ja kuidas antud ülesanne täita. VP ja TP asukoht selgub talle ülesandest.

Rühmaülem korraldab veel tee luuret järeleliikumiseks kompanile ja ettevalmistust öiseks laskmiseks. Tulepositsioonile annab korralduse: „Ette valmistada posit-

siooni vahetus VP rajooni kättenäidatud kohale.“ Viimane on vajalik tulepositsioonilt kiiremaks lahkumiseks järeleliikumiseks kompanile.

Kallaletung algas kell 0145. Esijärgu rühmad on juba jõudnud Mõllatsi metsaservale, kui kuulduv sealt laskmist pühsidest ja kuulipildujatest. Samal ajal avavad tule vastase tulepesad Mõllatsi metsa kagunurgas. Mp-rühma avab nendele tule, tulistades eraldi kumbagi tulepesa üksiku mp-ga, võimalikult vaatluse järgi — kui aga pimedus seda ei võimalda, siis ettevalmistatud andmete järgi. Vastase tulepesad peagi lakkavad tulistamast. Varurühma järgnedes esijärgu-rühmadele hakkab uuesti tulistama üks vastase rk. Mp-rühma ülem otsustab teostada hüppe ühe mp-ga Mõllatsi metsa, et toetada kompani edasitungi ja teise mp-ga jätkata vastase rk. neutraliseerimist; selleks käskleb: „1. mp + 2 telefonisti positsiooni vahetus VP rajooni“ ja viib 2. mp tule üle vastase rk-le. Niipea kui see vaikima on sunnitud, liigub rühmül Mõllatsi metsa VP-i rajooni jõudnud 1. mp-ga, 2. mp. tule juhtimise annab üle laskeallohvitserile — oma lähemale abilisele tulejuhtimise alal ja käsis teda 2. mp-ga liikuda endale järel siis, kui varurühm on jõudnud Mõllatsi metsa.

Rühmül, jõudnud Mõllatsi metsa, leiab esijärgurühmad välja jõudnult metsa esimesele põiksihile. Samal ajal jõudis metsa varurühm ja liigub metsa kagunurga suunas. Esijärgurühmade metsa põiksihist üleminekut takistavad kaks vastase tulepesa, üks I ja teine III rühma ees. Mp-rühmül paigutab 1. mp. positsioonile, et neutraliseerida tulepesa III rühma ees. Sama ülesande I rühma ees saab vahepeal järelejõudnud 2. mp.

Positsiooni valikul metsas tuleb silmas pidada asjaolu, et mp. juures tõstenurgad 75°—90° annavad reeglipäratuid kukkumisi; et viimaseid vältida, ei või laskekaugus olla väiksem kui 200—250 m.

Vahepeal on varurühm puhastanud Mõllatsi metsa kagunurga. Esijärgurühmad alustavad edasiliikumist. Mp-rühm liigub III rühma järel, rühmaülem kompüli juures. Metsas ettejuhtuvaid vastase tulepesi neutraliseerib või hävitab mp-rühm kiire asumisega positsioonile kas kogu rühmaga, ühe mp-ga või kummagi mp-ga eraldi korraga kahe märgi vastu.

Kompani on vallutanud Ma. Järgnevaks kallaletungiks kõrg. 65,2 rajoonile mp-rühm asub positsioonile ja on valmis vastu võtma uusi tuleülesandeid.

Eestoodust selgub, et mp-rühm täidab oma ülesandeid toetatava üksuse läheduses; VP ja TP vaheline side lühikese vahemaa tõttu on kindel; märkide juhatamine osutub lihtsaks mp-rühmaülema läheduse tõttu; väike laskekaugus võimaldab tulistada

märke jalaväe läheduses. Suurtükivägi ei suuda täita tuleülesandeid metsas; ta ei suuda küllaldaselt kaasa liikuda jalaväega ega täita igal ajal antavaid tuleülesandeid. Mp-d on aga selleks suutelised ja kohased.

Esijärgurühmade lahingurivistusest pealetungiolukorras metsasel maastikul.

Lahingutegevuse peamine raskus metsas lasub jalaväe, eriti selle väiksemate üksuste õlgadel. Seepärast evivad metsalahingus erilist tähtsust jalaväe väiksemate üksuste lahingurivistused. Eriti on see väide maksev pealetungiolukorras esijärgurühmade lahingurivistuse kohta, mis peab tagama eeskätt ootamatuse vältimist ja manöövrivabadust. Teiste sõnadega: esijärgurühmadel peab olema pealetungiolukorras sellane rivistus, mis tagaks eeskätt metsa (või selle tähtsamate suundade) põhjalikku läbivaatamist ja teiseks kindlustaks vastasega kokkupõrke korral sellase olukorra, kus kõik jaod ei saaks kistud otsekohe lahingusse, vaid rühmüli käsutusse jääks kokkupõrke algul ka vabu jagusid, millega tal oleks võimalik mõjutada edasist lahingukäiku.

JE II § 679 annab jalaväe lahingurivistuse kohta hõredas metsas järgmisi juhtnõure: „...Hõredad metsad minnakse läbi tiheda laskuriahelikuga, mille ees liiguvad üksikud kk-jaod. Laskuriahelikule järgnevad toetus- ja varuosad kolonnides...“

Tsiteeritud paragrahvi mõjutusel kasutati meil aastaid tagasi pealetungiolukorras metsas peagu šablooniliselt esijärgurühmade lahingurivistusena moodust, kus kk-jaod liiguvad kolonnides ees, julgestades oma liikumist ettesaadetud piiluritega, kuna laskurijaod tihedas ahelikus nende taga. Kuid praktika selgitas õige peagi sellase lahingurivistuse puudulikkust. Kõigepealt polnud kolonnides ning üksteisest võrdlemisi kaugel liikuvad kk-jaod suutelised läbikäidud metsa põhjalikuks läbivaatamiseks, mille tulemusena väga tihti kujunes välja olukordi, kus rühmad sattusid vastasele ootamatult terves oma lahingukorra sügavuses ning jaod kisti otsekohe — lahingu alates — vastasega tulevõitlusse ja seda väga tihti ebasoodses olukorras. Juhtumil, kui kolonnidena ees liiguvad kk-jaod suudsidki vältida l-jagude ootamatut vastasele sattu-

mist ning sidusid viimast rindelt, siis osutus teises järgus liikuvate l-jagude välja-suunamine vastase tiivale või üksikust ettenihutatud vastase toetuspunktiist möödumine väga raskeks ülesandeks — tingituna l-jagude ahelikulisest rivistusest. Aheliku manöövrivõime, eriti mis puutub suunamuutustesse, on metsasel maastikul väga raske ning vastase läheduses tihti isegi võimatu. Tingituna viimasest kisti ka teises järgus liiguvad laskuriahelikud varem või hiljem vastasega tulevõitlusse rindelt ning jäeti väga tihti kasutamata tiibamise või haaramise võimalused.

Eespooltoodud pahede vältimiseks võeti mitmel pool esijärgurühmade lahingurivistusena metsasel maastikul tarvitusele rivistus, kus laskurijaod liiguvad tiheda ahelikuna ees, kuna kk-jaod silmside kaugusel kolonnis nende järel. Selle lahingurivistusega jõuti julgestamise suhtes suur samm edasi: ees liiguvad laskuriahelikud vältisid peagu alati taga liikuvate kk-kolonnide ootamatut vastasele sattumist. Kuid ka sellase lahingurivistuse juures tekkis raskusi ja seda peamiselt pärast vastase vastupanule sattumist. Sellase lahingurivistuse juures tavaliselt ees liiguvad laskurijaod, sattunud vastase vastupanule, kisti vastasega tulevõitlusse rindelt, kuna vabade jõududena — löögi teostamiseks — jäid rühmüli käsutusse teises järgus liiguvad kk-jaod. Teiste sõnadega: rühmaülem leidis ennast peagu igakord pärast kokkupõrget olukorras, kus ta „löögijõud“ (resp. laskurijaod) on kistud vastasega tulevõitlusse ning on manöövreerimisvõimetud, kuna manöövrüks (vastase haaramiseks) on tema käsutuses ta peamine tulejõud — kk-jaod. Tulega on aga raske, eriti metsasel maastikul, vastast seisukohtadelt välja lüüa. Seepärast rühmüli ei jäänud tihti üle muud lahendust kui kasutada oma kk-jagusid löögiks ning l-jagusid — vastase sidumiseks tulega.

On loomulik, et vastast tuleb laskurirühma mõõdus rindelt siduda eeskätt kk-jagude tulega ning seisukohtadelt välja lüüa peamiselt laskurijagude haarava löögiga. See väide on eriti maksev metsalahingu kohta, kus otsustavat tähtsust evib löök. Seepärast tuleb ka metsalahingus esijärgus liikuvatele laskurirühmadele anda sellane lahingurivistus, mis soodustab vastase sidumist kk-jagudega ja löögi teostamist l-jagudega. Sellase lahingurivistusena on läbi-päsetavas metsas osutunud kõige kohasemaks rivistus, kus kk-jaod liiguvad ahelikus tulejõuna ees, kuna l-jaod kolonnis nende järel. Sellase lahingurivistuse juures ees liikuvad kk-jaod, sattunud vastase vastupanule, seovad viimast oma tulega rindelt, kuna järgnevad laskurijaod, kasutades met-

sa varjavaid omadusi manöövriks, likvideerivad vastase vastupanu ootamatu löögiga tiivale. Praktika on tõestanud sellase lahingurivistuse paremust, võrreldes kahe teise eespoolkirjeldatud lahingurivistusega. Käesolevaga pole tahetud aga anda mingit šabloonil esijärgurühmade lahingurivistuseks pealetungiolukorras metsasel maastikul. Rühma nii kui iga teisegi üksuse lahingurivistuse määramisel tuleb lähtuda vaid olukorra analüüsist. Pealetungiolukorras metsasel maastikul, kus mets pole niivõrra tihe, et see takistaks liikumist, viib see olukorra-analüüs aga paratamatult enamail jaol juhtumel järelduseni, mis nõuab esijärgurühmade lahingurivistuseks kk-jaod ahelikus ees ja l-jaod kolonnis nende järel.

Õhujõud välisriiges.

Silmas pidades lennukitööstuse toodangut, tellimusi välismailt ja õhujõudude vareinat seisu, võib arvestada tähtsamate Lääne-Euroopa suurriikide õhujõude üldjoontes alljärgnevalt (sulgudes lennukite üldarv arv ühes õppelennukitega):

1938. a. sept. lõpul:			
Prantsusmaa	1200	(3400)	
Inglismaa	1700	(5000)	
Saksamaa	2600	(6500)	
Itaalia	1700	(5000)	
1939. a. veebr. lõpul:		Kava:	
Prantsusmaa	1500	(4100)	2700 (6700)
Inglismaa	2300	(6400)	3500 (9000)
Saksamaa	4000—6000	(9000)	
Itaalia	2000—?	(5700)	

Alates k. a. aprillist Prantsuse ja Inglise lennukitööstuste toodangu suurenemisega õhujõudude vahel hakkab muutuma neile soodsemaks, kuna Saksa ja Itaalia toodang näib juba olevat saavutanud rahu-aegse kõrgseisu ja ei tõuse enam märgatavalt. Inglismaa tahab realiseerida oma õhujõudude kava nähtavasti käesoleva aasta sügiseks — parlamendivalimiste ajaks.

Golovini täpsete arvestuste järgi nõuab 2500 lennuki pidamine esimeses liinis 6500 kuni 7000 lennuki evimist rahu ajal ja sõja-aegne tarvidus oleks siis 17 250 lennukit aastas; 3500 lennukit esimeses liinis nõuaks ligi 50 000 lennukit aastas sõja korral. Pole kahtlust, et tööstuslikult need arvud on saavutatavad. Juba 1918. aasta sügisel jõudis toodangu tase Inglismaal ja Prantsusmaal

34 000—36 000 (Itaalias 9000) lennukini aastas ca 350 000 töölise juures, kuid kogu küsimus seisneb selles, kas üleminek sõja-aegsele toodangule vaenlase õhurünnakute all sünniks küllalt kiiresti. Praegu Prantsusmaa rekonstrueerib oma lennukitööstust ca 2500 lennuki tootmiseks aastas rahu ajal ja Inglismaa 5000—7500 (sõja korral 40 000) lennuki tootmiseks. On kerge näha, millist pingutust nõuaks sõja-aegse toodangu saavutamine ja võib olla kindel, et vähemalt õppinud tööliste puuduse pärast see ei sünniks paari kuuga. Esimese liini lennukite kaotuste suuruse arvestamise raskus suure sõja korral Lääne-Euroopas ei luba küll teha mingeid kindlaid kalkulatsioone, kuid on usutatav, et esimese liini lennukite arv väheneks juba sõja esimestel kuudel tunduvalt olemasolevate varude ära kasutamise järel ja võitja pool õhus (kui säärane tekiks) teeks selle tõstmise vastaspoolele võimatuks või raskeks ta lennukitööstuse hävitamise teel. Seega ülekaalu ja võidu otsimine esimestes õhulahingutes on äärmiselt kasulik, kuid eeldab ülekaalu olemasolu juba rahu ajal, nagu see on momentid teljeriikidel.

Allpool on toodud viimaseid teateid õhujõudude kohta:

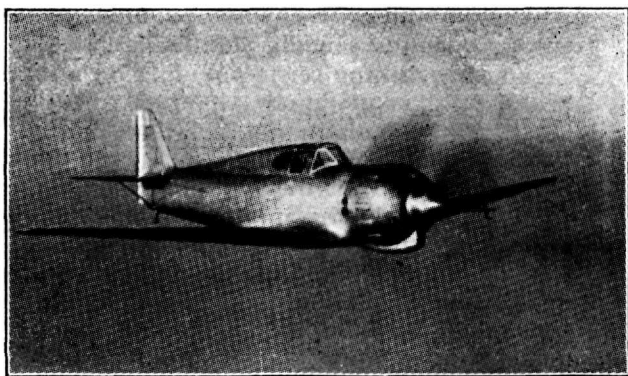
Prantsusmaa. Kindral Denain'i kava, mis pidi täidetama 1936. a. aprilliks ja mis teostus alles 1937. a. augustis, nägi ette 1060 lennukit esimeses liinis. Ohuminister P. Cot'i kavaga taheti esimene liin tõsta 1500 lennukini, kuid 477 antud telli-

musest jõudis minister realiseerida ainult kahe hävitaja tellimused. 1938. a. jaanuaris tuli õhuministriks Guy La Chambre, kes asus välja töötama oma kava 2500 esimese liini (üldse 5000 lennukit ja 12 000 mootorit) lennuki peale ja teostama samal ajal osaliselt natsionaliseeritud lennukitööstuse rekonstrueerimist moodsete tüüpide seeria viisiliseks tootmiseks; selle kuludeks määrati 1,4 miljardit franki. Tellimuste allakirjutamise momendist arvates kulus 4 kuud ettevalmistusteks tehastes ja veel 6—7 kuud seeria väljalaskmise alguseni; minister andis m. a. üle 1800 tellimuse ja varustas tehased 1939. aastaks materjaliga 2000 lennuki tootmiseks. K. a. aprillist peale peavad tehased tootma 200 lahingulennukit kuus; eelmisel aastal toodeti ainult 600 lahingulennukit ja toodang oli kuus:

	1938. a. algul:	1938. a. sept.:	1939. a. jaan.
Prantsusmaal	44	53	80
Inglismaal	100	200	400
Saksamaal	200—300	400—500	600—700

Merelennuväge ja enamasti vanatüübilisest H. Potez-25 tüüpi lennukitest koosnevat koloniaallennuväge arvestamata oli m. a. oktoobris Prantsusmaa esimese liini lennuväes tegelikult kuni 1200 lennukit, nendest moodseid ainult 100. Teised olid 4—5 aasta eest konstrueeritud tüübid, kiiruselt Messerschmidt'ist, Heinkel'ist ja inglise uuest Hurricane'ist (530 km/t) ja Spitfire'ist (570 km/t) tublisti järel. Hävituslennuväes domineerisid Morane-230 ja Devoitine-510, luure- ja pommituslennuväes Amiot-143, H. Potez-54, Bloch-200 ja -210 ning raske pommituslennuväes Farman-221 tüübid. H. de Kerillis'i arvestuste järgi võib k. a. märtsiks olla Prantsuse lennuväes ainult 160 lennukit üle 450 km ja 230 pommitajat 400 km ja üle selle tunnikiidusega. Siia juurde peab veel arvama ca 100 hävitajat Curtiss-Hawk-75, mis m. a. maikuu antud tellimuse kohaselt hakkasid jaanuaris päralt jõudma ja millistest üks olevat saavutanud proovilennul fenomenaalise kiiruse — 575 miili (920 km) tunnis; 26. jaanuaril anti teine tellimus 100 sama hävitaja peale ja astuti Ameerika tehastega läbirääkimistesse veel 250 lennuki saamiseks. Ajakohaste lennukite arv ulatuks seega märtsis 490-ni.

Prantsuse oma tüüpidest tulevad relvastusele kaks peamist hävitajatüüpi Morane-406 ja Bloch-151 (525 km/t) ja peale nende Devoitine-520 (530 km/t) ja kahe mootori ja kohaga Hanriot H-220 (540 km/t); hävitajana on veel kasutatav kolmekohaline H. Potez-63 (480 km/t). Bloch-151 esimene tellimus anti ära m. a. 8. septembril, novemb-

Bloch-151.

ris oli valmis 14 Morane-406 ja 10 Potez-63. Luure- ja pommituslennuväkke tulevad Potez-63, Amiot-34, Lioré et Olivier-45 ja Bloch-174 — kahemootorilised, tunnikiidus 460—500 km. Raske pommituslennuväes asendatakse Farman'id jt. järgmistega: Bloch-135 (500 km/t, 4 moot. 700 hj.), Bloch-162 (475 km/t, 2 moot. 1200 hj.) ja Centre-233 (400 km/t, 2500 kg pomme 2500 km kaugusele). Inglise Lysander'ile (300 km/t, väli 24—30 m) vastavat side- ja teatelennukit pole õnnestunud konstrueerida. Lennukimootoreid toodeti m. a. lõpul kuni 500 tükki kuus, kusjuures 2000-hj. mootorite valmistamine oli katselises ajajärgus.

Saksa lennuväe põhikiirusi arvestavad prantslased hävitajatel 480—500 ja pommitajatel 400 km/t; seega uued prantsuse tüübid evivad küllaldasi kiirusi, kuid saksa uue Dornier raskepommitaja (560 km/t, 4 moot., 1100 hj.) ründamiseks näib sobivat hästi ainult Curtiss-hävitaja, mis evib suurt ülekaalu kiiruses.

Prantsuse ajakirjandus ei jaga ametlikku optimismi õhujõudude kava täitumise kohta. Võib siiski arvata, et kava saab teostatud tarbe korras ostude suurendamise teel Ameerikast, kus osa tehaseid on tööta ja kus oodatakse Prantsuse relvastus-tellimusi kuni 3000 milj. dollari ulatuses sõja korral. On välja arvestatud, et kui tahtakse tõsta esimese liini lennukite arv 5000-le, tuleks investeerida 10 miljardi asemel 30 miljardit franki ja lennuväe ülalpidamine maksaks siis aastas 8 miljardit franki. Rahanduslikult säärane kava oleks üle jõu, aga 3000—3500 esimese liini lennukini võidakse peagi välja jõuda.

Inglismaa poolt m. a. lõpul antud tellimusi Ühendriikidesse hiljuti suurendati. Lockheed Aircraft Company valmistab nüüd 250 asemel kuni 700 luure- ja pommilennukit, saates veebruarist alates iga kuu lennu-

keid Inglismaale. Harvard-õppelennukeid saadakse 200 asemel 400. Los Angeles'ist olevat veel tellitud 200 võitlusalennukit. Kanadasse on tellimusi antud kokku seitsmele lennukitehasele, arv teadmata. Inglismaal on käimas katsed uue kaheistmelise kiirhävitatajaga. Õhuministri viimase seletuse järgi tõuseb lennukitehaste toodang aprillis 600—900 lennukini, jaanuaris oli see 400 lennukit. Lennukite osi valmistab juba 2000 tehast ja lähemal ajal asuvad tööle uued suured Austini ja Newfieldi tehased. Aastavahetusel oli lennukitehastes üle 100 000 töölise.

Saksamaa õhujõudude ümber valitseb endiselt selgusetus. Lennukitööstuse toodangu suurust hindasid inglise eksperdid k. a. jaanuaris 500—600 lennuki peale kuus ja õhuarmee esimest liini vähemalt kaks korda inglise omast tugevamaks. Kuid Ühendriikide kongressi sõjalisele komisjonile hangitud andmeil olnud Saksamaal aastavahetusel esimeses liinis 10 000 lennukit ja toodang ulatanud 1000 lennukini kuus. Inglased tootsid Maailmasõja lõpul 347 000 töölisega umbes 3000 lennukit kuus, sakslastel aga olnud möödunud jaanuaris kapten L. G. S. Payne'i järgi („Daily Tel. and Morn. Post“ 7. I 39) 400 000 lennukitöölise. Lennukite konstruktsioon on küll nüüd muutunud, aga vist mitte sel määral, et 400 000 töölise ei toodaks nüüd 1000 lennukit kuus. Era- ja õppelennukeid ja mõningaid välistellimusi sellest maha arvates peaks olema usutatav, et Saksa lennutööstus annab õhujõududele 600—700 lennukit kuus. Ameeriklaste poolt näidatud esimese liini tugevus ei näi olevat mitmel kaaluksel tõepärane, usutatavam oleks, et esimeses liinis on 6000 lennuki ümber, mida kaudselt

tõendaksid Prantsuse ajakirjanduse kirjutised 3—4 uue õhuvõime juurdeformeerimisest Saksamaal ja veebruaril algul antud dekreet, millega reorganiseeriti õhujõude nende lõõgivõime kõvendamise ja materjalse ja isikulise koosseisu suurendamise eesmärgiga. Õhujõud jaotati kolmeks ülemjuhatuses kasutuses olevaks ida-, lääne- ja põhjagrupiks.

Itaalia õhujõudude kohta puuduvad uuemad teated, kuid arvatavasti on neidki viimasel ajal kõvendatud. Toetudes Saksa ülekaalule Euroopas näib Itaalia koondavat suuri õhujõude Aafrikasse.

Ühendriigid. Jaanuaris president Roosevelt esitas kongressile seaduseelnõu rahvusliku kaitseprogrammi kohta, mille kulud tõusevad 525 miljoni dollarini. Eelnõu tuli arutusele veebruaris ja temas oli ette nähtud üle 3000 lennuki ostmise Hawaii, Alaska, Portorico ja kontinenti kaitse kõvendamiseks, ent suuremad kulud olid ette nähtud maa- ja mereväele, nende hulgas 21 miljonit dollarit merelennukite hankimiseks. Presidendi mõtte kohaselt tõuseks maa- ja merelennuvägi k. a. 13 000 lennukini, millele vastavalt tuleks luua 4 uut määratud õhubaasi. Lennukitööstus suudab k. a. valmistada vähemalt 5500 sõjalennukit.

Teiste riikide õhujõududest märgime siin Saksa kindralstaabi kapten von Zeska järgi („Völk. Beobacht.“ 26. 01. 39) Vene õhujõude 9000 lennuki koosseisus ühes reservidega, kusjuures nad vaid osalt vastavad moodseile nõudeile. Vene esimene liin näib siiski koosnevat 3500 enam-vähem ajakohasest lennukist. On ilmunud teateid, et Vene õhujõud reorganiseeritakse, kusjuures kulud tõusvat tänavu vähemalt 1 miljardi rublani.

TRT.

Varutoiduannus.

Kapten J. Vint.

Avaldatakse mõttevahetuse korras.
Toimetus.

Lahingutegevuses esineb sageli juhtumeid, kus üksikud võitlejad või isegi terved üksused satuvad olukorda, kus pole võimalik kätte saada päevast toiduannust või kus toiduainete juurdevedu pole teostatav. Säärasteks juhtudeks nähakse ette varutoidunused,¹⁾ mis oma iseloomult jagunevad:

- kantavateks ja
- veetavateks.

Kantava varutoiduannuse moodustab toiduainete kogus, mida võitleja tavaliselt kannab enesega alaliselt kaasas kas oma seljapaunas või eriti selleks valmistatud leivakotis.

¹⁾ Sakslastel — „die eiserne Portion“, prantslastel — „vivres de réserve“, soomlastel — „rautaia-muona-annoksia“, venelastel — „neprikosnovennõi zapas“, meil „puutumata tagavara toiduainete annus“ (LE § 426), kuid käesolevas artiklis võtan kasutamisele senitarvitatavast lühema oskussõna — „varutoiduannus“.

Veetava varutoiduannuse toiduained veetakse vooris ja need on ette nähtud kantava varutoiduannuse täiendamiseks või päevase jooksva toiduannuse asendamiseks, kui juurdevedu lakkab.

Kantava varutoiduannuse suhtes kehtib kõikjal nõue, et seda võib ära tarvitada ainult vastava ülema eriloal. Meil sellase loa andjaks on pataljoni- või temale vastav ülem.²⁾

Pärast varutoiduannuse äratarvitamist vastava üksuse ülem on kohustatud esimesel võimalusel nõudma selle uuendamist, põhjendades seejuures üksikasjaliselt varutoiduannuse äratarvitamiseks antud käsu või loa vajadust.

Vastavalt varutoiduannuse eesmärgile ja iseloomule see peaks³⁾:

- olema koguselt ja kaalult võimalikult väike, et selle arvel säästa sõduri kooramatist ja tagada liikuvust, mis kaasaja lahinguolustikus evib erilist tähtsust;
- evima seejuures ühtlasi suurimat toite- (resp. energia-) väärtust, s. t. ta peaks sisaldama valk- ja rasvaineid ja süsivesikuid sellasel määral, et varutoiduannuse toidu energiaväärtus võrduks minimaalselt sõduri ainevahetuse suurusel;
- sisaldama hästiseeditavaid, imenduvaid⁴⁾ ja ühtlasi ka kõhtutäitvaid toiduaineid; seedimatud ained osaliselt takistavad seeduvate ainete seedimist ja imendumist ja põhjustavad sooltes roiskainete ja mitmesuguste haigusnähteid esilekutsuvate bakterite tekkimist;
- sisaldama osaliselt ka sääraseid toiduaineid, mis sobivad tarvitamiseks nii külmalt kui ka soojendatult; tuleb arvestada asjaolu, et võitlejal ei ole igakord võimalik enesele soojendada toitu ja ta peab seda tarvitama külmalt.

Varutoiduannuse koostamiseks võetavate toiduainete valiku suhtes peab silmas pidama, et need:

- eviksid väliselt kaunist ilmet, parimat maitset ja oleksid organismile absoluutselt kahjutud nii keemiliselt kui ka bakterite ja toksiinide suhtes;
- sisaldaksid võimaluse korral organismile vajalikke vitamiine, et vältida avitaminoose (haigusi, mis arenevad vitamiinide puudumisel), ning samuti — mineraalsoolasid, et säilitada keha mineraalide koostist endisel tasemel, eriti veresoolade koostise muutmatust;
- valmistusviisilt ja pakkimiselt oleksid

sobivad nii kaasas kandmiseks kui ka vooris vedamiseks;

- oleksid vastupidavad säilitamisel;
- eviksid lihtsel, odaval, vastupidavat ja kergesti avatavat pakendit;
- oleksid tehnoloogiliselt lihtsed ja valmistuselt odavad ning sobiksid nii massi kui ka üksikisikute toitlustamiseks;
- sisaldaksid vähemalt 60—70 grammi täisväärseid valke⁵⁾ ja kehas ei tekiks ainevahetuse jääkidena liiga palju happelisi olluseid.

See lühidalt teoreetilisest nõudeist, mis esitatakse varutoiduannuse kohta üldse ning toiduainetele varutoiduannuse koostamisel. Vaatleme nüüd, kuidas neid nõudeid tegelikkuses on rakendatud ja rakendatakse.

Kantava varutoiduannuse koostise muudatusi, iseloomustab kujukalt prantsuse sõduri varutoiduannuse kujunemine Maailmasõja algusest kuni käesoleva ajani, mille selgitamiseks alljärgnev tabel⁶⁾:

Tabel 1.

Toiduainete nimetused	1914. a.	1918. a.	1937. a.
Nisujahukuivikud	300 g	450 g	450 g
Veiselihakonservid	300 "	300 "	300 "
Suhkur	80 "	80 "	—
Kohv tablettides	36 "	36 "	—
Aedviljakonservid	50 "	50 "	—
Viin (Eau-de-vie) 0,0625 l	22 "	22 "	22 "
Sokulaad	—	125 "	175 "
K o k k u	788 g	1013 g	947 g

Nagu selgub, koosnes prantsuse sõduri kantav varutoiduannus 1914. a. nisujahukuivikuist, veiselihakonservidest, aedviljakonservidest, suhkrust ja kohvist. Kalorite arvu suurendamiseks oli lisandatud 0,0625 l viina (22 g puhast alkoholi), mis annab 160 kalorit. Sõja kestel, eriti positsioonisõja ajajärgul jõuti selgusele, et kantav varutoiduannus oma toiteväärtuselt ei rahulda sõduri ainevahetuse vajadusi. 1918. a. suurendati kuivikute kogust 150 g võrra ja varutoiduannuse üldise toiteväärtuse tõstmiseks lisandati 125 g sokulaadi. See 1918. a. määratle-

²⁾ Lahingueeskiri (LE) § 426.

³⁾ Dr. S. S. Holin'i artikkel koguteoses „Pitanie krasnoi armii“, Moskva, 1935, lhk. 295—304.

⁴⁾ Imendumiseks ehk resorptsiooniks nimetatakse lammutamise lõpp-produktide (keemiliste algühikute) pääsmist soole limakesta kaudu inimkehasse.

⁵⁾ Täisväärsete valkude mõiste selgitamine järgneb edaspidi.

⁶⁾ M. Chaumont, Service de l'intendance en campagne, Paris 1925, p. 104. ja Aide-Mémoire pour les travaux d'état-major, Paris, 1937, p. 329.

tud varutoiduannuse koostis püsis muutmatult ka pärast Maailmasõda. Alles viimaseil aastail võeti varutoiduannuse küsimus uuesti päevakorda ja nagu näeme on kantavast varutoiduannuse koostisest välja jäetud suhkur, kohv ja aedviljakonservid, kuid on suurendatud sokulaadi normi ning kokkuvõttes praegune prantsuse sõduri kantav varutoiduannus on kaalult ca 66 g kergemaks muutunud.

Saksa sõjaväes oli Maailmasõja alates⁷⁾ kantava varutoiduannuse koostis: 250 g kuivikuid, 200 g lihakonserve (veise- või sealihaga?), 150 g aedviljakonserve, 25 g soola ja 25 g kohvi — kokku 650 grammi. Sõja kestel vähendati seda ja praegu leiame sakslaste kantavas varutoiduannuses ainult 250 g kuivikuid ja 200 g sealihakonserve. Sakslased põhjendavad oma varutoiduannuse vähendamist sõjakogemustele ja on kindlal arvamusel, et säärasest toiduannusest peaks piisama sõdurile eriolukorras.

Nagu alltoodud ülevaatlikut tabelist (tabel 2) selgub, võib varutoiduannustes esinevaid aineid liigitella üldjoontes järgmiselt:

- konservitud taimsed toiduained (rukki- jahu-kuivikleib, nisujahu-kuivikleib ja hernejahu-konservid);
- loomsed toiduained (veise- ja sealihakonservid);
- magusained (suhkur ja selle aseainena esinev sokulaad);
- maitseained (sool);
- alkaloidsed naudingained (kohv, tee ja sokulaad);
- alkoholised joogid (prantslasil).

Peale selle kuulub Poola ja Ungari varutoiduannuse kompleksi veel tubak või selle aseainena sigaretid.

Toit sisaldab peamiselt kolme liiki toit- aineid: valke, rasvu ja süsivesikuid.

Valgud koosnevad amiinhappest. Viimased jagunevad füsioloogiliselt kahte liiki:⁸⁾

— ühed, millede puudumine toidus ei põhjusta tervislikke häireid; neid võib organism asendada kehasse pääsnud amiinhapetega;

— teised, mis on asendatamatud.

Viimaste hulka kuuluvad peamiselt väävlit ja aromaatsaid tuumi sisaldavad ühendid, nagu näiteks: trüptofaan, lüsiin, türosiin, tsistiin, histidiin jt.

Vastavalt eestoodule liigitatakse valke täisväärseiks ja täisväärsetuiks ehk alaväärseiks. Täisväärsed valgud on sääraseid, mis sisaldavad vajalisel määral asendamatuid amiinhappeid. Eriti väärtuslikud on valguliigid, mis sisaldavad kõiki kehas leiduvaid amiinhappeid kehas esinevas vahekorras. Need oleksid peamiselt piima- ja lihavalgud või üldiselt loomsete toiduainete valgud. Taimsete toiduainete valkude koostis on sageli põhjalikult erinev kehas leiduvate valkude koostisest. Kaasajal toitlusõpetuses kehtib nõue, et päevane toit peaks sisaldama 60—70 g täisväärseid valke (alamääraks loetakse 30—40 g).

Rasvad oma väikestes kogustes sisaldavad võrdlemisi palju energiat. Suurt kalorite tarvet on võimalik katta ainult rasvasisaldava toidu tarvitamisega. Inimese mao

⁷⁾ Taschenbuch für den Train- u. Verpflegungs- offizier, Berlin, 1915, S. 114.

⁸⁾ Tervise Käsi raamat, Eesti Tervishoiu Muuseum, 1938, lk. 82.

Tabel 2.

Ainete nimetused ja kogused	Riigi nimetus	grammides						Märkusi
		Prantsuse	Saksa	Soome	Rootsi	Poola	Ungari	
Rukki- jahu-kuivikleib		—	—	110	400	—	—	1) Lihakonservidena antakse kas 300 g veiselihaga- või 200 g sealihakonserve. 2) Ei ole alati kaasas, vaid antakse erikorralduse põhjal ja vastava ülema äranägemisel. 3) Ei kanta alati kaasas, vaid veetakse eri kraamiveokil.
Nisujahu-kuivikleib		450	250	—	—	300	200	
Hernekonservid (jahu)		—	—	100	—	—	—	
Veiselihakonservid		300	—	—	—	200	300	
Sealihakonservid		—	200	200 ¹⁾	200 ¹⁾	—	—	
Suhkur		—	—	150 ²⁾	—	—	—	
Sokulaad		175	—	—	50	—	—	
Tee		—	—	5	—	—	—	
Kohvikonservid (kohv+suhkur)		—	—	—	—	—	54	
Alkohol		22 ³⁾	—	—	—	—	—	
Tubak		—	—	—	—	—	15	
Sigaretid		—	—	—	—	10	—	
Sool		—	—	—	—	15	20	
K o k k u		947	450	565	650	525	589	

ja soolte maht on selleks liiga väike, et kehalise tegevuse puhul ammutada vajalikku energiat ainult süsivesikuist ja valkudest koostuvast toidust. Rohke kalorite tarvituse puhul peaks toit olema vastavalt kontsentreeritud, s. t. peaks sisaldama väikeses koguses palju energiat ehk veel lihtsemalt üteldes — sisaldama rohkem rasva. Seega kantava varutoiduannuse koostamisel tuleb arvestada eriti rasva osatähtsust.

Kaasaja füsioloogia ja toitlusõpetuse seisukohalt peetakse kohasemaks sellast toitu, milles 20—25% energiast saadakse rasvade⁹⁾ kusjuures päevases toiduannuses ettenähtud rasvast tuleks 30% anda loomsete toiduainetena, näiteks lihana või võina. Samuti kehtib vaade, et rasvade ja süsivesikute vahetud toidus peab olema 1:5 või 1:7, mõnede autorite arvates isegi 1:10.

See lühidalt teoreetilisest kaalutlusist toidus esinevate toitainete kohta.

Kuidas tegelikult on lahendatud kantava varutoiduannuse koostamisel toitainete vahetud, selgub alljärgnevast tabelist (tabel 3).

Nagu näha, on kantav varutoiduannus Prantsusmaal ja N. Venes võrdlemisi kogukas ja energiaväärtuselt vastab peagu tavalisele toiduannusele.

Üldiselt võib ütelda, et igas riigis oma tõekspidamiste ja lahingutehniliste kaalutluste kohaselt on koostatud sõduri kantav varutoiduannus.

Vaadeldes toodud tabelis leiduvaid andmeid tõuseb küsimus: milline peaks olema üksikainete (valgu, rasva, süsivesikute) alammäär meie sõduri varutoiduannuses.

Küsimuse lahendamisel tuleks lähtuda põhimõttest, et kantav varutoiduannus:

— on ette nähtud hädajuhtudeks, kus sõduril eriolustikku sattudes pole võimalik kuskilt toitu saada vähemalt 24 tunni jooksul; vastavalt sellele ei ole tarvidust

kantava varutoiduannuse koostamisel võtta üksikaineid sellastes kogustes, nagu seda ette nähakse toitlusõpetuse tõekspidamisel tavalises päevases toiduannuses;

— peab koguselt olema väike, et sobiks hästi seljapauna ja oleks kaalult võimalikult kerge, et säästa sõduri üldist koormatist;

— toiteenergialt võib olla minimaalne, sest ta on ikkagi ette nähtud hädajuhtudeks ja sõduri tarvitatud energia osaliseks katteks. Üldiselt tuleb arvestada seda, et kantava varutoiduannuse tarvitamine toimub ikkagi lühema aja kestel.

Sellest lähtudes võib mainida, et meie sõduri kantav varutoiduannus võiks:

— kaaluda ca 500—600 grammi ja
— sisaldada: täisväärseid valke 30—40 g, rasva 60—70 g ja süsivesikuid 250—300 g.

Vastavalt eestoodule üks võimalikest lahendusist võiks olla sellane nagu toodud tabelis nr. 4.

Seesugust varutoiduannust võiks veel täiendada kohvikonservidega (1 annus kohvi + 1 annus suhkrut), mis suurendaks süsivesikute kogust 28 g ja netokaloreid 114 kalorit ning üldist varutoiduannuse kaalu ca 50 g võrra. Arvestades aga seda, et varutoiduannus leiab tarvitamist peamiselt olukorras, kus tuletgemine ja kohvi keetmine (resp. vee keetmine) raskendatud, siis paistab, et kohvikonservid võivad meil välja jääda kantavast varutoiduannusest, kuna aga veetavas võiksid esineda. Selleks, et süsivesikute ning netokalorite arvu kantavas varutoiduannuses suurendada, võiksime soomlaste eeskujul siinesitatud varutoiduannust täiendada erijuhtudel (vas-

⁹⁾ Tervise käsiraamat, Eesti Tervishoiu Muuseumi väljaanne 1938, lhk. 86.

Tabel 3.

Sõjaväe (resp. riigi) nimetus	Kogus g	Keemiline koostis				Netokaloreid	Mineraalaluste (+) ja -hapete (-) vahetud milliekv.	Märkusi:
		Valku g		Rasva g	Süsivesikuid g			
		Täisväärs.	Alaväärs.					
Prantsuse	925	82	39	69	432	3004	-132	Käesolev tabel on koostatud andmetel: R. Berg. Die Nahrungs- und Genussmittel, Dresden 1929.
Saksa	450	48	15	71	140	1512	- 17	
Soome	565	48	31	71	258	2074	- 4	
Rootsi	650	48	33	82	254	2174	- 46	
Poola	525	44	26	31	206	1505	- 85	
Ungari	569	83	14	30	165	1299	- 89	
N. Vene RKKA . . .	1107	139		49	483	3000	?	

Sõjaväeametnik

August Tõnisson 50-aastane.

18. veebruaril s. a. sai sõjaväeametnik August Tõnisson 50-aastaseks.

Juubilar on pärit Lõve vallast Valgamaalt. Lõpetanud Pihkva põllutöökooli. Maailmasõjast võttis osa endise Vene sõjaväe ridades.

Eesti sõjaväkke astus detsembris 1918. On siin teeninud mitmesugustes asutistes ja väeosades majandusalal. Sõjaväeametnikuks ülendatud septembris 1916.

Evib Kotkaristi V klassi teenetemärki.

Sõjaväeametnik Tõnisson on eeskujulik ja tüdimatu töömees majandusalal.

Soovime juubilarile tema 50-da sünnipäeva puhul head tervist, õnne ja jõudu.

Sv-ametnik A. Tõnisson.

tavate ülemate äranägemisel) 30-grammise suhkruannusega ja seda ainult siis, kui on võimalik selleks kasutada tükkisuhkrut. Peensuhkur selleks ei sobi, sest selleks on tarvis erinõusid, mis aga täiesti tülikad varutoiduannuse seljapauna paigutamisel. Mainitud suhkruannus annaks 28 g süsivesikuid ja 114 netokalorit ning vähendaks 5 milliekvivalenti võrra varutoiduannuse happelisust.

Esitatud kantava varutoiduannuse tarvitamisele võtmisega võiksimis vähendada sõduri üldist koormatist ca 150 g võrra, kusjuures varutoiduannus täidaks veel oma otstarvet ja oma toiteenergialt oleks veel täiesti vastuvõetav.

Vaadeldes esitatud kantava varutoiduannuse koostist selgub, et selles esineb 200 g sealihakonserve.

Seni on meil tarvitusel olnud veiselihakonservid, mis oma valmistuselt koosnevad: veiseliha — 87% ja sulatatud searasva —

13%. Tõuseb küsimus: millistel kaalutlustel asendada seni tarvitusel olnud veiselihakonservid sealihakonservidega?

Et küsimusele vastata, aalüüsin seda lähemalt.

Heites pilku meie rahvatoitluse¹⁰⁾ selgub, et võrreldes sealiha tarvitamisega on veiseliha osatähtsus rahvatoitluses võrdlemisi väike. Ühe täistarvitaja kohta tuleb meil aastas (10 a. keskmisena):

— sealiha	— 64,76 kg ehk ca 74%
— veiseliha	— 14,53 „ „ „ 17%
— lambaliha	— 7,62 „ „ „ 8%
— linnuliha	— 0,92 „ „ „ 1%

Seega on sealiha tarvitamine just iseloomustav meie rahvatoitlusele ja seda ei või jätta tähele panemata kantava varutoiduannuste koostamisel. Kuna sõduri toi-

¹⁰⁾ Eesti Põllumajandus, Tallinn 1937, lhk. 114.

Tabel 4.

Ainete nimetus	Kogus g	Keemiline koostis				Netokalor.	Mineraalaluste (+) ja -hapete (-) vahekorrd milliekvivalent.
		Valku g		Rasva g	Süsivesik. g		
		Täisväärs.	Alaväärs.				
Nisujahukuivikuid	400	—	35	4	275	1300	—11
Sealihakonserve	200	48	—	69	—	878	—14
Sigarette	15	—	—	—	—	—	—
K o k k u	615	48	35	73	275	2178	—25

duannus peab olema koostatud enamvähem rahvapäraselt, siis kantavas varutoiduannuses peaks leiduma just konservitud sealiha. Seda võiks asendada veiselihakonservidega sõja ajal ainult siis, kui sealihast enam ei piisa ja paratamatus sunnib konserve valmistama veiselihast.

Võrreldes praegust 300 g veiseliha konserviannust 200 g sealiha konserviannusega, selgub, et viimased evivad 100 g vähem kaalu ja väiksema koguse juures suuremat toiteväärtust. Selle selgituseks alljärgnev tabel.

Taleb 5.

Konservi nimetus	Kogus g	Keemiline koostis			Netokaalid	Müneraalaluste (+) ja -hapete (-) vahekord milliekvivalentides
		Valku g	Rasva g	Süsivesik. g		
Veiselihakonservid . . .	300	55,15	61,29	0,02	836,97	-60,62
Sealihakonservid . . .	200	48,21	69,20	0,01	878,21	-13,91

Lõpuks hinna küsimus. Vaadeldes Põl-
lutöökoja alatise elustapaloomade ja looma-
liha turul 1938. a. noteeritud keskmisi liha-
hindu selgub, et aasta keskmisena¹¹⁾ mak-
sus nuumatud lehmade ja härgade liha 59
senti kg ja sealiha (I s.) 77 senti kg.

Vastavalt sellele võiks kujuneda ühe
konservipurgi valmistamiseks võetavate
toorainete hind järgmiseks:

a) 300 g veiselihakonservide
valmistamisel:

250 g I s. veiseliha	—	14,75 senti
40 g sulatatud searasva	—	5,00 "
sibul ja maitseained	—	1,25 "
Kokku	—	21,00 senti

b) 200 g sealihakonservide valmis-
tamisel:

200 g I s. sealiha (läbikas- vanud sealiha)	—	15,40 senti
sibul ja maitseained	—	0,60 "
Kokku	—	16,00 senti

Siit selgub, et 200 g raskused sealihakon-
servid on 5 sendi võrra odavamad kui 300 g
raskused veiselihakonservid. Riigimajandus-
likult juba see asjaolu üksi eeldab sealiha-
konservide tarvitamisele võtmist.

Olles vaadelnud lühidalt kantava varu-
toiduannuse küsimust välisriiges ja selle tu-
lemusena esitanud ühe võimaliku lahenduse
meie sõduri kantava varutoiduannuse moo-

dustamiseks, mainiksin kokkuvõttena järg-
mist:

1. Meie sõduri praegune¹²⁾ kantav varu-
toiduannus tuleb võtta revideerimisele ja
sealt tuleks välja heita kõik need ained,
mis sõdurile lahinguolukorras ei ole häda-
vajalised.

2. Lihakonservide annuse üldist kogust
tuleks vähendada, seejuures toiteväärtus
peaks jääma endisele tasemele.

3. Varutoiduannus peaks sisaldama väi-
kese arvu üksikuid toiduaineid, et võimal-
dada nende otstarbekat paigutamist selja-

pauna ja vältida liigsete pakikeste, topsikute
ja tooside (suhkru ja soola paigutamiseks)
kaasaskandmist lahinguoludes.

4. Sõduri kantav varutoiduannus peab
olema kaalult minimaalne, et säästa sõduri
üldist koormatist, kuid seejuures tema toite-
väärtus peaks siiski olema säärane, et see
rahuldaks minimaalseltki sõduri organismi
loomulikku ainevahetuse vajadusi.

5. Esitatud kavand kantava varutoidu-
annuse koostamiseks on üks võimalikke la-
hendusi ja see ei taha sugugi pretendeerida
ainsale lahendusviisile kõnesolevas küsi-
muses. Seda peaksid näitama vastavad
katsed.

¹¹⁾ „Põllumajandus“ nr. 49 — 1938, lhk. 1129.

¹²⁾ ÜÖ, lhk. 164.

Pudemeid ühe innuka isamaalase elust ja tegevusest.

Polkovnik Jaak Rosenbaumi nimi on juba unustushõlma vajunud, aga siiski leidub veel paljugi neid Eesti Tagavarapataljonis teeninuid, kes armastuse ja lugupidamisega mälestavad oma endist üleimat, innukat patriooti ja sõjameest.

Vene valitsuse ajal 1917. a. sügisel formeeritud Eesti Tagavarapataljon Tartus koondas Eesti Sõjaväelaste Ülemkomitee algatusel ja Tartu Maleva Büroo kaasabil Vene sõjaväest kümne tuhandeni ulatuva arvu rahvuslikult meelestatud sõdureid ja ohvitsere. Okupatsioonivägede tulekul pataljon likvideeriti, aga kaaluv enamik selle koosseisust jäi kodumaale ja võttis osa Vardussõjast uuesti formeeritavates lahinguväeosades.

Pataljoni tähtsamate ülesannete hulka tol saatuslikul murdeajal kuulus eesti sõjaväelaste koondamine, liitmine ja ettevalmistamine rahvuslikus ja omariikluse vaimus, rahvuslike varade kaitsmine ja nende väljaveo tõkestamine, punaste vägivalda ja rüüstamiste tõkestamine linnas ja ümbruskonnas jne. Eriolukorrast tingituna formeeritaval väosal tuli võidelda õige suurte raskustega nii formeerimistöös kui ka oma olemasolu eest. Kahe tulihingelise isamaalase — patüli polk. Jaak Rosenbaumi ja tema abi leitn. Julius Kuperjanovi — energilised ja kaalukad tegevused aitasid mõjuvalt kaasa raskustest ülesaamiseks.

Tolleaegsete sündmuste ahelas väärib mainimist rahvuslik meeleavaldus 21. nov. (v. k. j.) 1917. a. Eesti Maapäeva toetamiseks, millise aktsiooni hingestajaks oli polk. Rosenbaum. Kahtlemata evis see sündmus suurt tähtsust omariikluse mõtete kindlustamiseks ja süvendamiseks. Hoolimata punaste võimumeeste keelust ja ähvardustest patülil töi välja terve pataljoni, luges rivistatud väeosa ees ette Eesti Maapäeva läkituse ja laskis pidulikult heisata raekoja torni eesti rahvuslipu, korraldades sellele sõjaväelise auavalduse. Rahulikuks ja kindlaks jäi

*Polkovnik Jaak Rosenbaum
1916. a.*

ta ka siis, kui võimumeeste relvad ja soomusauto kippusid meeleavaldust maha suruma, kuigi patülil oli teadlik, et see kõik lõpeb tema areteerimisega ja tribunalikohutuga.

Võitlus punaste vägivalda vastu oli seda raskem, et Tartus asusid sel ajal laostunud vene väeüksused ja enamlik läti tagavarakütipolk, kes pidasid hirmul mitte üksnes Emajõeest lõuna pool asuvat linnaosa, vaid tungisid ka Eesti Tagavarapataljoni sisse ellu, tehes ägedat kihutustööd eesti omariikluse vastu. Võitluses nendega teiste vahendite hulgas äratavad tähelepanu patüli polk. Rosenbaumi käskkirjad, milledest hoo-vab julgust ja usku Eesti iseseisvusse. Olgu siinkohal toodud vaid mõned väljavõtted*). Nii näit. loeme 20. 10. 17: „... Teadku venelased, et meie Eesti polkused ainult vabaduse kindlustamiseks soovime, tõeliku vabaduse kindlustamiseks, mille poole oleme püüdnud aastasadasid ja mida meie käest ei anna... Meil seisab sellega suur Eesti väeosade organiseerimise töö ees. Töö on raske ja vastutusrikas, iseäranis praegusel ajal. Kuid meil

*) Kirjaviis muutmata.

Eestlastel on viibimata tarvilik seda kohe lõpule viia, kartmata kõiki raskusi ja hädasid... Meie peame oma isiklised huvid unustama, mis üleüldiste, rahvusliste huvidega võrreldes alati nii väikesed ja tähtsusetad on. Meie peame endid kokku võtma ja enestele mitte midagi niisugust lubama, mis kodumaale, meie tulevasele põlvele kahju tooks.“

Uueaasta-õnnesoovi käskkirjas (jaan. algul 1918) leiame: „...Sellepärast, väga hästi võib olla, et meie isad, emad, vennad ja õed, kelle teenistuses meie oleme, võivad tarvitada meie jõudu — meie kalli kodumaa iseseisvaks kuulutamiseks. Meie, Eestlased ei tohi jääda tulevikus mitte ühegi teise rahva alamaks... Meile võib seadusi välja töötada paljalt meie Eesti Asutav Kogu, keda meie peame kaitsma kui silmatähtsena... Käesolev aasta peab andma meile vaba Eesti. Meie ise oleme oma õnne seppad ja sellepärast ärgu keegi ära mingu seppapajast enne, kui töö valmis on tehtud...“

Polk. Rosenbaum lahkus Eestist pärast saksa vägede Tartusse tulekut alles siis, kui okupatsioonivõimud nõudsid eesti sõjaväelastelt relvade äratoomist. Siirdudes Samarasse ja asudes seal enamlastevastase eesti sõjaväe loomisele, pörkas ta ülepääsmatute takistuste vastu, seekord juba vene „valgete“ poolt, mistõttu asi jäi pooleli. Polk. Rosenbaum hellitas lootusi pääseda tagasi siis, kui kodumaa hakkab vajama sõjamehi. Seniks aga olude sunnil (nälg!) 1918. a. suvel ta võttis ajutiselt temale pakutud kohta vene „valgete“ koondises. Lisaks Maailmasõjas saadud haavadele sai vana sõjamees

siin uuesti raskesti haavata ja sellasena pidi kaasa tegema vaevalise taandumise Kaug-Itta — „näljas, alasti ja rahata“ (tema enda väljendus 10 aastat hiljem kodumaale saabunud kirjades ja avaldatud kirjakogu pealkiri). Kõik katsed sel ajal — Vabadsõja päevil — pääseda kodumaale ei andnud tulemusi. 1922. a. kevadel enamlased vahistavad karmi saatuse all kannatanud sõjamehe ja paigutavad ta Solovki vanglasse. Kuni viimse hetkeni polk. Rosenbaum hellitab lootusi kodumaale pääsmiseks, aga sõjas saadud haavade põdemised ja kopsupõletik kustutavad vanglas tulihingelise isamaalase eluküünla 2. apr. 1925.

Teostus polk. Rosenbaumi suurim igatus — vaba, iseseisev Eesti, kuid saatuse oli talle vali isegi ta viimse puhkepaiga suhtes.

On põhjust uskuda, et polk. Rosenbaumi töö meie rahvusväeosade kasuks leiab väärrikamat hinnangut siis, kui Eesti Tagavara-pataljoni ja tema ülema elu ja tegevus on leidnud põhjalikku ja tõetruud valgustamist.

P. L.

KARUSNAHATÖÖSTUS

Alfred Kivi

Tallinn, V. Karja nr. 10, Müürivahe nr. 22
Tel. 465-45

ED. KRIVELKOT

Tapeedi ja linoleumi erikauplus
Tallinn, Pikk tän. 14 Tel. 435-15

A-S. TARTU PANK

Asutatud 1868. a.

Peapank: Tallinnas

Osakond: Tartus

Toimetab kõiki pangaoperatsioone.

Pangaühendus Londonis:

THE BRITISH OVERSEAS BANK, LIMITED.

2. Jalaväepolgu II pataljoni Lätimaal Liepna (Lipno) teedesõlme kaitsel 10. 08. – 16. 09. 19.

Major V. Jakobson.

2. Jalaväepolgu II pataljoni asus Liepna teedesõlme kaitsel korraldama polguülema al-polkovnik H. Kurvits'alt 17. augustil saabunud operatiivkäsus¹⁾ antud juhiste kohaselt. Selles käsus oli peale muu üteldud, et 3. Diviisi ülem käsib 2. Jalaväepolgu ühes juurdeantud 2. Suurtükiväepolgu 1. ja 5. patareiga ja 3. Suurtükiväepolgu 6. patareiga kindlalt kaitses alla võtta Jannanna, Liepna üldjoon, kusjuures Liepna teedesõlme kaitses tuleb määrata üks pataljon ja 5. patarei. Polguülema omakorda tegi teede sõlmpunkti kaitses kohustuslikuks II pataljonile, kästes selle roodudel seal kõigiti kindlustada ja valvsa luurega vastasega alalist tihedat kontakti pidada. Samuti rõhutati kindlat sidet naabritega.

Liepnasse kulges viis suurt ja meile tähtsat magistraalteed: Laurast, Aluksnest (Marienburgist), Balvist (Bolovskist) üle Kuprava, Pätalovost üle Vilaka (Marienhäusen) ja Kačanovast. Neist kaks esimest olid meile väga tähtsad Laura ja Aluksne suuna katmisel ja Kirde-Läti kaitsel. Juba see asjaolu, et diviisiülema oma käsus rõhutas ja nõudis selle teedesõlme kindlat kaitses, vihjab tähtsusele, millist omistati vajadusele Liepna meile kaes hoida.

Liepna piirasid läänest, lõunast ja idast suured metsad ja sood, mis ulatusid peagu kuni kaitsstavate asulateni. Põhjast aga jäi mets juba kaugemale. Liepnast kirdesse kulges ligi 9 km pikkune metsadevaheline defile. Liepna oja jala- ja ratsaväe tegevusele takistuseks ei olnud. Üle Kruti minev väliraudtee tol ajal hoopis puudus. Vastase jalaväemassidele pakkus maastik metsateid ja -sihte kaudu häid lähiseid kallaletungiks. Ainult suurtükiväe tegevusse rakendamine meie vastu kohaste tulepositsioonide puududes oli raskendatud. Kõike kokku võttes polnud pataljon kaitses asudes taktikaliselt kuigi soodsas olukorras.

Kuigi käsk kaitses asumiseks saabus alles 17. augustil, asusid pataljoni roodud suulisel korraldusel tegelikult juba 15. augusti õhtul ja 5. rood 16. augusti pärastlõunal Liepna ümbrusse. Roodude paiknemine sinna toimus vastase otsese surveta.

Suulised direktiivid polgu kaitses asumiseks andis 15. augustil koha peal vägede operatiivgrupi juht al-polkovnik N. Reek ja need fikseeriti alles pärast diviisiülema käsus.

Kupravast küüthobustel 15. augusti keskpäeval Liepnasse saadetud 5. roodu käskjalgale tungisid jälle „metsavennad“ teel kallale. Sellest teada saades käskis pataljoniülema ühel 6. roodu ohvitseridest võtta rühm mehi ühes kuulipildujatega ja mets läbi „puistata“ ning kõik teeäärased elumud maha põletada. Viimast muidugi eeldusel, et „metsavendadelt“ võtta võimalus tee ääres pesitsemiseks ja meie liiklemise üle andmete hankimiseks. Käsus kohaselt käidi metsade sihid ja rajad kilomeetrite kaupa läbi, kuid mitte kuskilt tee läheduses ei leitud elumud ega kohatud terroriste. Ainult keset metsa asus väike ja armetu metsavahi majahütt. Tagasisõidul peatus rühm päikese loojangu ajal selle majakese juures ja otsis selle läbi. Metsavaht ise, rahvuselt lätlane ja aastatelt üle 60 vana, seisis palja päi ja jalu pesuväel maja ees ning vaatas elukogenud inimese ehmunud pilkudega käharate hallide kulmude alt põhjalikku toimingut pealt. Kahtlusväärset midagi ei leitud. Pärast seda üteldi metsavahile, et maja põletatakse kohe maha ja kästi asuda kraami väljatoomisele. Seda kuuldes hakkasid vanakesel värisema pea ja põlved, laia halli habeme ja hallide pügamata juuste tuules lehvides. Tema kõrval seisev kõssivajunud tudisev naine puhkes hüsteeriliselt nutma. Vanamees koos eidega palusid südamest ja härdalt maja, milles nad nii mitukümmend aastat olevat elanud, mitte põletada. Ohvitser lõi seepeale käega ja metsavahi-vanakese õnnistuse saatel istuti vankritele ning sõideti tagasi Liepnasse.

II pataljoni jõud peale patarei olid: umbes 300 tääki, 8 rk., 6 kk. ning 40–50 meest Latgallia partisaane.

Pataljoniülema asetäitjaks oli 5. roodu ülem al-kpt. H. Matson, kuna pataljoniülema kpt. E. Liibus ise viibis tollal haiglas.

Pataljoniülema andis käsus roodudele asuda kaitses alljärgnevalt:

— 5. rood (al-ltn. A. Parts) Demši külla Kuprava suuna kaitses, seejuures

¹⁾ Vt. „Sõdur“ nr. 5 s. a. lk. 129.

- valvetõke sellest roodust pandi välja 4–5 km eemale Kuprava teele;
- 8. rood (al-ltn. A. Linson) Francisk-pole mõisa Vilaka suuna kaitseks; valvetõke sellest roodust pandi välja 4–5 km eemale Vilaka teele;
- 6. rood (al-ltn. V. Jakobson) Kruti ja Gornasti külla Kačanova suuna kaitseks; valvetõke sellest roodust asus Berjozki tallu;
- 7. rood (ltn. A. Kuhlberg) jäi varru Saidi külla;
- 5. patarei (ltn. A. Rose) ja Latgallia partisanid (ül-ltn. Kanarevitš) asusid Liepna mõisa.
- Pataljoni staap asus Liepnasse.

Patarei jäi pataljoni käsutusse ainult kuni 22. augustini, millal ta saadeti Laurasse 1. Ratsapolgu juurde. Pärast seda pataljonil enam suurtükiväe toetust polnud.

Elanikkond selles rajoonis olid harimata ja kasimata võrreldes Aluksne ümbrusega. Kitsaste ja mustade elamute tõttu roodud asusid peamiselt küünidesse, lakkadesse ja saradesse. Seal oli hoopis avaram, puhitam ja mugavam, kuigi esines mõningaid kaebusi ülemustele, et sõdurid heinu ja põhku tallates omanikele suurt kahju teevad. Selles olukorras polnud aga võimalik säärasele kaebustele reageerida.

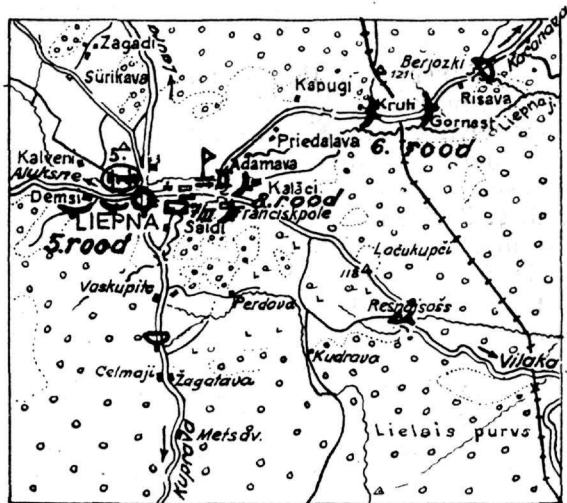
Esijärguosades algas kohe kibe töö oma julgeoleku tagamiseks. Kõigepealt püüti välja selgitada metsades kõik võimalikud lähised, mida vastane võiks kuidagi liiklemiseks kasutada. Metsateedel lõhuti sillad ja loodi tõkked mahalastud puude näol. 5. rood ei saanud täiel määral neid abinõusid tarvitusele võtta, sest tee oli roodule endale vajalik sõitudeks luurekäikudele. 8. ja 6. rood, kui peasuundades asuvad, tegid oma töö suure põhjalikkusega. Näiteks 6. rood lõhuks kõik kapitaalsed sillad väga heal maanteel Berjozki, Manuhnava vahel. Sild Voroža jõel põletati. Põlispuude mahalaskmisega tõkestati tee Berjozki ja Cnilna küla vahel terves ulatuses. Hobuste ja vooridega liiklemiseks neid teid pärast tõkestusi polnud enam võimalik kasutada.

Vastase oletatavais ilmutumissuundades kaeveti üsna reeglipärased kaevikud, kohati koguni jooksukraavidega, ning moondati. Veel mõõdeti kaugused ja määrati kindlaks tulesuunad automaatrelvadele. Ehitustööd kestsid nädalapäevad või rohkemgi.

Paralleelselt eelmisega toimus iga päev intensiivne luure. Algul maksis nõue, et luuresalkade juhtideks peavad tingimata olema ohvitserid. 6. roodus käisid vaheldumisi kahes suunas luurel roodu vana ve-

II/2.rüq. asetus 20.08.1919

Mõõt 1:200000

Märkide seletus:

△ - vaivetõke	□ - varurood
▲ - kaevikud	○ - Läti partisanid

teraan lipnik J. Kendra ja alles äsja sõjakoolist saabunud energiline ja teovõimas lipnik E. Döring. Peagi aga muutus igapäevane pikk ja raske rännak ohvitseridele nende vähesuse tõttu koormavaks, mispärast tuli selle läbiviimisele rakendada ka allohvitseride kohtadel teenivaid sõdureid. See igatahes asjale kahju ei toonud. Luuresalkade sõdureist juhid käisid alati läbi neile määratud marssruudi ja otsisid kontakti vastasega. Kui meiepoolse aktiivsuse näitamiseks peeti vajalikuks punased mõnest külast välja lüüa, siis läks meestega kaasa ohvitser. Sellaseid rünnakuid üksikutele küladele ja asulatele sooritati mõne päeva takka. Igal juhul see nõue, et kontakt vastasega peab olema katkestamatu, leidis täpset täitmist.

Sellastel luurekäikudel oli peale muu väga suur väärtus meeste moraali püsimise mõttes. Need ei lasknud meeskondi logelda ja tegevuseta olla, mis sööb kui rooste sõdurite hinge. Need retked peletasid eemale igavuse ja muud sellest tekkida võivad pahad mõtted. Peasi, sõdurid olid rahul endaga ja oma ülemustega.

Meie kaitsele asudes polnud vastane kuigi aktiivne. Tema luuresalgad liikusid küll meie valvetõketeni, kuid kohates teel meie luuret, said tuld ja läksid tagasi. Suuremad kokkupõrked olid: 8. roodul — 20., 23.

ja 27. augustil ja 4., 7. ja 11. septembril ja 6. roodul — 27. augustil, 3., 4., 6., 11. ja 12. septembril; viimasel korral Berjozki, Cnilna teeristil, millal mõlemapoolsed luuresalgad sattusid äkki 50 meetri peal kokku. Tormates viibimatult kallale, löi meie salk vastase põgenema. Paaniliselt joostes olid punased üht surnut maha jättes maha loopinud püsse, padrunitaskuid, käsigranaate ja isegi mõned mütsid.

Paremal asuva naabriga pataljonil oli olemas püsiv side, kuid vasakule see, võiks ütelda, peagu täielikult puudus. Katsed püsivamat sidet luua üle 10 km kaugusel asuvate Kačanovi partisanidega ei andnud tulemusi. Kord vastas 6. roodu ülema kirjale selle pataljoni üks poručik-rooduülem, et neil mingeid erilisi kavatsusi polevat; nad elavat nii vaikselt oma ette.

ka komisjonilgi ühe päevaga kindlaks teha, kas näiteks selle või teise püssi puhastusvarras või kaelus läks kaduma just selles lahingus ja sel kuupäeval. Nii oli endine kord palju otstarbekam.

Selle aasta hilissuvel oli Liepna ümbruses palju äikest. Viimasest tingitud kahjud põlnud iseenesest kuigi nimetamisväär- sed, kuid nii mõnigi kord valmistasid meile palju tüli ja sekeldusi sideühenduste purustamiste näol. Telefonikaabel oli vana, jätkatud, isolatsioonita ja seatud põldude kohal üles teivastele, kust ta üsna hõlpsasti maha langes. Säärastesse kaablitesse löi välk mitu korda sisse ja purustas seda sadade meetrite kaupa. Meil aga oli kaablit tagavaraks õige napilt. Pikselöögist sai kord põrutada isegi 6. roodu püüdlük telefonist rms. K. Ibrus. Mees paisati tuge-

II|6. komp. ühes rk-ga kaevikuis Kruti küla juures 10. 09. 19.

Tavaliselt läks lahingutes ikka meeste rivist väljaviimisega ja kiire tegevusega varustiseesemeid kaduma. Nende mahakustutamine oli seni olnud üsna lihtne. Allüksuse ettevõtlik veltveebel, asjatundlik varahoidja ja hoolas kirjutaja kontrollisid pärast kokkupõrkeid koos roodu varanduse seisu ning koostasid puuduva varustise peale akti, millele asja kontrollides alla kirjutasid rooduülem ja vastavad asjamehed. Akt saadeti majandusülemale, kes selle kinnitas ja korralduse tegi kadunud varanduse kustutamiseks roodu arvelt. Nüüd aga ei lepitud enam sellega, vaid määrati sellasteks toiminguteks ohvitserid naaberroodudest. See toiming aga kiskus ohvitseri oma otseste ülesannete ja kohuste juurest ning kujunes ikkagi puhtal kujul ainult vormi täitmiseks. Võimatu oli

vast löögist uimasena põrandale ja ta kaebas pärast veel mõnda aega peavalu üle.

Vastase abistamise sihiga lõhkusid telefoniliine ka kohalikud elanikud ja „metsavennad“. Nii teadsime väga hästi, et Franciskpole ja Kruti vahel jõe taga peagu metsa veeres on talu, mille kaks perepeega ja tütar kuuluvad punaste partisanide (meie hüüdsime neid: „rohelised metsavennad“) kilda ning tegutsedes meie vastu käivad kodus. Oli päris kindel, et need „kodukäijad“ telefonikaablit lõhuvad ja meie liiklusteedele ähvarduskirju poetavad, kuid mitmed nii päeval kui ka öösel ootamatult ettevõetud haarangud jäid tagajärjeta.

Septembri esimestes päevades läks meie vahekord kohalike elanikega õige teravaks. Seda põhjustas verine kõhutõbi, mis levima

NEUMANN & Co.

Tallinn, Pärnu m. 10-13. Tel. 412-48

KÕIK GAASIKAITSEVAHENDID

G-KAITSE TEGEVKONDADELE :

g-torbikud, g-ülikonnad, häiresireenid jne.

G-VARJENDI SISUSTUS :

g-kurnad, ülerõhuventiilid, ventileerimise torustik jne.

G-KAITSE ÕPPEVAHENDID.

hakkas Liepna ümbruses sügisel rohkesti tarvitavate toorainete tõttu. Polgu vanem-arst dr. E. Hansen võttis siin kohe käsitamisele drastilised abinõud, mis elanikele põrmugi ei meeldinud, kuid mis tõve leviku siiski pidurdasid. Elanikke tuli ähvardada surmanuhtlusega, et nad oma kodu olevaid haigeid mitte ei varjaks.

Intriigide tõttu Põhjajakorpuses alustasid meie 2. Diviisi väeosad Velikaja äärest tagasitõmbumist juba varem kindlaksmääratud positsioonidele. Millegipärast püüti aga seda varjata meeskondade eest, mis tegi asja kuidagi salapäraseks. Meie vägede tõelisest olukorrast Pihkva all olid informeeritud veel ainult rooduülemad, kuna nooremad ohvitserid ja allapoole keegi seda enam ei pidanud teadma. Varjamatagi aga oli selge, et meie väed on juba taandunud. Eriti öösiti oli see ilmselt näha: tulekumad paistsid ja suurtükimürin kostis juba vasakult poolviltu meie seljatagant. Mõnisada meetrit põhja pool Kruti külas asus kaugelt üle metsa ulatuv triangulatsioonitorn, kuhu mehed uudishimulikult ronisid ja kust juba kogu sündmuste käik palju reljeefsemalt paistis. Roodu ülem keelas torni otsa ronimise ettekäändel, et torn on pehkinud. Sellest aga polnud mingit kasu.

Meeskonnad evisid tõelisi andmeid palju kindlamast allikast — telefonistide kaudu. II pataljoni Liepnas asuva keskjaama telefonistid — vennad Aednikud — pidasid öösiti ühendust seljataguste keskjaamade kaudu 2. Diviisiga ja andsid kuuldu omakorda edasi roodu telefonistidele, kust see siis juba sõdurkonda valgus. Nii oli kogu saladus paljastatud.

Ülemuste salapäratsemise ja kangekaelse vaikimise tõttu hakkasid sõdurid avaldama kartust, et neid ümber piiratakse. Koos sellega jõudsid pataljoniülemani kuuldused,

et roodud pole rahul praeguse ähvardava seisukorraga ja nagu sooviksid mehed, et neid hädaohtlikust Liepna ümbrusest viidaks tahapoole uutele positsioonidele. Seepeale pan pataljoniülem maksma korra, et ohvitserid peavad meeskondi teraselt silmas pidama ja seda eriti öösiti. See kartus, et mehed omavoliliselt positsioonid maha jäta, oli põhjendamatu ja täiesti asjatu. Ohvitserkond ja sõdurkond olid ühiste lahinguliste elamuste, murede ja rõõmudega nii kõvasti kokku kasvanud ning liitunud, et ei iialgi poleks sõdurid ülemuste teadmata siit lahkunud. Aga ka sellane ettevaatus ülemuse poolt polnud iseenesest sugugi halb ja ei koormanud sõdureid millegagi.

Ühel ööl oli Liepna ümbruse külades ja meie liiklusteedel enamlaste poolt levitatud eestikeelseid mõttetuid lööksõnu sisaldavaid proklamatsioone, mis kandsid viulistikuntnik Ed. Sõrmus'e allkirja. Lendlehis kutsuti sõdureid üles järgnevaiks peamisiks ettevõtteks:

- tappa maha kõik ohvitserid-pursuid;
- jätta Lätimaa hüvede eest vennavere valamine ja
- pannes relvad maha minna oma kodumaale.

Sõdurkonnas leidis ikkagi veel teatav protsent varandusega isikuid, II pataljoni ohvitseridest aga ei evinud ükski mingit varandust ja terve polgu kohta leidis vahest mõni üksik sellane ohvitser. Nii olid polgu ohvitserid, kui nii ütelda võib, täielised proletaarlased maise vara mõttes. Sellest oli sõdurkond teadlik ja seepärast laskis proklamatsioon selles osas märgist absoluutselt mööda ning ei võinudki sõdurite silmis evida vähimatki reaalselt väärtust. Ka oli Sõrmuse isik päris tundmatu suurus. (Muide see oli sama „kunstnik“ Sõrmus, kes 1921. a.

Tartus „Bürgermusse“ saalist välja visati.) Sõdurkonnale kujunes lõpuks lendleht naljaobjektiks ja sel puhul üteldi: „Tohoh pagan, või meie rooduülem on pursui. Isi paljas miis kui püksinüüp!“

Muu osa proklamatsiooni sisu kohta küsis meie taibukas, kainelt mõtlev ja tasakaalukas sõdur: Miks enamlased ise tungisid nii kaugemale meie kodumaale, sest ega meie sõda ei alustanud; miks punased siis nüüd ise relvi maha ei pane ning ikka tahavad veel vennaverd edasi valada jne. jne. Meie sõdurkond veendus kohe, et siin ei mängita ausat mängu ja tehakse ainult tühipaljaid lõöksõnu. Märgitud põhjusil ei loetud neid proklamatsioone isegi vajalikuks ära korjata.

Luure alal tõhusamate tulemuste saavutamiseks saadeti 13. septembri hommikul 5. rood Demšist Kuprava jaama. See rood pidi seal selgitama ja kindlaks tegema vastaspoole kavatsused meie suhtes.

15. septembri õhtu eel vahetas III pataljon II pataljoni välja. Ka II pataljon jäi kohale, et järgmisel päeval terves koosseisus toimetada kõvendatud luuret.

16. septembril koidu ajal astusid välja II pataljoni roodud luureks järgnevalt:

— 8. rood + 1/2 roodu 5. roodust — Vilaka suunas;

— 6. ja 7. rood — Katleši suunas ja

— 1/2 roodu 5. roodust — Valodkina sihis.

Kõigil luuresalkadel oli ülesandeks koguda andmeid vastase jõu ja kavatsuste kohta, milleks tingimata tuli vange võtta.

Vilaka suunas jõuti Katleši teeristile ja sealt pöörduiti Tõrva vabriku peale, kusjuu-

res 8. rood sügavas tundmata metsas kompassi puududes eksis.

6. ja 7. roodu üldjuhiks määrati pataljoni ülema poolt leitnant M. Kuhlberg, kes tegi järgneva korralduse Katleši mõisa vallutamiseks: hoop Katlešile pidi antama üheaegselt 7. roodu poolt läänest ja 6. roodu poolt põhjast. Cnilna teeristil hargnes salk kaheks: 7. rood siirdus paremale ja 6. rood otse läbi mädasoo ja raba Krutijeruçi kaudu põhjast Katlešile. 6. rood jõudis ammu enne 7. roodu pärale ja vangistas veskis punase ratsaniku, kes sinna oli saadetud viljajahvatuse kohta kontrolli teostama. Korralikult rõivastatud punane vang kuulus 6. Kütidiviisi 2. ratsapolgu koosseisu. Punaväelane tõendas, et praegu käivat mõisas vahetus — üks eskadron tulevat teise asemele. Tõepoolest Liepna jõe tagant metsast mõisa vaadates näis seal punaste sagimist. Enamlased olid vahetusele tulnud jalarivis. 6. roodu ülem otsustas kasutada momenti ja mõisa kohe rünnata üksinda, ilma 7. rooduta. Meie hurraaga ootamatult läbi jõe mõisa tormates jooksid punased minema, ilma et nad tõhusamat tuld oleksid saanud veel avadagi. Alles eemal idas asuvatest küladest avati meile õige mitmest kuulipildujast tuli.

Valodkina peale suunduv poolrood puhastas Beluši, Žukava ja Velikie-Suki küla enamlastest.

17. septembril siirdus terve II pataljon Liepnast Brenci külla ja selle lähedusse varru. Seega oli pataljon täpselt kuu aega viibinud eesliinil ja täitnud täielikult ning andumusega temale pandud kaugeltki mitte kerge ülesande.

Bibliograafia.

Hispaania kodusõja õpiseid kaitselahingu alal.

(„Vojennaja mõslj“ nr. 11 — 1938.)

1. Kaitsepositsiooni kujud ja iseloomustus.

Hispaanias on kasutatud mitmesuguseid kaitsepidamisvorme: kaitset normaalsel ja laial rindel, mõnel juhtumil ka liikuvkaitset. Kaitset laial rindel soodustavad Hispaanias sõjateatri topograafilised tingimused, nagu: mäed, jõed, kitsustikud, kivi-ehitistega asulad jne.

Normaalseks rindelaiuseks on valitsusväelaste laskuridiviisil 8—12 km, kuna las-

kuribrigaadil — 3 kuni 4 km. Kaitsepositsiooni sügavus pole enamail jaol juhtumeil ületanud diviisis 2,5—3 km, brigaadis 1,5 km ja pataljonis — 0,5 km.

Esijärgupataljonide rk-dest normaalselt 80—90% töötab vahetult vastupanupositsiooni eelserval. Ka esijärgupataljonide sügavusse asetatud rk-de vastutavaks ülesandeks on olnud peamiselt osavõtmine tõketuledest vastupanupositsiooni ees.

Vaatamata kaitsepositsiooni joonelise

kuju domineerimisele on viimaste lahingute kogemused kinnitanud siiski, et kaitsepositsioon peab olema ka sügav ja tangikindel.

Aktiivseks tt-vahendiks on Hispaanias peamiselt tt-kahur (20—47 mm), kuna passiivsete rajoonidena, mis moodustavad kaitsepositsiooni selgroo, esinevad esmajärjekorras asulad, järskude längudega kõrgendikud ja metsad. Iseloomustavaks isearasuseks iga hispaania asula — nii suure linna kui ka väikese küla juures on asjalu, et kõik ehitised on kivist, 1—1,5 m paksuste seintega; suurem osa külasid on piiratud tugevate kiviaedadega ja peagu iga külahoone evib sügavat keldrit.

Metsa kaitsele asudes tuleb aga arvestada seda, et kuival aastaajal mets süüdatakse reeglina vastase lennuväe poolt — süütepommide kaasaabil (ref. sõrendus).

Tt-organiseerimisel tuleb hoiduda iga-sugusest šabloonist, eriti tt-relvade šabloonilisest asetusest. Need on asetatud moon-datuna vahetult vastupanupositsiooni eel-servale kui ka positsiooni sügavusse — nii kui seda nõudis olukord. Mõlemal juhtu-mil tt-relvad täitsid edukalt oma ülesande. Üldse on osutunud väga raskeks maha su-ruda moondatud tt-relvi. Tõhusaid tule-musi on andnud seejuures vaid otsese sihti-misega tulistavad saatekahurid.

Hispaania oludes on suudetud kindlalt tagada üksikute toetuspunktide tangitõrje-list julgeolekut 4—5 tt-relva olemasolul ühe rindekilomeetri peale. Isegi 2—3 tt-relva olemasolul ühel rindekilomeetril on pealetungivad tangid kandnud suuri kaotusi.

Suure eduga on kasutatud kõikides suu-remates kaitsepositsioonides ka tangimiine.

Võrdlemisi rahuldavaid tulemusi on saa-vutatud kodusõjas leiutatud uudse võitlus-vahendiga — tankide süütamisega põleva vedelikuga täidetud pudelite abil. Ka on leidnud laialdast kasutamist käsigranaatide puntrad ning seda võrdlemisi rahuldavate tulemustega.

2. Jalaväe osa kaitselahingus.

Jalavägi on esinenud mõlema sõdiva poole juures peamise väeliigina — nii ar-vuliselt kui ka tähtsuse mõttes, kuid jalaväe tugevus ei seisne mitte ainult ta iseseisvuses, vastupanuvõimes ja liikuvuses, vaid ka os-kuses tihedalt koos töötada teiste väeliiki-dega ja seda esmajärjekorras suurtükiväe ja tankidega.

Juhtumil, kui jalavägi oskab end kiiresti

sisse kaevuda, luua tõhusa ning painduva tulesüsteemi ja seda hästi moondata, siis kaitsepositsioonist läbimurdmine nõuab väga suurt tehnilist ja elavjõulist ülekaalu; vastasel korral aga langeb ta kiirelt vas-tase tankide ja lennuväe söödaks.

Autor järeldab lõpuks, et kaasajal jala-väes iga kompani koosseisu peab kuuluma vähemalt 2 tt-püssi, pataljoni 6 ja rüge-menti 6—8 tt-kahurit. Siis pataljon, asu-des kaitse normaalselt 2 km laiusel rindel, eviks küllaldaselt aktiivseid tt-vahendeid iseseisvaks võitluseks tankidega. Rüge-mendi tt-relvi tuleks kasutada eriti täht-sate tt-lõikude tugevdamiseks. Peale selle peaks iga diviis evima motoriseeritud tt-kahurite üksust, mida reeglina tulevat ka-sutada tt-operatiivse varuna — vastase tangiläbimurrete likvideerimiseks.

Peale tt-relvade autor nõuab moodse jalaväe relvastise täiendamist mp-dega — vähemalt 6 tükki pataljoni peale. Hispaania kodusõja kogemustel evivat mp-d pea-le materjalse purustusvõime veel väga suurt moraalset tähtsust, mis tingitud pea-miselt miinide lõhkemise suurest moraalsest mõjust.

3. Suurtükiväe osa kaitse-lahingus.

Ühenduses mm-osade ja lennuväe hii-gelarenguga on püütud väita, et osa suur-tükiväe ülesandeid läheb moodses sõjas üle tankidele ja lennuväele ning suurtüki-vägi kaotab oma peamise abiväeliigi posit-siooni.

Hispaania kodusõja kogemused on täie-likult ümber lükanud selle vaate ning tões-tanud, et suurtükiväe tähtsus on isegi tõus-nud. On suurenenud suurtükiväeliste mär-kide arv, kusjuures paljud neist evivad väga suurt liikumiskiirust.

Võitluses tankidega kerged suurtükid suudavad saavutada otsese sihtimisega kuni 1500 m laskekauguseni peagu sama taga-järgi mis tt-kahuridki. Seepärast kasu-tataksegi Hispaanias väga laialdaselt ker-get suurtükiväge võitluses vastase tankide-ga — hästi moondatud lahtistelt positsioo-nidelt. Seevastu kinnistelt positsioonidelt tulistavate patareide peamine ülesanne tan-gikallaletungi ajal on vastase jalaväe eral-damine pealetungivatest tankidest tõkketu-ledega, sest jalaväest isoleeritud tankide pealetung on paratamatult määratud eba-edule.

Samuti on Hispaania kodusõda tõesta-nud motoriseeritud suurtükiväe kui väe-koondise üldtegevuse suurtükiväe suurt

Vao. Jüri Toater †

26. jaanuaril s. a. suri lühikese raske haiguse tagajärjel kopsupõletikku ja maeti sõjaväe-kalmistule 31. jaanuaril s. a. vanemallohvitser Jüri Toater.

Kadunu sündis Randveres 08.07.06. Lõpetanud reaalgümnaasiumi 2 klassi. Teeninud Merekindlustes ajateenijana 01.10.27. ja üleajateenijana 01.04.29 alates.

Lõpetanud Merekindluste õppekompani õppekursuse signaalalal 1930. a. ja S.Ü.Ö. Allohvitseride-kooli õppe-kuulipildurkomando täielise õppekursuse 1932. a.

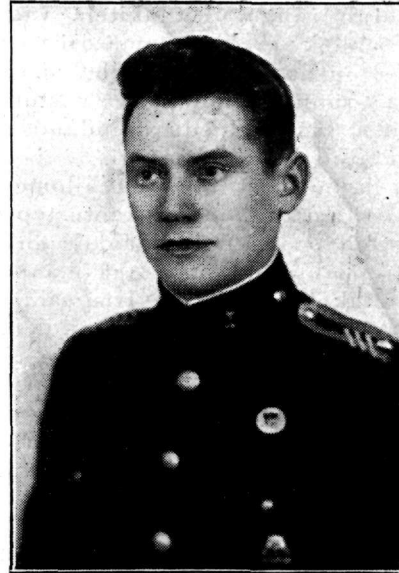
Kaasteenijad mälestavad vao. Toaterit kui kohusetruud allohvitseri ja elurõõmsat ning huumoriküllast sõpra.

Leinama jäid teda abikaasa 3-a. tütrekesega, ema, vend ja kaasteenijad.

Väärrib märkimist, et 20 aastat tagasi langes vao. Toateri isa Paju lahingus — nüüd järgnes temale poeg.

Puhka rahus, tubli kaasvõitleja.

J. T.

Vao. J. Toater.

tähtsust suurtükiväelise raskuspunkti kiirel ülekandmisel ühest rindelõigust teise.

4. Tankide kasutamine kaitselahingus.

Tankide kasutamise põhimõtete õigeks mõistmiseks Hispaania kodusõjas tuleb silmas pidada selle sõja iseärasusi mehhosade kasutamise alal ja nimelt: laiu rindeid, kaitsepositsiooni väikest sügavust, kasutada olevate tankide ja tt-relvade piiratud arvu ning osalt ka mägist maastikku. Tanke on seni kaitseolukorras kasutatud vaid taktikalises mõõdus. Kuid ka need piiratud kogemused lubavad siiski teha võrdlemisi õpetlikke järeldusi.

On selgunud, et iseseisev tangivastutulõök vastase vastu, kes pole veel suutnud küünistuda maasse ja organiseerida tangitõrjet, võib anda tulemusi siis, kui on saavutatud ootamatus. Kuid isegi sel juhul edu on osutunud alati väga lühiaegseks ja vastane on alati suutnud toibuda väga ruttu saadud löögist. Seevastu jalaväega tihedas koostöös elluviidud ning suurtükiväe ja lennುವäe poolt toetatud tangivastukallaletungidega on suudetud väga tihti täielikult likvideerida vastase edu. Seega normaalseks tankide kasutamiseviisiks vastukallaletungil on teotsemine tihedas sidemes jala-, suurtüki- ja lennುವäega. Siit ei tule aga järeldada seda, et kaitselahingus pole üldse soovitatav tankide iseseisev kasutamine. Sellased juhtumid leiavad aset ükskõik milli-

ses sõjas ning seda peamiselt lahingutes desorganiseerunud vastase vastu.

5. Lennುವäe kasutamine kaitselahingus.

Luurelennುವäge on kasutatud peamiselt vastase operatiivsete koondamiste paljastamiseks ning seda heade tulemustega. Kuid üksikute luurelennukite töö päevastes tingimustes on kui mitte võimatu, siis väga raske — kohtades, kus vastasel on organiseeritud küllaldase tugevusega aktiivne õhukaitse. Seepärast mõlemal sõdival pooltel teostatakse päevast luuret mitmeluurelennukiliste koondistena — hävituselennುವäge vahetult kaitsele.

Hävituselennುವäge on kasutatud peamiselt võitluseks vastase pommitajatega — nii sügavas tagalas kui ka vahetult lahinguväljal. Ka on saavutatud häid tagajärgi maapealse vastase tihedate rivistuste (rännakukolonnide) ründamisel.

Rännakulennುವäge on kasutatud peamiselt võitluses vastase lähenevate kolonnidega ja mõnikord isegi lahingus hargnenud vastasega. Eriti häid tagajärgi on saavutatud desorganiseerunud vastase kolonnide ründamisel.

Rännakulennುವäge kasutamine vastukallaletungidel on osutunud raskesti elluviidavaks. Sellastel juhtudel pidi suurtükivägi lõpetama tulistamise rajoonidesse, kus teostas kallaletunge rännakulennುವägi. Peale

selle osutub rünnakulennukitele väga raskeks ülesandeks eraldada oma osi vastasest. Seepärast on osutunud otstarbekohasemaks kasutada rünnakulennukeid vastukallaleitungidest saavutatud edu arendamisel. Siin on saavutatud häid tagajärgi.

On selgunud, et alla 300-kilomeetrilise kiirusega rünnakulennukite kaotuste protsent võitluses maapealsete vägedega küünib kuni 50-ni, seepeale vaatamata, et maapealsete vägede õhukaitsetase pole Hispaanias eriti kõrgel astmel. Seepärast rünnakulennukite soomustamise küsimus on muutunud eriti akuutseks.

P o m m i t u s l e n n u v ä g e on edukalt kasutatud võitluses kallaletungiks koonduva ning ettevalmistuva vastase vastu. Eriti häid tagajärgi on saavutatud võitluses raudteevedusid sooritava vastasega. Vaatamata lennuväe suhtelisele nõrkusele on suudetud mitmel korral sundida vastast loobuma raudteede kasutamisest vägede veoks.

6. Operatiivsete ja taktikaliste varude osa kaitselahingus.

Hispaania kodusõja viimaste lahingute kogemused tõendavad, et ilma küllaldaste operatiivsete varudeta väikese sügavusega jooneline kaitsesüsteem, mille tagalas puudub rida üksteise taha ettevalmistatud kaitsepositsioone, ei suuda avaldada kuigi tõhusat vastupanu arvuliselt ja tehniliselt üleolevale vastasele.

Kui veel taktikalises mõõdus on mõeldav väheste jõudude olemasolul loobumine nimetamisväärtetest varudest küllaldase tugevusega tulesüsteemi loomise eesmärgil, siis operatiivses mõõdus ei suudeta kunagi püsivalt kaitsta maa-ala, evimata küllaldase tugevusega operatiivseid varusid.

Armee operatiivsed varud peavad asuma normaalselt väljaspool vastase kaugelaskesuurtükiväe mõjupiirkonda, s. o. ühe päeva teekonna (ca 30 km) kaugusel rindest — asetatuna tangikindlatesse rajoonidesse. Autotranspordi olemasolul on isegi kasulik operatiivsete varude kaugust rindest suurendada 75—100 kilomeetrini. Sellesel juhtumil evib olulist tähtsust auto liiklemiseks kõlbliku teedevõrgu ettevalmistamine armee tagalas.

7. Manööver ja ootamatus kaitselahingus.

Hispaania kodusõda on veel kord tõestanud, et ainuüksi vastase löökide pareerimisega ei suudeta tagada püsivat edu. Peale muu sellane kaitseviis mõjub desorganiseerivalt kaitsja poolt vägede moraaleile.

Kaitsepositsiooni ülesanne on vaid tõkestada vastast, luues soodseid eeldusi kohalikeks vastulöökideks ja üldiseks võimsaks vastukallaletungiks. Ainult võimsad väekoondiste varude vastukallaletungid, viiduna ellu tihedas koostöös lennuväega, suudavad likvideerida vastase edu ja soodsel juhul tekitada viimasele tõsiseid kaotusi.

Operatiivsete varude kiiret koondamist tagab kaasaegse motoriseeritud jalaväe, mehhoosade ja ratsaväe kiire liikumisvõime. Operatiivsete varude koondamist on kasulik teostada öösiti — õhukaitse ja ootamatuse huvides. Varude manööver peab toetuma sügavas tagalas ettevalmistatud varupositsioonidele. Sel eesmärgil varupositsioonid tuleb välja ehitada nii, et vastane vastupanupositsioonist läbimurde korral satuks ootamatult uutele vastupanudele. Selleks on mõnikord kasulik varupositsioone ehitada teatava nurga all vastupanupositsiooniga. Samuti varupositsioonid peavad olema ühendatud vastupanupositsiooniga rea põikpositsioonide kaasabil. Viimaste peamiseks eesmärgiks on luua soodseid eeldusi varude vastukallaletungideks sissemurdnud vastase tiivale.

Kui varude manöövrit ollakse sunnitud teostama päeval, siis seda on hädavajalik tõhusalt katta vastase õhukallaletungide vastu õk-suurtükiväega ja hävituslennuväega. Vastasel korral on suuremate varude päevane koondumine vaevalt võimalik.

E. V.

Vao. Juhan Veinpere †

6. veebruaril s. a. varises pärast pikka ja rasket haigust manalasse vao. J. Veinpere. Kadunud jääb leinama abikaasa kahe noorukese pojaga, arvukas kogu kaasteenijaid ja sõpru.

Iseloomult lahke, avameelne ja otsekohene, alati silmis särav rõõmutuli ja hinges sütitav huumorimeel, oli kadunu oma rohkearvulises kaasteenijate ja sõprade peres alatiotsitav selliline. Teenistuses kohusetruu, korrektne, õiglane ja täpne, oli kadunu ülemate poolt hinnatud ja alluvate poolt austatud nooremjuht, keda sügavas leinas mälestavad kõik, kellega kadunud oli kokkupuutumisi.

*

Vao. J. Veinpere sündis 12. 12. 06. Pärnumaal Tammiste vallas. Ajateenistuse täitis 10. 10. 26. — 21. 01. 28., lõpetades 31. 08. 27. 3. Diviisi õppekompani väga heade tulemustega, saades samaaegselt ülendatud kapraliks. Üleajateenistusse astus 01. 06. 28. Nooremallohvitseriks ülendati 08. 09. 28., vanemallohvitseriks — 25. 04. 35. Täiendava sõjalise ettevalmistuse omandas Aliohvitseride-kooli täienduskursustel 11. 11. 30. — 01. 07. 31. ja Sõjaväe õppeasutistes kaadri lahingutehnilistel kursustel pionierklassis 29. 06. 36. — 02. 12. 36.

Vao. J. Veinpere.

Võitlus vastase suurtükiväega.

(„The Field Artillery Journal“, juuli-august — 1938. a.)

Kirjutis sisaldab huvitavaid andmeid ja arvamusi vastase patareide avastamise võimaluste kohta.

Õhustvaatluse saavutised sõltuvad suurel määral järgmistest asjaoludest:

— Lendurvaatleja poolt kasutatud kaardist. Koordinaatide ruudustikuga vertikaalse õhufoto kasutamisel saadakse suur täpsus, kuna tavaline 1:50000 kaart võimaldab vaid umbkaudsete andmete saamist.

— Märki rajoonis kaardil olevatest esemetest ja üksikasjadest. Mida rohkem on üksikasju ja mida täpsemalt nad on kaardile kantud, seda suurema täpsusega saab määrata märki asukohta.

— Lendurvaatleja tublidusest ja maastiku tundmisest. See moodustab endast psühholoogilise teguri, mida suurtükiväe luureteenistuse ohvitser saab õieti arvestada ainult pärast pikaajalist koostööd. Seepärast on vaja, et lennuväe ühikuid ja vaatlusvahendeid määrataks alaliseks või kaueks ajaks suurtükiväe ühikutega koostööd tegema.

— Lennu tingimustest, nagu nähtavusest, lennukõrgusest, vastase vahelesegamisest jne.

Tekib küsimus, missugust keskmist täpsust võib arvestada vastase patareide avastamisel õhustvaatlusega. Seejuures vaja eraldada kaheksugust täpsust: 1) tõenäolisus, et vastase patareid asub üldse sääl, kus lendurvaatleja teatas, ja 2) koordinaatide täpsus. Esimese kohta võib ütelda, et harilikult lendurvaatlejad näevad rohkem patareid kui tegelikult on olemas või teiste sõnadega ütelduna — lendurvaatlejalt teatatud patareide hulgas on lahinguolukorras tavaliselt alati patareid, mida tegelikult sääl pole olemas. Ebaõigeid patareid võib mõnikord olla kuni 50% ja peale selle veel pettepatareid. Prantslased on teinud palju katseid tegelikult tulistavate patareide avastamise alal, kusjuures on selgunud, et paljude lendurvaatlejate poolt teatatud iga 24 patareid oli keskmiselt 10 patareid, mida tegelikult polnud olemas. Avastatud patareide koordinaatide keskmine täpsus oli 100 m. Ka manöövrates on saavutatud sellast täpsust.

Võrdluseks olgu märgitud, et 1918. a. pealetungidel prantslased kontrollisid maastikul vastase patareide tulistamise tagajärgi. Seejuures selgus 2 juhtu, kus

155-mm suurtükkidest lasti vastase patareide pihta üle 250 lasu ja tuld korrekteriti lendurvaatlejate poolt, kuid tulistatud kohas tegelikult polnud üldse vastase patareid asunud.

Vaatluspalli-vaatluse tingimused on suurel määral analoogilised lennukilt teostuvale õhustvaatlusele. Erilist tähtsust evib vaatluspalli kõrgus, sest selles sõltub vaatluse täpsus ja nähtamatu ala suurus. Näiteks 1000 m kõrgusel asuvalt vaatluspallilt vaatlemisel märgi asukoha määramise viga võib olla õigenurgas, mille pikkus on 150 m ja laius 60 m.

Õhufotosid suurtükiväe luureohvitser saab harilikult 2—3 tundi pärast lennuki maandumist. Need valmistatakse harilikult mõõtkavas 1:10000. Õhufotode uurimine teostub 2 astmes: 1) lugemine ja stereoskoobiline uurimine, ja 2) tõlgendamine ja märkide koordinaatide määramine. Stereoskoobiliseks uurimiseks on vaja, et õhufotod kataksid üksteist $\frac{2}{3}$ pindala võrra. Stereoskoobilisel uurimisel nähakse ehitustöid reljeefis, mis võimaldab kergemini vastase tegevust avastada. Õhufotosid võrreldakse varem võetud õhufotodega või laskmisel kasutatava kaardiga. Õhufotolt saadavate andmete täpsus

ei ole suurem kui kaardi täpsus, millega õhufotosid võrreldakse.

Kõlamõõteühikute tegevus ulatub poolsõõri pindalale, mille diameetriks on mõõtepunktide rinde ulatus. Sellest kaugemale täpsus langeb tunduvalt. Kõlamõõte täpsus sõltub mõõtepunktide koordinaatide määramise täpsusest, aparatuurist, heast sidest, väljendamisest jne. Suurem täpsus saadakse siis, kui kõlamõõteühik asub kauemat aega ühel positsioonil. Kõlamõõte saavutised muutuvad ebatäpseks, kui tuul on 6 m/sek., kuna 10 m/sek. tuulega pole üldse mõtet töötada. Vastase suurtükiväe intensiivse tuletegevuse ajal kõlamõõteaparaat registreerib palju kõlalaineid ja nende analüüs muutub keerukamaks ja raskemaks.

Olenevalt töötingimustest kõlamõõte töötäpsus võib olla mitmesugune. Harilikult saadakse 50 m täpsus. Soodsetes tingimustes võib saada aga 25 m või veel suurema täpsuse, kuna ebasoodsetel juhtudel töötäpsus võib olla 150—200 m.

Kõlamõõte abil on hea kontrollida teiste allikate andmeid ja selgitada, kas vastase patareid asuvad endistel positsioonidel.

Teised allikad, nagu teiste väeliikide luureandmed, mürsukildude ja süütajate kogumine jne. täiendavad eestoodud luureandmeid. Mürsukildude ja süütajate abil on võimalik eraldada vastase suurtükke ning selgitada uute suurtükide ja laskemoona tüüpide tarvitusele võtmist.

Luureohvitser peab kontrollima ja hindama saadud andmete väärtust ja täpsust. Mitmesugustest allikatest ühe ja sama patarei kohta saadud andmeid vaja üksteisega võrrelda ning selle tulemusena määrata vastase patarei asukoht võimalikult täpselt. See on väga keerukas ja raske töö, kus rahuldavaid tulemusi võib saada vaid pikaajalise ja püsiva treeninguga. Iga vastase patarei kohta peetakse erilist lehte või kaarti, millel registreeritakse kõik selle patarei kohta saadud andmed kronoloogilises järjekorras, iga teade ise-real. Sellane patareikaart sisaldab järgmisi lahtreid: kuupäev ja kellaeg, andmete saamise allikas, teatud koordinaadid ja nende täpsus, luureohvitserilt teostatud läbitöötamise tulemused ühes täpsuse koefitsiendiga ja märkmed.

Patareikaardid hoitakse harilikult x-telje suuruse järjekorras, nii et andmete saamisel on hõlpus kindlaks teha, kas nad määravad varem tuntud või uut patareid.

Kui koordinaadid on väikese erinevusega, siis tekib küsimus kas on 2 eraldi patareid või on tegemist ühe ja sama patareiga? Otstarbekam on teha 2 eraldi kaarti, kui et hiljem ühelt kaardilt leida 2 patarei koordinaate. Praktikast selgub, et alati kui koordinaadid erinevad 200 m võrra, tuleks teha uus kaart.

Prantsuse suurtükiväegrupi või rühmituse luurejaoskonnas on 1 ohvitser, vähemalt 1 allohvitser ja 1—2 kirjutajat, olenevalt rühmituse suuruselt. Luurejaoskonna sisseseade ja varustus sõltub olukorrast; minimaalselt on vaja väike telk, kaevik, sõiduk. Telefoniside on hädavajalik. Jaoskond peaks asuma staabi või KP vahetus läheduses, nii et teatise ja andmeid on hõlpus saata virgatsiga, sest telefoni teel üleandmisel võib tekkida vigu ja arusaamatusi.

Luurejaoskonnas peetakse järgmisi raamatuid ja dokumente. Kirjutaja peab päevaraamatut, kus registreeritakse täpse kellaajaga kõik saadud ja antud informatsioon, käsud ja korraldused. Jaoskonna ülem ja allohvitser peavad eesmainitud patareikaarte ja topograafilist kaarti, millele märgitakse kõik avastatud vastase patareid, nii et alati on võimalik saada selget ülevaadet vastase patareide paigutuse, nende asukohtade täpsuse, patareide aktiivsuse ja tule iseloomu kohta. Selleks kasutatakse erilisi leppemärke ja -värve. Õhufotode olemasolul nad nummerdatakse ja hoitakse kaardi juures. Kaart peab olema samas mõõtkavas kui operatiivkaart. Jaoskond koostab iga päev luureteatistekokkuvõtte ja perioodiliselt veel üldkokkuvõtteid ja vastase patareide nimestikke.

Juhtide, väeosade ja naabrite õigeaegne informeerimine evib suurt tähtsust. Juhile vaja viivitamata esitada kõik kogutud andmed ja nende läbitöötamise tulemused. Luureteateid vaja saata ka teistele suurtükiväe luurejaoskondadele, väekoondistele ja väeosadele. Harilikult seda tehakse luureteatistekokkuvõtete saatmisega.

Lõpuks autor püüab anda vastust küsimusele, missuguseid tagajärgi võib praegusaja sõjas loota suurtükiväe luureteenistusele. Seejuures ta avaldab järgmisi andmeid vastase patareide avastamise kohta rahuaja manöövritel ja laskmistel. 18 patareist avastati tegelikult 16 pata-

reid. Seejuures luureteenistuse organid olid kindlaks määranud 25 patarei koordinaadid, neist 4 patareid olid märgitud kahtlastena. Seega 9 patareid polnud tegelikult olemas. Õigesti avastatud 16 patarei koordinaadid olid määratud järgmise täpsusega:

— 2 patareid	10 m täpsusega
— 2 „	25 „ „
— 3 „	50 „ „
— 2 „	75 „ „
— 2 „	100 „ „
— 3 „	150 „ „
— 1 „	200 „ „
— 1 „	230 „ „

Keskmiselt 90 m täpsusega.

— m.

Tallinna Manufaktuur ja Kaubanduse A-S.
RADIO-LADU

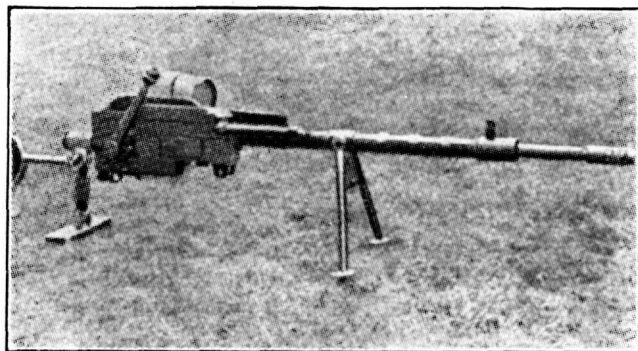
Raekojaplats • Telefon 426-56 • Postkast 231

Sõjaväelisi teateid välisriigest.

Madseni 20-mm tangitõrjepüss.

Madseni relvatehas on valmistanud 20-mm tt-püssi, mille tähtsamad andmed on järgmised:

— raua pikkus	60 kaliibrit
— algkiirus	900 m/sek
— soomusgranaadi kaal	160 g
— laskeulatus	6000 m
— relva kaal	60 kg

Madseni 20-mm tangitõrjepüss.

600 m kaugusel soomusgranaat läbib 30 mm paksuse soomusplaadi, mille tugevus Brinelli järgi on 490. Kergelafeti tõttu püss laseb ainult poolautomaat-tulega. Laskmise ajal suudme ette ei teki mingisugust helki. („Militär-Wochenblatt“ nr. 31 — 27. 01. 39.)

*

Prantsuse uus 47-mm tt-kahur.

Schneideri firmalt on hiljuti konstrueeritud uus 47-mm tt-kahur, mille tähtsamad omadused on järgmised:

— algkiirus	800 m/sek
— soomusgranaadi kaal	1,5 kg
— soomusgranaadi lõhkelaengu kaal	11 g
— fugassgranaadi kaal	1,475 kg
— fugassgranaadi lõhkelaengu kaal	168 g
— tõstenurk	—5 kuni +15°
— horisontaalne laskeväli	45°
— lahingukaal	528 kg

Mürsu elavjõud on raua suudme juures ligi 2 korda suurem kui Boforsi samakaliibrilisel tt-kahuril. Soomusgranaat läbib 1150 m kaugusel 30 mm paksuse soomusplaadi. Fugassgranaat evib head killutegevust. Kahuri raud on ühest tükist ja varustatud suudmepiduriga. Rataste läbimõõt on 80

cm. Rattad on kaetud samasuguse 42-mm terasplekiga nagu kilp. Lahingukorras rattad on keeratud kõrvale ja kaitsevad meeskonda vastase kuulide vastu, kuna kahuri telje alla asetatakse eriline tugi. Kahurit veetakse 1 hobusega, mis asub lafeti harude vahel või on eeliku ees. Väikestele kaugustele teda võib vedada ka inimjõul. Kahur on konstrueeritud nii, et ta liikumiskiirus ei tohi ületada 8 km tunnis. Suuremateks ümberpaigutusteks ja kiiremaks liikumiseks ta asetatakse veoautole. Laskemoon on pakitud väikestesse ja kergetesse kastidesse à 8 padrunit.

(„Militär-Wochenblatt“ nr. 24 — 09. 12. 38.)

*

Prantsuse 25-mm tt-kahuri omadusi.

Prantsuse sõjaväes tarvitusel oleva 25-mm tt-kahuri S. A. M. 1934 omaduste kohta on avaldatud järgmisi ametlikke andmeid:

— tõstenurk	—5° kuni +15°
— horisontaalne laskeväli	60°
— mürsu kaal	320 g
— padruni kaal	800 g
— laskeulatus	10300 m

Kahur veetakse 1 hobusega ja kaalub tu-lepositsioonil 480 kg. Tal on poolautomaat-ne lukk. Kilp koosneb 2 osast.

(„Artilleristische Rundschau“ nr. 11 — 1938 ja „Militär-Wochenblatt“ nr. 23 — 02. 12. 38.)

*

RKKA motoriseeritud tt-kahurite kompani.

Motoriseeritud tt-kahurite kompanii koosseisus on juhtimisrühm, 3 kahurirühma ning voori- ja siderühm.

Juhtimisrühmas on 1 ohvitser, 2 allohvitseri, 8 sõdurit, 1 sõiduauto ja 6 mootorratast, neist 3 külgakorvidega.

Voori- ja siderühmas on 1 ohvitser, 15 sõdurit, 1 maastikuauto ja 4 kergeveoautot.

Jgas kahurirühmas on 1 ohvitser, 5 allohvitseri, 26 sõdurit, 3 tt-kahurit, 1 juhtimisauto ja iga suurtüki kohta 2 lülikautot, neist üks kahurile ja teine kastile. Nende lülikautode tähtsamad omadused on järgmised: mootor 70 HJ, maksimaalne liikumiskiirus — 90 km/t, veojõud — 1200 kg, tegevusraadius — 350 km, ületab 20—30° tõsusid, kahuri või kasti auto külge haakimine teostub kiiresti.

(„Revue d'Artillerie“ novembre 1938.)

Võitleja „kuues meel“.

K. Matisoo.

Juba üle kahe kuu, s. o. veebruarikuu algusest kuni aprillikuu keskpaigani, oli 2. Jalaväepolgu II pataljon peagu vahetpidamata lahingutes kagurinde künklikul maastikul. Aprillikuu algul alanud ja edukalt arenenud vastupealetungil meie rood jõudis 9. aprillil Suur Salesje külla, mis, vastuoksa Petserimaa külade enamikule, asus tasasel lausmaal. Vaenlane põgenes üle lagedate nurmede Račevo mõisa ja sinna me ta rahule jätsimegi. Igapäevane sumpamine kevadises raudkülmas vees ja vintskes ning libuvas poris kurnas meeskonna jõu täielikult välja, mispärast mees- tel kadus senine lust vaenlase jälitamiseks. Sõja algusest peale polnud polk saanud päevagi puhkust; alatine rühmamine lahingutes ja rännakutes Aidust kuni peagu Irboskani muutis meeskonna juba roidunuks ja apaatseks. Algas kaitsepositsioonide korraldamine ja varjendite ehitamine, mida nõudis punaste äge suurtükiväetuli.

Vaheldumisi vuhises granaate ja šrapnelle tagapoole külla ja paremale kiriku pihta, kus tornis asus meie patarei vaatluspunkt. Kahju tekitasid vaenlase mürsud aga vähe, sest küla, arvestamata mõnda kohalejäänud elanikku, oli tühi. Sõdurid kasutasid küla eesküljel ainult kaht maja — koolimaja ja üht endist kaupluseruumi. Nendest peidukohtadest aga lendasid punaste mürsud alati üle, mispärast kahuritule otsene kahjutöö oli minimaalne. Siiski see punaste alalõpmata „mürsutamine“ häiris mehi ja tihti kõlas seepärast vaenlase aadressil sõimu.

11. aprilli õhtupoolikul kogunes salkkond mehi Salesje, Račevo vahelise tee ääres asuvasse rehehoonesse, mille ees asus kk. nr. 3 laskepositsioon. Sinna tulid ka kk. nr. 2 mehed, kelle hulka kuulus ka õppursõdur Vaarask. Hakati vestma juttu. Juhtiva osa võtsid enda kätte vanad maailmasõjaaegsed sõdurid, kes üksteise võidu jutustasid mälestusi ja lugusid „suurest“ sõjast. Masuuri sood, Varssavi eelsed legendid ja Karpaatide mäed vaheldusid kirjus reas kuulajate silme ees. Palju põnevat ja huvitavat oli jutustada nendel rindemeestel. Nagu peagu alati sõjalugude jutustamisel, nii pöördus tollalgi jutt sõdurite surma ette-

aimamisele, millisel teemal toodi ette hulk sündinud tõsilugusid. Muidugi leidis sõdurite keskel ka vastuvaidlejaid, kes ei tunnustanud mingeid „aimusi“ ega „kuuendat meelt“.

„Surm ei saada ette saadikuid ega päri loa või keelu järele. Et mõnel „etteaimajal“ süda tallesaba mängib või et Liiva-Annus mõnele „kuuenda meele“ omanikule ooteaja annab sobivama matuselaulu leidmiseks, seda ei usu me kunagi,“ ütlesid kangekaelsed oponendid. Ei murdnud nende seisukohta ka arvukad näited, mida esitasid teisitimõtlejad ja mille hulgast on alljärgnevalt toodud üks iseloomulikum.

— „See oli kuulsates Augustovi metsades,“ jutustas keegi, „milla Vene XII armee taganes Saksa näpitsate vahelt Ossoveti kindluse alla. Taganemisteel jäime kuuekesi, viis venelast ja mina, oma väeosast maha. Üle laia, metsa ristati läbilõikava Augustovi kanali olid kõik sillad purustatud. Pärast mitmetunnist põlismetsas uitamist jõudsime viimaks sapööride poolt ehitatud hädasilla jäänuste juurde, millest oli järele jäänud ainult pontoonide ja harklite riismed, kuhu veel ikka langes prahvatavaid „sumadane“. Kuna valikut ei olnud, siis olime sunnitud kasutama sedasama ainsat ülepääsuvõimalust, olgugi et see nõudis külma verd ja harjumata akrobaatikat. Nägime risudel põgenevaid sõdureid hüplevat ja turnivat, paljud neist kukkusid vette, kuid hirm surma ja vangilangemise ees andis neile uut hoogu ja julgust ujumiseks ja uuesti mõnest paadijäänusest kinnihaaramiseks. Sakslaste marutulest hoolimata otsustasime meiegi proovida sillarusudel oma õnne. Ja mis jäigi meil muud üle? Enne hädadohtlikule teele minekut aga otsustasime metsaserval suitsetada viimse lahkumisuuitsu, sest — arvasime tookord nii — surra on parem, kui suitsumaik on suus. Metsas mürsud meid ei tülitanud, mispärast seltsimehelikult jagasime omavahel ühel kui teisel leiduva suitsumaterjali. Üks meist, allohvitsar Ševtšuk, roodu vahvaim ja uljaim lahingumees, oli ilmsesti rõhutatud ja kurvas meeleolus.

„Vennad,“ ütles ta, „minuga on laul seekord läbi. Juba paar päeva tagasi ronis

siia südame alla häiriv aimuse-uss... Tunnen, et surm on ligidal. Ei päästa mind see sild. Ma jään maha siia paika... minge teie... Jumal teiega... ärge mäletage mind halvasti..."

Ševtšuk heitis samasse metsaäärde pikali, ulatas ühele meestest oma taskuraamatu, paludes saata see edasi kodustele. Meie korduvad kutsed kaasatulekuks lükkas ta järsult tagasi. Jätsime siis ta rahule. Suitsetamise lõpetanud, alustasime jooksu silla juurde. Väevu olime saanud kümme-kond sammu Ševtšukist eemale, kui koleda raksatusega lõhkes meie seljataga suurekalibriline granaat ja just samas kohas, kus olime peatunud. Lamavast Ševtšukist ei jäänud järele muud kui sõbrale antud taskuraamat. Aimus ei petnud teda. Meie aga pääsime kõik viiekesi nii tulesurmast kui ka uppumisest. Meil polnud aimust, meid ei hoiatanud „kuues meel"... —

„Jutt on jutuks," sõnas mehe lõpetades õppursõdur Vaarask, „kuid — miks jäi ta ootama seda surmatoovat granaati. Võinuks joosta koos teiega sillale, kindlasti oleks pääsnud temagi surmasuust. Oma hooletus ja hoolimatus..."

„Ära sega vanainimeste juttu!" turtsus üks vanemaid kuulipildureid, „sinul on aeg veel ees, et õppida tundma elu ja tema mõistatusi. Oled õppinud koolitarkust, kuid ega's raamat üksipäini veel kedagi targaks ega teadjaks tee. Elutarkust, elumõistatusi ja saladusi — neid õpitakse tundma elus endas, lahtises ja laias, mitte kitsas toas ega koolipingis istudes. Saa ka nii vanaks kui oleme meie, siis anname sulle õiguse kaasaraäkimiseks."

Sugugi ei meeldinud Vaaraskile see manitsusjutt. Asjaolu, et raamatust ja koolitarkusest põlastavalt räägiti — see ajas koolipoisi „harja" punaseks.

„Kuulge teie," pareeris ta, „kes te olete raugad ja elutargad ettenägijad. Soolapu-

humisest ja ussisõnadest on ikkagi vähe elutarkuseks. Ka vanusega ei maksa meie ajal enam hoobelda. Raamat ja koolitarkus on ikkagi vanemad kui üks või teine vanamees. Sajandite jooksul on kogutud raamatuisse tarkust ja teadmisi, eluoskust ja elureegleid. Teie tööte näiteid Maailmasõjast. Hea. Aga ütelge mulle, miks langes vene poolel sõdureid kui kärbsed, kuna sakslaste poolel, eriti Idarindel langenute protsent oli umbes 1/3 venelaste arvust. Siin nähtavasti ei aidanud vene meeste vanus ega ebausuga toidetud „aimused". Sakslased ei kaotanud Idarindel ühtki suuremat lahingut. Seda tegi kõik — ütlen julgesti — koolitarkus. Mitte asjata ei toonita saksa väejuhid, et sakslaste võidud olid saksa kooliõpetajate võidud. Üldine haridus päästab sõja korral kümneid tuhandeid sõdureid surmast; pole neil aega ega vajadustki tunda mingisuguseid aimusi või „kuuenda meele" hoiatusi. Aitab küllalt alalisest olukorra igakülgsest tundmisest, isiklikust kaitseoskusest ning -võimest."

„Hea küll," mõnaskid mehed, „aga millega seletad kuulnud lugusid, näiteks Ševtšuki lugu?"

„Lihtse meeolulanguse ja hoolimatusega! Sõjamehe relvadeks ei sobi südamenõrkus ega hingeasjad, vaid terav ja tundedu meelemõistus. Kui olete jahimehed, siis teate, et rebast, kes on kavalalt südameetu, kes usaldab ainult oma teravat ja vaistlikku mõistust, on raske tabada. Ei usu, et rebane sipleks kunagi mingisuguste aimuste küüsis. Siis tal muud teha polekski, sest inimene on alaliselt ta kannul kalli naha pärast. Sõjas peab inimenegi järgima rebast, ta kavalust ja teravat mõistust; ainult neist on tulu surma eest kõrvalehoidmiseks.

„Kui oled tark, eks õpeta siis meilegi, kuidas peaksime end hoidma ja kaitsma, näiteks kas või punaste mürskude eest. Summivad teised päeval ja öösi, vägisi vii-

Ephagi kvaliteetsaadused härrale:

PA-MU mitterasvatav juuksefiksatiiv
PA-MU vahukreem habemeajamiseks
PA-MU puuder
PA-MU terad

Enne ja pärast habemeajamist MILVI kreem

Saadaval kõikides apteekides ja rohukauplustes

A-S. Ephag'i laboratoorium
Tallinn

vad hingerahu minema. Kaitsevarjendeid meil veel pole, neid ehitama hakata pole mõtet, sest kes teab kauaks püsime siin. Majad, isegi keldrid ei anna kaitset, ehk annab seda sinu rebaslik tarkus?"

"Mis puutub kaitseesse mürskude eest," jätkas hoogusattunud Vaarask, "siis on tarvis teada, et vaenlane saadab mürske ikka sinna, kus arvab olevat vastaseid rohkeimal arvul, kus mürsud võivad tekitada suurimat kahju. Näete, et vaenlane summib üle meie peade külle. Ta arvab meid seal olevat, kuid meie viibime rahus siin, küla ees. Juba see kaitseb meid kaotuste eest. On tarvis alati leida niisugune koht, kust võid teha suurimat kahju vaenlasele, kuid kus ta sind ei aima olevat. See on peamisi kaitsereegleid. Mina näiteks ei lähe kunagi majja varju otsima ega pikutama, ka öösel mitte, sest toas on mehed kobaras koos ja, hoidku Jumal, kui mõni mürsk juhtub sinna langema. Veedan nii päevad kui ka ööd kraavipervel oma Madseni juures, umbes paarkümmend meetrit küla ees. Vaenlase vaatlejad ei usu, et meie sääl alati paigal püsime. Seepärast pole sinna lähedussegi kukkunud ainust mürsku. Elame seal kui taevavana seljataga. Rumalasti aga tegid Lewis nr. 1 mehed, kes valisid oma positsiooni kirikusse. Miks mitte kiriku ette võsaga varjatud künkale, vaid just kirikusse? Torkasid relva toru seinas olevast granaadiaugust välja ja usuvad nüüd, et järgmine granaat ei taba enam sinna. Kuid vaenlasele on kirik sedasama, mis härjale punane rätik. Punastel on selgesti näha, et meie vaatluspunkti mehed seal torniluukide vahel kolavad. Seepärast pommitavad nad erilise ägedusega just kirikut. Patareimeeste sealolemisel on mõtet, aga mis õndsust või kaitseparemisi otsivad kirikusaalist kuulipildurid? Paks müür sagedamini matab kui kaitseb!"

Pika loengu pidas Vaarask meestele, ja nii mõnedki ta näpunäited olid läbimõeldud ja head. Aga et mõistus ja kaitseoskus mitte üksi sõjajumala lapsed pole, seda koges Vaarask varsti.

13. aprilli õhtupoolikul külitas Vaarask kraavipervel õlekubu varjus ja trummeldas närvlikult sõrmedega vastu relvapära. Juba hommikust saadik tundis ta endas liimivat raskust. Imelik, ängistav tunne rõhus meeli ja kogu olemist. See tunne sarnles piksevihma-eelse lämmiga, millal õhk on täis rammestavat oodet: igal hetkel võib järgneda hukkav kõuekärge. Kunagi varem polnud Vaarask tundnud sellast raskestiruvat ootemeeleolu. Mida pidi ta ootama?

Kas halbu teateid kodunt? Või urgitses mõni tundmatu haigus ta kallal? Või... või oli siinud temassegi mingi „aimus"? Nagu... nagu Ševtšukil?...

"Ei!... Seda mitte!" Vaarask ajas end püsti, kõneldes kuuldavalt iseendaga. „Meelenõrkusele ei tohi sõdur iial alistuda? Mitte iial! Vaja eemale peletada see jabur mõte!..."

Aga kerkinud mõte võttis üha enam hoogu. Ševtšuki meenutamisega sai ta veel enam hoogu. Mida rohkem Vaarask seda nüüd eemale peletas, seda pealetükkivamalt nõudis ta endale eluõigust. Varsti seltis ootemeeleolule ka suurenev hirmutunne.

Õhtul algas vaenlane marulist pommitamist, mis koondus peamiselt kiriku pihta. Ainult üksikud mürsud langesid mujale küla vahele. Lagemata arvul sai pihtamisi kirik, selle torn ja tugevad müürid. Kiriku ümber puurisid maad arvutud granaadid, kõrgel õhus raksusid ja undasid šrapnellid.

Mehed olid kõik oma kohtadel, et võtta vastu tuleorkaani järel oodatavat vaenlase rünnakut. Ka Vaarask lamas oma relva taga, sõrm päästikul ja silmad puurimas ette pimedusse. Kuid imelik, tervel rindelõigul ei praukunud ükski püss ega tärisenud ükski kuulipilduja. Arvatavasti polnud vaenlasele tahetki ründamiseks.

"Küll köetakse nüüd kiriku-meestele kibe saun," mõtles Vaarask, kuuldes, kuidas mürsud järelejätmatult lendasid kiriku suunas. „Miski hinna eest ei tahaks olla praegu seal. Ainult see sant meeoleu, see räbal tunne..."

Järsku tundis Vaarask, et meeoleu muutus paremaks. Raskus, mida enne tundis, kadus, andes aset erutavale lahingumeeleolule. Vaaraskit sundis hämmastama just see järskus, millega tunded vaheldusid. Justkui raske kandam kukkus turjalt. Mõnus kergus haaras olemust.

"Vaarask! Mehed!" kõlas varsti tagantpoolt veltveebli hõigatus. „Võtke Madsen ja kassetid ning jookske ruttu kiriku juurde. Sealne Lewis on purustatud. Aga kohe!"

"Sõbrad, nüüd tuleb joosta otse põrgukatlasse," hüüdis Vaarask kaaslastele, „aga midagi pole teha, käsk on käsk."

Lennates tormasid kuulipildurid asendama purustatud relva ja selle meeskonda. Läbi mürsusaju jooksid õnnelikult ümber kiriku poolsada meetrit eemale kalmistu servale, kus kähku võtsid positsiooni. Madal kalmistumüür kujutas endast soodset laskepositsiooni; ka laskurite ahelik oli selle taga varjul. Siiaagi lendas mürske, purustades maapinda ja kalmükünkaid; siingi laja-

tasid peakohal šrapnellid, kuid — viga ei saanud imekombel keegi.

Ligemale tund aega kestis veel mürsusadu, siis vaikus. Nähtavasti lõppes punastel laskemoon. Rünna kut nende poolt ei järgnenud üldse.

Hommikuhämärikus saadeti Vaarask ja ta kaaslased tagasi oma endisele asukohale, kuid seal... Suu ja silmad pärani vahtis Vaarask poriauku, mis mustendas tema paljukiidetud ja puutumatu — pühakspeetud positsiooni asemel. Öösi pärast äraminekut kiriku juurde oli kukkunud sinna vaenlase raske granaat. Kiriku juurde „põrgusse“ mitte minnes segunenuks nad siin hetke jooksul pori- ja mullakamakatega...

Juriidilisi küsimusi.

Toim. kolonel E. Leithammel.

1. Küsimus. Kas üleajateenijatekogu liikmete erakorraline maksustamine võib toimuda kogu eelarve kaudu selle vastuvõtmise korras üldkoosoleku poolt või tuleb seda igal juhul otsustada eraldi eelarvest?

Vastus eitav. Sõjaväe üleajateenijatekogu põhikirja (RT 1927, 112; 1933, 107, 769) § 26 p. 5 järgi on erakorraliste liikmemaksude määramisel nõutav $\frac{2}{3}$ kogu nimekirjas olevate tegevliikmete osavõtt hääletamisest ning sama põhikirja § 28 p. 2 järgi peab säärane otsus tehtama $\frac{2}{3}$ koosolekul viibijate tegevliikmete hääletage.

Kuna sama põhikirja § 26 ja 28 põhjal kogu eelarve vastuvõtmiseks on nõutav ainult $\frac{1}{2}$ kogu nimekirjas olevate tegevliikmete kohalolek ning eelarve vastuvõtmine toimub lihthäälteenamusega, siis ei ole kahtlust, et kogu liikmete erakorraline maksustamine peab toimuma eraldi eelarvest kogu üldkoosoleku eriootsusega.

2. Küsimus. Kas kinnisvara uus omanik on õigustatud endise omaniku poolt ühe aasta peale sõlmitud üürilepingut enne tähtaega lõpetama?

Vastus. On õigustatud lõpetama, kui üürileping ei ole kantud kinnistusraamatusse, sest BES § 4126 järgi üürile antud kinnisvara uus omanik on kohustatud endise omaniku või pidaja poolt sõlmitud üürilepingust kinni pidama üksnes siis, kui see leping on kantud kinnistusraamatusse. Ühtlasi tuleb märkida, et sama eeskirja põhjal on uuel omanikul üürilepingu lõpetamisel õigus üürnikult nõuda korteri vabastamist kuuenädalase etteütle-

misega, kusjuures säärase üürivahekorra enneaegse lõpetamise läbi üürnikule tekkinud kahjud on kohustatud üürnikule tasuma kinnisvara endine omanik kui üürileandja.

3. Küsimus. Kas väeosa majandusülem, revideerides kuu algul väeosa kassa tegelikku seisut, on kohustatud tegema kassaraamatus läbivaadatud sissekande või kassaraamatu enda lõppu vastava märkuse revideerimise kohta?

Vastus. Väeosa majapidamise seadluse (RT 1934, 9, 69) § 819 järgi tehakse revideerijate poolt läbivaadatud väeosa arvepidamise raamatute revideerimise kohta märkused läbivaadatud sissekannete või raamatute lõppu.

Kuna selles eeskirjas väeosa majandusülema suhtes erandit ei ole tehtud, nagu see on ette nähtud sama seadluse § 848 eeskirjas revideerimise tulemuste akti koostamise kohta, siis tuleb asuda seisukohale, et väeosa majandusülem, lõpetades väeosa kassa tegeliku seisut revideerimise, on kohustatud revideerimise kohta tegema märkuse kassaraamatus läbivaadatud sissekande või raamatu enda lõppu.

4. Küsimus. Kas üleajateenija, kes haiguse tõttu pärast 26-näd. vahetpidamata või pärast 30-nädalast ühe kalendriaasta jooksul korduvalt teenistuskohuste täitmisest puudumist teenistusest on vabastatud, on õigustatud edasi saama kolme kuu jooksul teenistustasu oma endise ametikoha järgi?

Vastus eitav. Üleajateenijate teenistusseadluse (RT 1928, 19, 97) § 30 sõnaselge eeskirja järgi on õigustatud teenistustasu, välja arvatud kraamivarustis, endise ametikoha järgi kolme kuu jooksul edasi saama üksnes parandamatu haiguse või vigastuse tõttu teenistusest vabastatud üleajateenijad. Riigi väljaminekuid käsitlevaid eeskirju ei saa aga laiendavalt tõlgendada, vaid neid tuleb mõista nende sõnalise väljenduse järgi. Seepärast tuleb asuda seisukohale, et küsimuses tähendatud teenistusest vabastatud üleajateenija ei ole õigustatud teenistustasu edasi saama oma endise ametikoha järgi kolme kuu jooksul.

5. Küsimus. Kas riigiasutis on kohustatud tegema kohtupristavilt saadud täitelehe järgi kinnipidamisi hankija nõusolekuta hankijal asutiselt saadaolevatest lepingujärgsetest tasudest?

Vastus eitav. Riigi hangete seaduse (RT 1934, 57, 504) § 85 eeskirja selge ja kategoorilise väljenduse järgi võib hanki-

jale lepingu põhjal kuuluvatele summadele nõudmist pöörata tema nõusolekuta üksnes lõpparve andmisel või, juhul kui lõpparvet ei anta (RHS § 98 eelviimane lõige), siis pärast hankelepingu täitmist, kui riigiasutisel ei ole hankija vastu samast lepingust tingitud nõudeid, välja arvatud samast lepingust järgnenud hankija tööliste töötasu nõudmised. Seepärast tuleb kõnesolevas küsimuses asuda seisukohale, et kui nõude aluseks ei ole samast hankelepingust järgnenud hankija tööliste töötasunõudmised, siis riigiasutus ei ole kohustatud ilma hankija nõusolekuta viimasel saadaolevatest lepingujärgsetest summadest kinnipidamise teostama mitte enne kui lõpparve andmisel või pärast hankelepingu täitmist.

— lu —

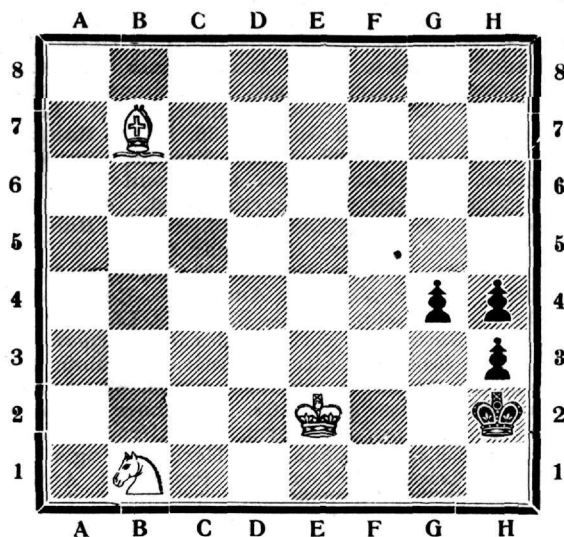
MALE.

Toimetaja: K. Rootare.

Ülesanne nr. 5.

Koostanud: R. Reti †.

Mustad

Valged

Valged algavad ja võidavad. Lahendus järgmises malenurgas.

Ülesande nr. 4 lahendus.

1. Rc5—b7 c6—c5. 2. Of7—c4 c7—c6. 3. Oc4—d3 Ke5—d5. 4. Od3—f1 Kd5—e5 5. Of1—g2 c5—c4. 6. Og2—h1 c6—c5. 7. Ke3—f3 Ke5—d5. 8. Kf3—f4 matt.

Kui 3. ... c5—c4, siis 4. Od3—f1 Ke5—d5 (4. ... c5. 5. Oh3 Kd5. 6. Og2+ Ke5. 7. Kf3 Kd5. 8. Kf4 matt). 5. Of1—g2+ Kd5—e5. 6. Og2—h1 c6—c5. 7. Ke3—f3 Ke5—d5. 8. Kf3—f4 matt.

Kui 4. ... c5—c4, siis 5. Of1—g2+ Kd5—e5. 6. Og2—h1 c6—c5. 7. Ke3—f3 Ke5—d5. 8. Kf3—f4 matt.

Üleskutse.

Tartu kaitseliitlased — vabadussõjalased. Praegu on käsil Kaitseliidu Tartu Maleva ajaloo koostamine. Olgugi et on juba hangitud dokumentidena ja ka suuliselt väärtuslikku materjali, on siiski tungivalt vajalik Maleva tegevusest võimalikult täieliku üldpildi saamiseks koguda veel lisaandmeid. Sellepärast palub ajaloo koostamise komitee endisi ja praegusi kaitseliitlasi — reamehest ohvitserini — saata mälestusi Kaitseliidu organiseerimisest ja üksikutest sündmustest Vabadussõjas, eriti lahingutest, rahva meeleoludest, varustuse hankimisest jne. Kirjeldused neist ühes autori nime, aadressi ja sõjaaegse aukraadiga saata Tartu Maleva staapi — Tartu, Kalevi 24 — või aadressil Tartu, Riigi Keskarhiiv, O. Vares või ilmuda isiklikult sinna äripäevil kella 0900—1500. Pärast kasutamist saadetakse dokumendid omanikule tagasi või soovi korral säilitatakse Riigi Keskarhiivis.

Komitee loodab, et paljud kaitseliitlased oma mälestuste saatmisega aitavad kaasa Maleva ajaloo koostamisele.

AMETLIK OSA.

VABARIIGI PRESIDENDI KÄSKKIRJADEGA RELVASTATUD JÕUDEDELE

on kõrgendatud arvates 24. veebruarist s. a.

Kolonel — kindralmajoriks:

August Traksmaa VR I/3, II/3.

Kolonelleitnandid — kolonelideks:

1. Vilhelm-Richard Kohal, 2. Herbert-Voldemar Raidna VR II/3, 3. Johannes Rimmel VR II/2 ja II/3, 4. Eduard-Kristjan Melts VR I/3, 5. Johan Paul, 6. Villem Saarsen, 7. Karl Tiitso VR II/3, 8. Elias (Ilja) Kasak, 9. Herbert-Felix Grabbi, 10. Artur-Johannes Laats VR I/3, 11. Peeter Asmus VR II/2 ja 3.

Admin. kolonelleitnandid med. — admin. kolonelleideks med.:

1. Julius **Bartels**, 2. Gustav-Konrad-Ernst **Michelson**.

Majorid — kolonelleitnantideks:

1. Voldemar-Otto **Aaviste** VR II/3, 2. Enn **Urbalu**, 3. Evald **Ein**, 4. Johann-Heinrich **Mäe**, 5. Richard-Johannes **Aks** VR I/3, 6. Rudolf-Johannes **Lints** VR I/3, 7. Aleksander-Robert **Tilgre** VR I/3, II/3, 8. Herman-Hans-Joachim **Stokkebi** VR II/3, 9. Jüri **Leek**, 10. Allo **Koik** VR I/3, 11. Johannes **Reinola**, 12. Eduard **Marguste** VR II/3, 13. Otto **Kivima**, 14. Hugo **Jaanson**, 15. Rudolf **Vaharo** VR I/3, 16. Hugo **Ploomipuu**, 17. Juhan **Labidas**.

Kaptenid — majoriteks:

1. Hans **Kaasik**, 2. Mihail **Väli**, 3. Gustav-August **Sepp**, 4. Voldo **Tetsmann**, 5. Voldemar **Kuldvere**, 6. Rudolf **Veidebach**, 7. Eduard **Kesk**, 8. Edgar-Georg-Vilhelm **Pödra** (al. Pedra), 9. Hendrik **Lugeveer**, 10. Vilhelm **Vaga**, 11. Aleksander **Jürgen**, 12. Karl **Pavel** VR II/3, 13. Valter **Proosa**, 14. Jaan **Jagund**, 15. Ferdinand **Lindeman**, 16. Valdo **Veske**, 17. Karl **Tuvikene**, 18. Richard **Ruhbach** (Rubach), 19. Johan **Pool**, 20. Kaarel **Parisalu**, 21. Konstantin **Pajuste**, 22. Pärtel **Salmar**, 23. August **Eevent**, 24. Mihkel **Martsoo**, 25. Otto **Nurmburg** VR II/3, 26. Ferdinand-Julius **Silmann**, 27. Jaan **Soe**, 28. Gustav **Simmo** VR I/3, II/3, 29. Ralph-Aleksander **Kolga**, 30. Edmund-Roland **Rokk**, 31. Aleksander **Kopvillem**, 32. Voldemar-Arthur-Paul **Andresen**, 33. August **Kitsapea**, 34. Elmar **Adof**.

Kapten jur. — majoriks jur.

Herman **Treifeldt**.

Vanemleitnandid — kaptenmajoriteks:

1. Juhan **Jansen** VR II/3, 2. Kurt-Romuuld **Prees**.

Admin. kapten med. — admin. majoriks med.

Konstantin **Tamm**.

Leitnandid — kapteniteks:

1. Ludvig **Saar**, 2. Voldemar **Loodla**, 3. Karl-Eduard **Talpak**, 4. Juho **Taimre**, 5. Hans-Erich **Tekkel**, 6. Georg **Mikk**, 7. Meinhard **Leetmaa**, 8. Hugo **Okasmaa**, 9. Valdemar-Aleksander **Veelmaa**, 10. Gustav-Aleksander **Jakobson**, 11. Aleksander **Aaremäe**, 12. Oskar **Ojasalu**, 13. Maks **Tenner**, 14. Juhan **Jaanso**, 15. Valdik **Pringi**, 16. Richard **Aavik**, 17. Hermann **Elvistu**, 18. Roland-Ferdinand **Vesk**, 19. Karl-Robert **Kiviväli**, 20. Heinrich **Kütt**, 21. Juhan **Määr**, 22. Hugo **Siim**, 23. Elmar **Kurs**, 24. Johannes **Teras**, 25. Otto **Särgava**, 26. Hugo **Möttus**, 27. Voldemar **Palusoo**, 28. Aarne **Kasesalu**, 29. Richard **Riitsaar**, 30. August **Tiivel**, 31. August-Johannes **Õunas**, 32. Jaan **Normet**, 33. Voldemar **Mikk**, 34. Erich-Johannes **Matteus**, 35. Vello **Rikand**, 36. Kustav **Maripuu**, 37. Eduard **Ait**, 38. Arthur **Väkram**, 39. Otto **Joost**, 40. Erich-Aleksander **Argus**, 41. Arnold **Nero**, 42. Martin **Susi**, 43. Olev **Õun**, 44. Johannes-Alfred **Unt**, 45. Vladimir **Tiit**, 46. Ernst-Eduard **Bauming**, 47. Oskar **Pirbe**, 48.

Valter-Johannes **Reili**, 49. Hans **Ratas**, 58. Elmar **Reebis**, 59. Jaan **Palo**, 60. Julius **Raev**.

Leitnandid — vanemleitnantideks:

1. Verner **Puurand** (end. Puurmann), 2. Richard-Johannes **Kokk**, 3. Eduard **Jaanson**, 4. Karl **Iman**, 5. Oskar **Valdre**, 6. Villem-Endel **Kirotar**.

Nooremleitnandid — leitnantideks:

1. Märt **Maavere**, 2. Endel **Toome**, 3. Jüri **Aarne**, 4. Hans **Mihkelson**, 5. Martin-Voldemar **Söster**.

Nooremleitnant med. — leitnantideks med.:

Georg-August **Kull**.

Admin. nooremleitnant farm. — admin. leitnantideks farm.:

Abel **Pihu**.

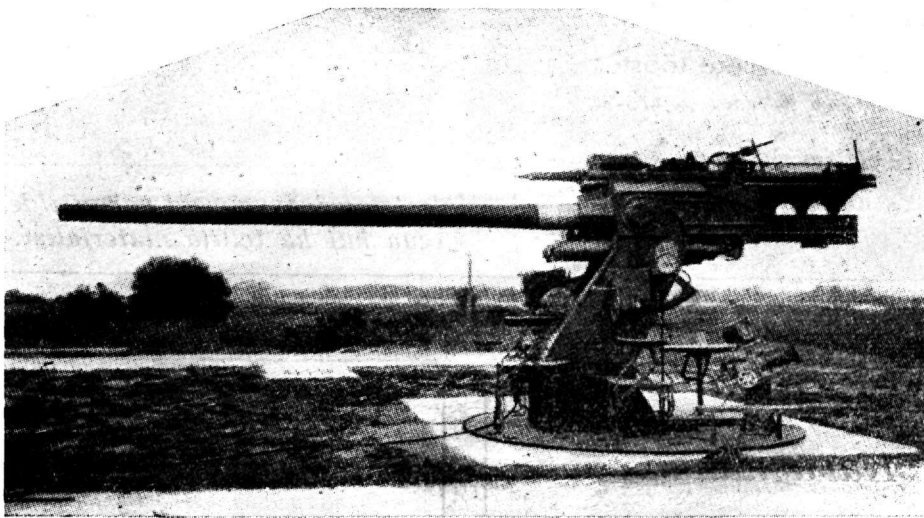
Lipnikud — nooremleitnantideks:

1. Evald-Mihkel **Munak**, 2. Ott **Ambur**, 3. Aleksei **Nõu**, 4. Valdu **Rannik**, 5. Roman-Alfred **Pavel**, 6. Peeter **Kütt**, 7. Boris **Lomp**, 8. Viktor **Koop**, 9. Evald **Jaagus**, 10. Karl-Eduard **Kiisla**, 11. Alfred-Immanuel **Rodi**, 12. Rein **Kindsiraud**, 13. Kaarel **Kurs**, 14. Enn **Are**, 15. Ants **Kann**, 16. Paul **Maitla**, 17. Jaak-Eduard **Kõresaar**, 18. Paul **Reitel**, 19. Johannes **Välja**, 20. Harald-Leonhard **Maidro**, 21. Rudolf-Alfred **Bruus**, 22. Rudolf **Soodla**, 23. Valentin **Mihkur**, 24. Gunnar-Martin **Müürisepp**, 25. Kalle **Laik**, 26. Arvid **Tars**, 27. Arnold **Kiple**, 28. Voldemar-Heinrich **Saard**, 29. Raimund **Saariste**, 30. Eerik **Haabjärv** (end. Haarband), 31. Arvid **Kask**, 32. Johannes **Talvi**, 33. Ilmar **Ambre** (end. Amberg), 34. Louis **Räägo**, 35. Karl-Rolf **Jürisoo**, 36. Harry **Rannap**, 37. Arved **Laane**, 38. Feliks **Tamme**, 39. Enn **Mäevere**, 40. Albert **Tikas**, 41. Arseni **Korp**, 42. Aleksander **Teder**, 43. Martin **Hunt**, 44. Julius **Eerme**, 45. Arnold **Männiko**, 46. August **Raidma**, 47. Voldemar **Juurma**, 48. Elmar **Epner**, 49. Viktor **Raig**, 50. August **Karuse**, 51. Edmund **Must**, 52. Paul **Sester**, 53. Jaak **Annus**, 54. Rein **Eskel**, 55. Eduard-Vilhelm **Kurrik**, 56. Eerik **Läänsoo**, 57. Arnold **Niitme**, 58. Herbert-Alexander **Poomann**, 59. Juhan **Sutt**, 60. Alfred **Veinla**, 61. Juhan **Kesamaa**, 62. Heinrich-Johannes **Linde**, 63. Arthur **Haas**, 64. Albert **Jõgis**, 65. Alexander **Kimmel**, 66. Johannes-Leopold **Kurm**, 67. Alfred **Kuusik**, 68. Hardy-Esgad **Lange**, 69. Herbert **Nugis**, 70. Vohirat **Pirand**, 71. Leonhard **Praks**, 72. Antoni **Pärtel**, 73. Ilmar **Tõnissoo**, 74. Julius **Ungur** (Ungur), 75. Jaan **Rajari**, 76. Artur **Raudla**, 77. Aksel **Toome**, 78. Evald-Friedrich **Keskpaik**, 79. Voldemar **Prints**, 80. Ernst **Anton**, 81. Kaarel-Ferdinand **Laani**, 82. Voldemar **Truuberg**, 83. Osvald **Kässik**, 84. Siegfried **Etverk**, 85. Heino **Kesküül**, 86. August **Koppa**, 87. Aldo Robert **Latik**, 88. Vello **Toome**, 89. Oskar **Vaikmäe**.

Trüktiviga.

Käesolevas „Söduri” numbris lk. 154 ja 156 palutakse lugeda taktikalise ülesande nr. 6 asemel — nr. 6-a.

Vastutavtoimetaja major **Alfred Luts**. Tegevtoimetaja kapten **Martin Nurk**.

Rull- ja kuullaagreid

igaks otstarbeks

MAA- JA MEREVÄES

valmistab

SKF

Peaesindus ja ladu:

Linke ja Martinson,

Tallinn, Vene t. 11. Tel. 432-86, 432-58.

R. Voimann

Spetsiaal vormiriiete tööstus

Tallinn, Kentmani 5-7, telefon 475-54

*Valmistan igasuguseid vormiriideid
oma kui ka tellija materjalist.*

Karusnahad

Vennad A. ja R. HOFF

Tallinn

Viljandi

KAUBANDUSKONTOR

Eug. Sacharias

TALLINN, PÄRNU MNT. 8. TEL. 467-47

Villa- ja vatitööstus H. Teslon

Asutatud 1884. a. Merepuiestee 17, Tallinn.

Töötab ümber tellijaile:

Puuvilla, lambavilla

ja

villaseid kootud esemeid lõngaks ja vatiks. Tellimuste täitmine **kiire** ja tuntud **headuses**. Väljaspoolt Tallinna võib **tööd saata raudteega**. Tagasisaatmine raudteel lunamaksuga.

Villast ja puuvillast vatti

heideid ja lõnga, igaks otstarbeks

lambavilla, kaltsudele juurdelisamiseks igal arvul saadaval.

W. LAMPE & KO

USALDUSÜHISUS

Tallinn, Olevimägi 5/7 Telef. 440-01

LAOS ja ERITELLIMISEL

KARTOTEEKKAPID

PUUST ja TERASEST

KARTOTEEKMAPID NAHKKÖITES
NÕUDKE KATALOGE

Eesti
Paberi Aktsia Selts

Tallinn

KAUNIS SUKK

Bemberg

Siidist

O.KILGAS

Hotell-restoran
„BRISTOL“

Rataskaevu 7, Tallinn.
Tel. 426-33, 426-34.

Toad reisijaile kõigi mõnusustega,
jooksva külma ja sooja veega.

Restoran.

Muusika.

Vulkaniseerimise töökoda

„GRAND VULKAN“

omanik: VOLDEMAR KÄRP

Tallinnas, V. Viru 13. Telef. 476-78

HERZEL SCHEIN

Toores- ja valmisnahaladu

Tallinn, Uus tän. 7
Tel. 450-74

A-S. „EESTI-AGA“

TALLINN

Juhatus: Vene tän. 11-a,
kõnetr. 441-33.

Vabrikud: Põhja tän. 5,
kõnetr. 439-98.

Atsetüleengaasi- ja hapnikutööstus

*Autogeenilise keevitamise seadete ja materjalide müük.
Elektri-keevitamise elektroodide ja agregaatide müük.*

Keevitamise kool.

*Enne kui omandate keevitamise sisseseade, pöörake
suusõnaliselt või kirjateel meie poole, meilt saate
õiglase ja asjatundliku juhatusse.*

LODIX

kingakreem

SIDOL

metallipuhastusvahend

SIRAX

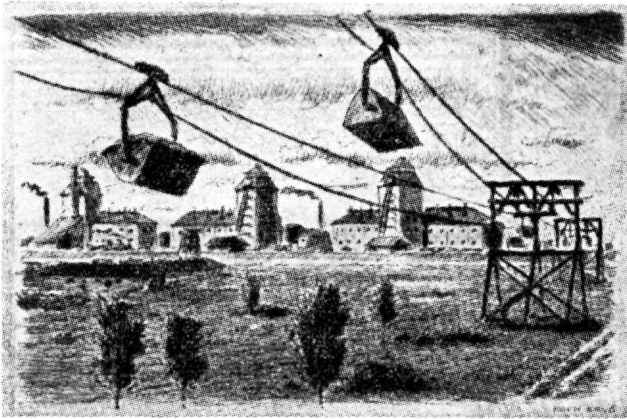
küürimispulber

SIGELLA

poonimisvaha

ON PARIMAD.

A/S. Sidol Company, Tallinn.

Õlivabrikud Kohtla-Järvel

A-S.

Esimene

Eesti Põlevkivitööstus

end. Riigi Põlevkivitööstus

Põlevkivitoodang 1938. aastal: 588.200 tonni

Toorõlitoodang 1938. aastal: 48.977 tonni

JUHATUS ja MÜÜGIBÜROO: Tallinn, Valli tän. 4-3
Telef. 450-62 & 450-85 Telegrammid: „peapõlevkivi”

See kaubamärk

kalossil, botikutel ja
kummijalanõudel

on

vastupidavuse
tunnuseks

Saadaval kõikjal!

EMIL KUMENIUS

„Para“ kalosside ja
suvekingade esindus

Tallinn, Lai 9

Tel. 437-46

Vabariigi Kaitsejõude

21. vabariigi-aastapäeva puhul tervitavad:

*Eestimaa
Õlikonsortsium*

Aktsiaselts

Volta tehased

Tallinn

Soo tän. 27

Tarvitajateühisus „Tarbija“

A. & P. Mietens
Tallinn, Merepuiestee 15.
Telefon 306-46 ja 305-00.

Mööbliäri

ED. DONALD

Tallinn, Narva maantee 9.
Telefon 462-33

Transportkontor
V. S. Levinovitsch

Asutatud 1875.

TALLINN, Uus Hollandi 5
Telefonid: 308-19, 306-91

O-Ü. J. RUBIN

Tallinn Viru tän. 17.

Reserveeritud

Laskeriistade töökoda

K. Koppelman

Tallinn, Väike Karja tän. 3. Tel. 472-40

Jgasuguste laskeriistade paran-
dus, uute osade ja padrunita laa-
dimise abinõude valmistamine.

M. Alperovitsch ja Ka

Tallinn, Tatari 6, tel. 452-98

Majatarvete, tapeetide, riidevärvide ja ahjupottide ladu

A-S. „EESTI METSATÖÖSTUS“

Tallinn, Falkpargi 4.

Metsa- ja saetud materjalide valmistamine, müük ning eksport.

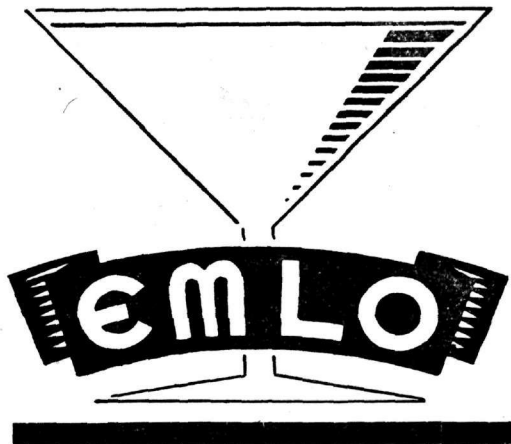
Üle riigi müüakse metsamaterjale metskondades.

Küttepuude väikemüügilaod:

Tallinnas, Laeva tän. 6, tel. 316-84	
Tartus, Soola 23	7-28
Valgas, Kungla ja Maleva tän. nurgal	1-73
Viljandis, Pärna tän. 4	13
Võrus, Vaksali tee	10
Petseris, Tuletõrje plats	77
Tapal, Kesk tän. 9	18-a
Jõhvis, raudteejaam	1-09

Lauamaterjalide müügilaod:

Tallinnas, Küti tän.	tel. 441-16
Tartus, Saekoja 1	17-52
Pärnus, (Fröhlingi ja Livonia laoplat)	3-12
Sarus (Valgamaal)	tel. Taheva 5-d
Kilingi-Nõmmel, Taheval, Jõgeval, Otepääl ja metskondades, kus teostatakse palkide läbisaagimist.	

SEE ON VAST ÕIGE
PRANTSUSE SEGU
KONJAK

*P*eenriinatehas
EMLO

B. Sabsay & Ko.

TALLINN
SUUR KARJA-16

KEMIKAALID
JA VÄRVID
TEHNILISED
TÖÖSTUS-
TARBED
ESINDUSED

SÜÜTEKÜÜNLAID I G A L E MOOTORILE

ELEKTROTEHNIKA BÜROO

Ins. ERIK KOCH

TALLINN, VENE 6, TEL. 448-90
TARTU, SUURTURG 3

T KUMMI- JA METALL- EMPLID

A. TARGAMA

Tallinn, Nunne 18 (S. Kloostri t. nurgal)
Telefon 473-69.

Tallinna Siiditööstus

KONTOR,
Tallinn, Mundi tän. 3
Telef. 472-37

A. SCHEER

Posamendi-, paela- ja trikoovabrik

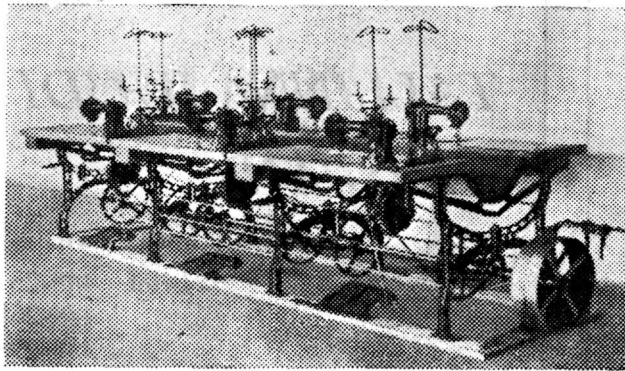
TALLINN, VIRU TÄN. NR. 4
Kino Heliose peal III kord, tel. 444-82

Th. Stempel, Tallinn

Asutatud 1867

Kardinad
Mööbliriided
Vaibad

Linased ja pesuriided
Pikk 15 Telefon 437-37

Rätsepa-,
trikotaaži-,
saapapealse-
ja pesu-
tööstuse

DÜRKOPP
LEWIS
REECE
Union Special

õmblusmasinaid

OSAKYHTIÖ

müüb *Mercantile*

HELSINKI

Esindaja Eestis ins. ERICH KRIISA

Tallinn, Vana Posti 8

Tel. 451-81

PIIMAÜHINGUTE
KESKLIIT

VÕIEKSPORT

TALLINN

S. KARJA 23

Piirituse puhastamise vabrikute O/Ü.

Tallinna Viinavabrik

(Rosen & Ko)

Peenviinad parfümeeria

Tallinn, Merepuiestee 15
Kõnetraat 304-26

TALLINNA JUUDI ÜHISPANK

Vene tän. 6.

Telef. 448-25

448-26

448-27

Toimetab kõiki
pangaoperatsioone
sise- ja välismaal

Speditsioon,
transport ja
kinnitamine

A.-S. EESTISIID

Ketramise- ja kudumisevabrik, seadis-
tatud 1932. aastal.

Valmistab kõiksuguseid riideid ja lõnga.

VABRIKU LAOD:

Tallinn, Viru tän. 5, tel. 447-87.

Tallinn, Viru tän. 14, tel. 443-97.

Tallinn, Laadaplats 129.

Tallinn, Beckeri as. nr. 5.

Tartu, Poe tän. 2, tel. 10-17.

Narva, Peetri plats 1.

Viljandi, Tartu tän. 1, tel. 30.

Petseri, Turuplats 17, tel. 1-19.

Tõrva, Tartu tän. 2.

Rakvere, Tallinna tän. 25.

Nõmme, Pärnu mnt. 90/92.

Kuressaare, Lossi tän. 3, tel. 1-81.

Pärnu, Laidoneri tän. 12.

Eritellimiste vastuvõtmine. Restide müük.

- *Raud-reformvoodeid,*
- *Karva- ja merirohust
madratsaid,*
- *Lastevankreid,*
- *Põrandavaipu*

suures valikus soovitab

J. KOIT

Tallinnas, Pärnu mnt. 12, tel. 447-93

Krediit Panga majas

Majatarbed
ja
kingid

A.-S. D. Mirvitz ja Pojad

V. Karja 7. Tartu m. 13.

Riidevärvimise,
apreeterimise
ja pleekimise vabrik

B. Šoher & Ko.

Tallinn, Jahu tän. 3-b, telef. 468-85.

EHITUSFIRMA

Reinhold Treubeck

ja

Viktor Tretjakevitš

Tallinn, Kaupmehe 19.

Telefon 460-44.

RESERVEERITUD

O. Ü. Hiiu-Kärdla Kalevivabrik

Asutatud 1829. a.

VABRIK: Kärdla, kõnetr. 2, tel. aadr. „Kalevivabrik“ – Kärdla

JUHATUS JA LADU: Tallinn, Vana Posti 6, kõnetr. 461-59,
tel. aadr. „Dagotuch“ – Tallinn

SADAMA LADU: Tallinn, Uus Hollandi 9, kõnetr. 305-59

Valmistab ja soovitab tuntud kõrges headuses

Palitu-, mantli-, ülikonna ja kleidiriideid ja kaleveid.

Sõjaväe, Tuletõrje, Kaitseliidu ja ametnikkude

vormiriideid. Voodivaipu ja suurrätikuid.

Müügil parimates tekstiilkaubaärides üle Eesti.

Põllumeeste Keskpank

Tallinn, Vabaduse puiestee nr. 1.

Telefonid: 444-38, 444-36 ja 471-73.

Aktiva.

Arvete seis 31. jaanuaril 1939. a.

Passiva.

Kassa, hoiuarved ja väär-	
tused	Kr. 1.568.204.64
Laenud	5.391.102.61
Korrespondendid	227.211.06
Vallasvara	2.666.43
Kulud	15.471.04
Muud aktivad	86.645.92

K o k k u: Kr. 7.291.301.70

Äriosakapit. Kr. 284.700.—	
Tagav.-kap. " 231.000.—	Kr. 515.700.—
Hoiusummad	" 5.054.554.89
Võlad teistes krediitasu-	
tistes	" 1.341.389.98
Korrespondendid	" 113.863.32
Tulud	" 47.849.22
Muud passivad	" 128.798.15
1938. aasta puhaskasu	" 89.146.14

K o k k u: Kr. 7.291.301.70

Pank võtab raha hoiule, makstes kuni 5% aastas, annab
laenu ja toimetab kõiki pangatalitusi sise- ja välismaal.

JUHATUS.

Oscar Stude,

TALLINNAS

Speditsooni äri,
asutatud 1882. aastal.

KORRASTUS

INKASSO

KINNITAMINE

LAEVAAGENDID

*Oma puksiirid ja laod
raudtee-ühendusega.*

OSAKONNAD:
Pärnus, Pühavaimut. 8
Tartus, Ülikooli t. 44.
Valgas, Maleva t. 2.
Viljandis, Lossi t. 8.

Telegr. aadress igas kohas: „Studeos“
Auto-transport.

G. MALKOW-PANIN
METSAEKSPORTOOR
TALLINN, PIISKOPI 2, TELEFON 465-02

Ostab propse ja eksport-kuuselatte

K-m. Joh. Kärm

Tallinn, Pärnu maantee 46.

**Koloniaal-
kaupade,
peenviina
ja
veini müük.**

Müük suurel ja väikesel arvul.

A-S.

H-y Moser & Ko.

TALLINN

PIKK 19

TEL. 437-47

Soovitab
rikkalikumas valikus
tasku- ja käekelli
maailmakuulsa
H-y Moser & C-ie
vabrikust Le Locle
Schveiz. Seina, laua-
ja äratuskelli. Kette ja
kävõrusid, kuld- ja
hõbeasju. Parimat
Rootsi kristalli.

Le Locle Schveiz
Asutatud 1826.a.

Jällemüüjaile meie oma kelli müügiks ei
anna, mispärast neld ainult
meie juurest saab.

United Baltic Corporation, Ltd.

158, Fenchurch Street, London, E. C.

Owners of

ANGLO-BALTIC LINE

maintaining a regular Mail, Passenger and Cargo Service between
LONDON and DANZIG, GDYNIA, KLAIPEDA, RIGA and TALLINN
HULL and LIEPAJA, KLAIPEDA and TALLINN.

All steamers fitted with refrigerating machinery of
Lloyd's highest class.

TALLINN to HULL and LONDON

every WEDNESDAY

Through-cargo with prompt transhipment in HULL or LONDON to:
NEWCASTLE-ON-TYNE, LEITH and GLASGOW

and to the main Provincial towns, also to:

ANTWERP, BRUSSELS, DUNKIRK

and to

SPANISH AND NORTH AFRICAN PORTS, PORTUGAL, U. S. A.,
GULF PORTS, PACIFIC COAST, SIAM, INDIA, AUSTRALIA, NEW
ZEALAND, SOUTH AFRICA, PALESTINE and TURKISH PORTS.

For particulars regarding freight-rates etc. apply to:

United Baltic Corporation

(ESTONIAN AGENCY — R. KINGHORN)

TALLINN, Pärnu mnt. 10.

Tel. 444-34.

Hinnaväärselt ostate
mööbleid

Tallinna Puutöömeist-
rite Mööblimüügi
majandusühisusest

Pikk 25. tel. 469-29.

Valmisriideid

ostate soodselt kõige suuremas valikus

Inglise Magasiniist

om. L. Sverdlov

Maakri tän. 2 * Telefon 301-63

Osamaks võimaldatud orderitega.

E. LERENMANN

TALLINN, SUUR KARJA T. 10, TEL. 446-43

SOOVITAB kleidiriiete alal
hooaja-uudiseid ja rikkalikus
värvidevalikus voodivaiba
atlassi.

MÜÜK SUUREL JA VÄIKESEL ARVUL.

BIRK'I

värvimisetööstus
apretuur

keemiline puhastus

Tallinn: Maakri 23 (307-07)

Raekoja pl. 13 (429-28)

Moodsaim sisseseade — Parim töö

Soodsad hinnad

A-S.

Eesti Tulitikumonopol.

Elektri-, raadio- ja jalgratta-
eriäri Firma „ELRA“.

Soovitan oma rikkalikust laost:

Elektri-, lae-, laua- ja öölampe.

Parimate kodu- ja välismaa **raadio-
aparaatide** müük ja vahetus.

Inglise „**Phillips**“ jalgrataste ainumüük.

Fotoaparaate ja tarbeid suures valikus.

Elektervalgustuse- ja jõuseadeid tehakse
asjatundlikult ja kiirelt.

Nõu ja eelarve tasuta,

Firma „Elra“

TALLINN, MÜÜRIVAHE 7

Telefon 420-66

Hollandi elektri-hõõglampide
„VIR“ ainumüük.

EESTI ÜHISTEGELIK KINDLUSTUSKESKSELTS

Tallinn, S. Karja 19.

Kõnetraat 426-83. Postkast 122.

Ühistegelikkude

kindlustusasutiste

keskkorraldus.

EDASIKINDLUSTUS. NÕUANNE.

Narva Linaketramise Manufaktuuri Ühisus

KONTOR: Tallinn, Pärnu mnt. 11.

TELEFONID: 442-33 ja 442-34.

Ilmusid uuemates mustrites:
voodiesised vaibad, suured põ-
randavaibad, põrandariie jne.

Valmistab parimast kodumaa linast:
käterätikuriiet, pleegitud ja pleekimata
lauapesuriiet, „ „
voodipesuriiet, „ „
presendiriiet, vihmakindlalt immutatud
mantliriiet, kleidiriiet, käsitööriiet, voodri-
vaheriiet, madratsiriiet, sadulsepaniiti, traat-
lõnga, heegeldamisniiti, sidumisnööri, kotte
linast ja džuudist.

**ŠOKOLAADIKOMPVEKI
ÜDISSEGU**

Soovitat

MITMESUGUSEID
KALAKONSERVE JA
MARINEERITUD
KURKE

Kalatööstus

Feodor Malahow

Tallinn, Võrgu 1 Telefon 441-18

Veskimasinate ja veskikivi-
tööstus ja veskimaterjalide ladu

Karl Weskus

TALLINN, UUS TÄN. 23 TELEFON 438-59

O-Ü. „HANSA“

Raamatuköitmise- ja lineerimisetööstus.

Trükikoda

SOORENSI 14 · TALLINN · TELEFON 429-13

Erialad: Ärraamatud, Aktsidents- ja raamatutrük.
Erijoonestused

Uusim mudel

Ameerika kirjutusmasin

Royal

Esindaja **V-d LOUN & ŠITIKOV** Tallinn, Nigulliste 18. Telef. 434-37.

OSAÜHISUS
RAF. HAARLA

Tallinn, Tina tän. 9
Tel. 302-56, 322-34

KIRJAÜMBRIKU- JA
PABERIÜMBERTÖÖ-
TAMISE TEHAS

Makaronitehas

„MINERVA“

Tallinnas, Alberti 4. Telefon 435-28

Tuntud headuses

Makaronid

Nuudlid

Munamakaronid

Müügil igalpool

Igal ajal — kuum vesi

ELEKTRI-BOILERIGA

KÖÖGILE

DUŠILE

VANNILE

Elektrijaama Nõuande-Büroo

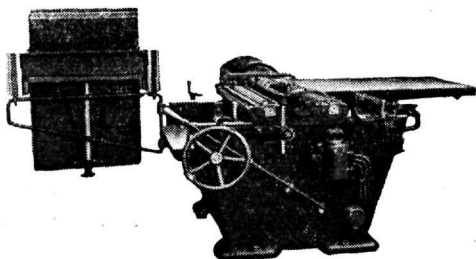
Raekoja pl. 9. Kõnetr. 466-77.

K-m. WALTER KORGES

MASINAD, VINEERID JA TISLERITARBED.

TALLINN

Sakala 22
Telef. 461-05

TARTU

Riia 34
Telef. 14-98

*Suurim ja
täielikum*

valmisriieteäri

F-a

„TUGEV“

Tallinn, Harju t. nr. 39
Tel. 469-84

Nõudke

TALKO

ÕUNAJOOKI

telef. 438-72, 482-22

*Kreenholmi
Puuvillasaaduste
Manufaktuuri
Osaihisus*

ASUT. 1857. A.

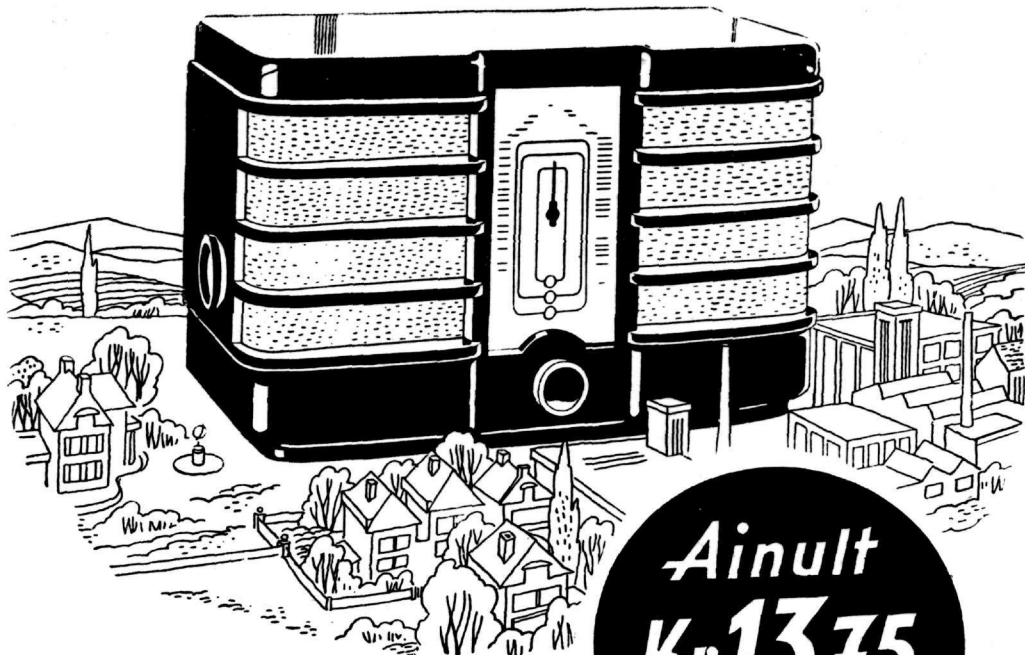
Vabrikud: Kreenholmis Narva lähedal.

Juhatus: Tallinnas, Pikk 68, telefon 426-63.

Müügikoht: Kaubandus-Tööstus Aktsiaselts „Kreenbalt“

Tallinn, Suur Karja 13, telefon 425-14

MÜÜK AINULT SUUREL ARVUL.

Ainult
Kr. 13,75
kuus.

ja teil on aastaga tasutud tänavune lüöknumber
— väike võimas helivõlvur **tüüp 215 A**

PHILIPS laboratooriumi aastaid kestva eduka arengu saavutis — täisväärtuseline superhetvastuvõtja enneolematu odava hinnaga. Lühi, kesk ja pikkade lainealadega varustatud, tundlik, selektiivne ja feedinguvaba. Moodsa välimuse ja konstruktsiooniga, pakub lihtsa käsitamise juures naudingurikast, võimsat ja segamisteta vastuvõttu. Erakordse odava hinnaga ja soodsate maksutingimuste tõttu kättesaadav kõigile.

Nõudke lähema PHILIPS esindaja juures selle aparaadi võimete demonstreerimist, ja Teie veendute, et 1938./1939. aasta raadioaparaatide seas PHILIPS 215 A — on tõeline väike võimas helivõlvur.

PHILIPS

Kas Teie teate,

et Eesti raadioabonentidel on kasutada maailmas ainulaadne soodustus raadiomaksu tasumiseks?

Kui Teile teeb raadiomaksu korraga tasumine raskusi, siis küsige endale postiasutusest pildil kujutatud maksukaart ja kleepige sellele poolaasta jooksul ja vähehaaval Eestis käibelolevaid postmarke kuni järgmisel tähtpäeval tasumisele tuleva summa väär-
tuse ni ning esitage see kaart ühes raadiolooga postiasutustele raadiomaksu tasumiseks.

IKKA
ja
ALATI

OLLED:
SANGAR KANGE
TÕMMU
Ekstra! ERIPRUUL
MAHLAJOOGID
SIDRUNHAPPEJOOGID
MÜDU

**S
A
K
U**

ERA